

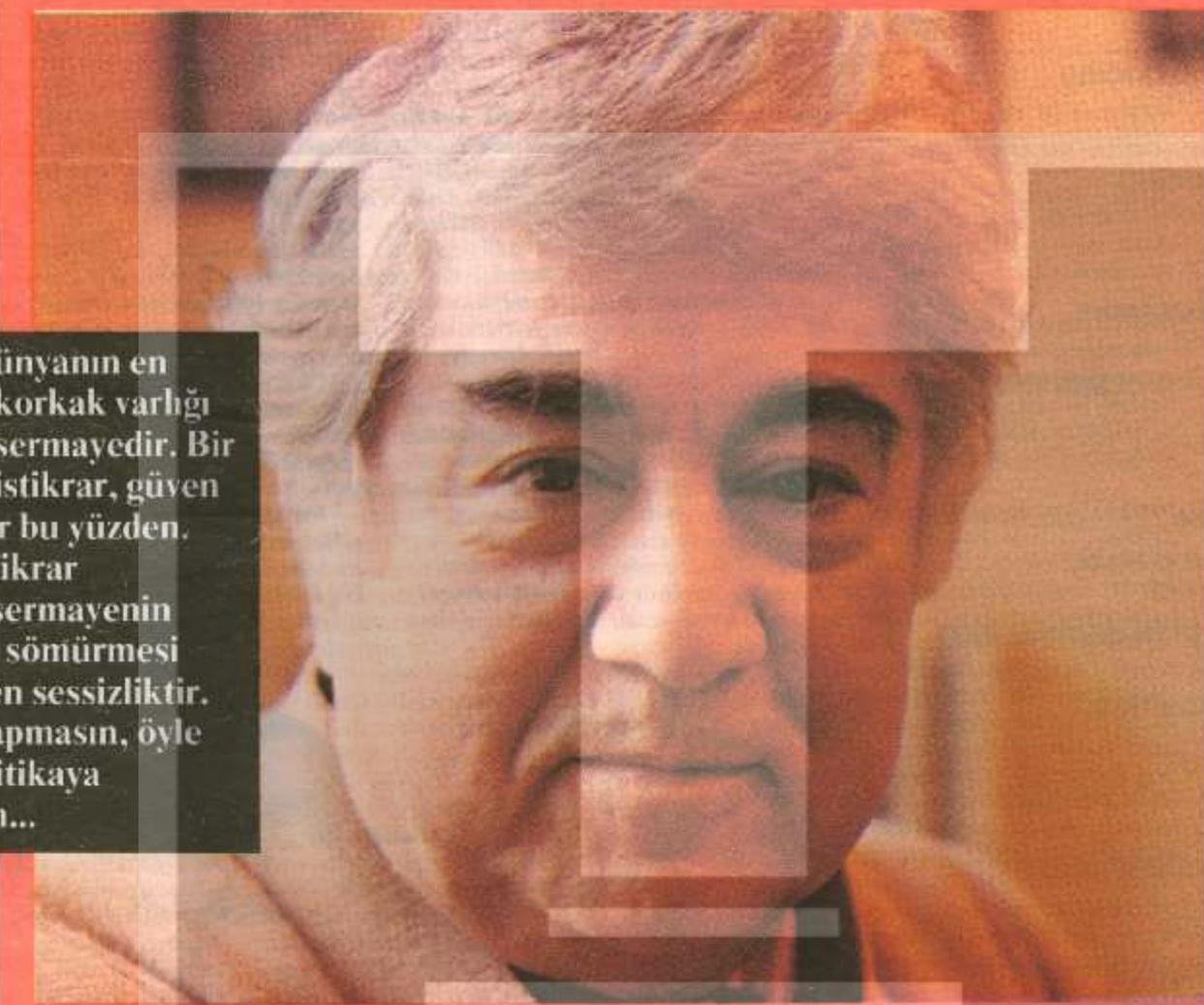
SAYI 4 FİYATI 500 TL (K.D.V dahil)

Görüs

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIK DERGİ ■ MART 1987

Dünyanın en korkak varlığı sermayedir. Bir istikrar, güven laftıdır gider bu yüzden. Onların istikrar dedikleri, sermayenin memleketi sömürmesi için gereken sessizliktir. İşçi grev yapmasın, öyle herkes politikaya bulaşmasın...

SOSYAL DEMOKRASİNİN
YERLİ STANDARTLARI

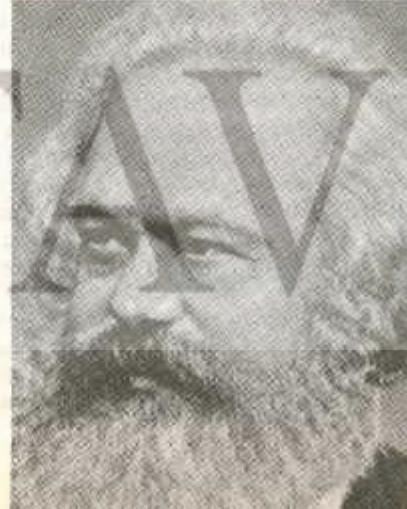

İŞÇİYE
HER ŞEY YASAK

"Temel hak ve özgürlükler ile sendikal haklar bir bütündür. Sendikal hakların kullanılıp kullanılmaması, temel hak ve özgürlüklerin varolup olmadığıının ölçüsüdür. Çünkü sendikal haklar, temel hak ve özgürlüklerin ve giderek demokrasinin 'onsuz olmaz' koşuludur"

HALİT ÇELENK

KARL MARX İLE
BİRKAÇ DAKİKA

- 3 SOSYAL DEMOKRASİNİN YERLİ STANDARTLARI**
SÜREYYA ÖRGÜN
- 4 İLGİSİZ, TEPKİSİZ, SUSKUN, KATILIMSIZ İNSAN**
ERDAL ATABEK
- 6 DÜNYANIN EN KORKAK VARLIĞI SERMAYEDİR AZİZ NESİN İLE SÖYLEŞİ**
ZEYNEP AVCI
- 8 ANAYASA'NIN ULUSAL İRADEYLE İLİŞKİSİ VAR MI**
AHMET ABAKAY
- 9 SAVAŞ SÜRMELİ**
CELAL A. KANAT
- 10 İŞÇİYE HER ŞEY YASAK**
HALİT ÇELENK
- 14 "GLASHOST" YA DA AÇIKLIK**
SABAHATTİN KERİM
- 16 KADIN KURTULUŞUNU DÜZENE KARŞI SAVAŞIMDA ARAMALI**
ŞÜKRAN KETENCİ VE MERAL EKİM İLE SÖYLEŞİ
ZEYNEP AVCI
- 18 MARX İLE BİRKAÇ DAKİKA**
KENAN SOMER
- 20 MARX'IN GRUNDRISSE'SİNİN GÜNÜMÜZDEKİ ÖNEMİ**
SEROL TEBER
- 22 İNSAN MARX**
RENAN AKMAN
- 23 "ZOZAN"İN ADI VE ANA DİLİ**
GENÇAY GÜRSOY
- 24 ALDATMACAYI GERÇEGE DÖNUŞTÜRMEK**
GÜNEY DİNÇ
- 26 YİNE YURTTAŞLIK HAKKI**
GÜLTEKİN GAZİOĞLU
KEMAL DAYSAL
► YURTTAŞLIĞI KAYBETTİRİLENLERİN LISTESİ
- 28 DEMOKRATİK ÖĞRENCİ HAREKETİ YOLUN NERESİNDE**
MEHMET SALİM
- 29 "ÖĞRENCİLERİN POLİTİZE OLMALARI KAÇINILMAZ"**
BEYHAN SUNAL İLE SÖYLEŞİ
MUSA CEYLAN
- 30 UÇURUM DAHA DA DERİN**
DOÇ. DR. NÜRİ YILDIRIM
- 32 KATILAR TEPEŞİRKEN OTLAR EZİLYOR**
GÜNEY AFRIKA DAKİ İRK AYRIMININ SINIFSLAR KÖKENİ
BASKIN ORAN
- 34 DEMOKRASI İÇİN KOLLARI SIVAMALI**
SABAHATTİN KERİM
- 36 SAKALLI NURETTİN PAŞA**
ZAFER ÜSKÜL
- 38 ÖRTÜNMENK YA DA ÖRTÜNMEMEK**
PROF. DR. AYŞE BAYSAL
- 39 30 GÜHÜN İÇİNDEN**

BİR DİZGI YANLIŞI

Bir kaç yıl önce bir yazının "bu gi- dişic yasaklara daha çok yasaklar eklenir." şeklinde olması gereken son cümlesini "... yasalara daha çok yasalar eklenir." olarak dizen basın işçisine doğrusunun böyle olmadığı söylendiğinde tepkisi "Ne farkeder ki abi?" olmuştu.

"Yasak" kelimesi yerine "yassı" kelimesini "ne farkeder ki" rahatlığıyla kullanabilen içi, belki ayrumında olmadan, algadığı gerçeği ifade ediyordu. Yaso ile yasak arasında, kendiliğinden kurulan bu özdeşlik, arkasında neyi saklıyor acaba?

Türk Ceza Kanunu tasarısanın tartışmaya sunulduğu bugündelerde, konuyu bir de bu yanıyla kurcalamakta yarar var gibi. Yasayı yasak, ya da yasağı yasa olarak anlamak Türkiye'de genel bir durum. Nitelikim hazırlanmış olan TCK tasarısı da yasa koymayı yasak koymak derekesinde algılanan bir yaklaşımın ürünü. Bunda şansızlaşacak bir yan da yok; çünkü toplumsal gerçekliğimizin derinliklerinde yatan bir tarihsel olus biçimine kısmen uygun düşüyor. Ona cevap veriyor. Başka bir toplumda böyle bir yasanın "tartışmaya" açılması bile hâzreti verici olurdu.

Yasaklarla birlikte yaşamaya alışkin bir toplumun, yasakları biraz daha genişletmek ve artan cezalar yoluyla kovulaştırmak isteyen iradeye karşı gösterebileceği refleksler ise son derece sınırlı. "Çiçekleri koparmayın", "hastaları rahatsız etmeyin", gibi birer direktif olmalarıyla değil, insan onurunu yaralayan yönleriyle de yabancı olmamız gereken uyarı levhalarının "farkında" bile olma-

dan yaşayabileceğiz. Geriye, farkında olarak birlikte, yaşamamız gereken yasaklar kâhiyor ki, bu da sorun olmayıyor.

Bir kitabı çevirmenin veya yayınlamasına vasıt olmanın, politik bir demecin ya da bir makalenin, bir parti veya dernek üvelığının, insan ömrünün beş-on yılını ve hatta bazan tamamını riske ettiği bir hukuk düzeni, en azından 1789'dan bu yana olamaz.

Bul gibi oluyorsa, hukukun nevi ve neyin hukukunu tartıştığımız farkında olarak tavır göstermemiz gerekmek mi? Sali "hukuksal ilişkiler" gibi gözüken şeyin hangi gerçek ilişkilerim ifadesi olduğu bilinip buna oturan bir muhalefat yürümedikçe, demokrasi isteminde fazla bir yol alınamayacaktır. İşte zaten bu yüzden "hukuksal ilişkileri" üretten sunsalık, kendi varlığını tartışan işçi sınıfı bilimi ve onun siyasi hareketini dışlamaya çalışıyor.

O çağdaşdursun, bu bilimin kurucusu Karl Marx, ölümlünün 104. yılında Kenan Somer'in düzel söyleşisi, Serol Teber ve Renan Akman'ın yazılarıyla Ayın Konusunu oluşturuyor.

Okurlarımıza bir özür borcumuz var. Bu özür, aynı zamanda arkadaşımız Gencay Gürsoy'a da. Kendisinin geçen sizimizi "Sağlıklı Demokrasi" başlıklı yazısının imza yeri boş bırakıldığı için.

Ve bir sevindirici haber. Çizgilerini beğenmiş olduğumuz Ugurcan Ataoglu, Grafipler Meslek Kuruluşu Seçici Kurulu'nun da beğenisi kazandı ve GÖRÜŞ'te yayımlanan illüstrasyonları için Başarı Ödülü aldı.

Görüş
AYLIK DERGİ

► Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Cevat Keskin ► Yazışma Adresi: GÖRÜŞ Dergisi, Yayın-Dizgi Merkezi Nuruosmaniye Caddesi No: 5 Kat: 2 Çagaloğlu-İstanbul ► Fiyatı: Yurt içi 500,- TL. Yurt dışı 4 DM. ► Ydhk Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 4500,- TL. Yurt dışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberliteş Şubesindeki 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Özyalçın Dizgi Servisi ► Baskı: Hürriyet Ofset A.Ş. Sefaköy/İstanbul ► Genel Dağıtım: GAMEDA

SOSYAL DEMOKRASİNİN YERLİ STANDARTLARI

Sosyal demokrasi hiçbir zaman umudumuz olmadığı gibi, belli bir yolu sosyal demokrasinin sırtında geçmek gibi bir niyetimiz de yoktur.

Sosyal demokrasinin içinde bulunduğu kriz ilkenin siyasal ortamını, demokrasi güçlerini ve dolayısıyla sosyalistleri ilgilendiriyor. Sosyalistler, kuşkusuz ki, sosyal demokrasiden ne devrimcilik ne de sosyalizm beklerler; ama siyasal demokrasi, insan hakları, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, işçi hakları, demokratik kültürel özgürlükler, demokratik ittifaklar, sendikal hareket ve sendikal ittifaklar, barış sorunları ve dolayısıyla ABD-NATO politikaları, hatta tekellerin azgin giysisinin önüne duvar örülmesi gibi birçok hayatı konu açısından sosyal demokrasının dünkü ve bugünkü politikaları, tutumları, sosyalistlerin önemli ölçüde dikkatini çekiyor.

Batı Avrupa ülkelerindekiin tersine bizde sosyal demokrasinin tarihi henüz çok yeni. Kapitalizm tarihimize göre bir hayli geç de gelmiş olsa, sosyal demokrasi yüzde 40'ları aşan oy yüzdelere, iki kez elde edilen hükümet etime fırsatına sahip olduğu gibi, doğumuna rastlayan 12 Mart dönemi ve 1980 sonrası kapsayan 12 Eylül koşulları gibi badirelerle de karşılaştı. Ne var ki, bunca önemli toplumsal olaya, dolayısıyla geçirdiği tüm deneyimlere rağmen, ayrıca sosyalist hareketin siyasal arenadaki dağınıklığından ve güçsüzüğünden, bunun sonucu olan en geniş aydın ve işçi desteğiinden fazlasıyla yararlanmasına rağmen, yerli sosyal demokrasi takvim yaşamı, yani buluğ çağını henüz aymadı. Böyle olunca da, ne evrensel planda uluslararası sosyal demokrasının savunduğu demokratik normlara ulaşabildi ne de Türkiye özgüründe talip ettiği misyonlara denk düşen bir performans gösterebildi.

Sosyal demokrasi, örneğin ekonomik ve sosyal alanda reformculuğu savunur, hatta zaman zaman tekellerin gücünün sınırlamasından söz ederken bugüne dekin cahşanların yaşama ve çalışma koşullarını iyileştirebilecek, onların güncel istemlerini karşılayabilecek tek bir reformu bile gerçekleştiremediği gibi, o taleplerin kararlı bir savunu cus, israrlı bir takipçisi de olamamıştır.

Siyasal alanda ise Batı demokrasilerini savunur, fakat demokrasi anlayışı Sosyalist Enternasyonal'deki düzeye henüz ulaşamamıştır; hatta yer yer bu konuda Batı'daki liberal ve hristiyan demokrat partilerin bile gerisine düşer. Örneğin, gider, sosyal demokrat hükümet olarak İLO Sendikal Haklar Sözleşmesi'ne TC Deyleti'nin imzasını atar, fakat devlet memurlarına sendikalaşma hakkı başta olmak üzere o sözleşmenin çeşitli hükümlerini Türkiye'de hayatı geçirmez (Oysa Batı'da sağcılar bile memurların sendikalaşma ve grev haklarının bulunmamasını hapsalara siğdiramazlar) ve ilh...

Sosyal demokrasinin bu Türkiye'ye özgü demokrasi standartları, onun evrensellikten kaynaklanan tutarsızlıklarıyla birleşince ve bütün bunalara bir de sosyal demokrat yöneticilerin kimi subjektif özelliklerinin doğurduğu sonuçlar eklenince, ortaya bugünkü manzara çıkmıştır.

Yerli sosyal demokrasının sözünü ettigimiz özelliklerinin temel nedenlerinden biri, onun Batı'daki hemcinslerinin tersine, işçi hareketinden kaynaklanmaması, yanı yönetici sınıfı muhalif ana sınıfın içindeki bir akım halinde siyaset sahnesine çıkmış bulunmaması, tersine devleti kurmuş olan partinin bir süre sonra gene devletçi anlayışları koruyarak sosyal demokratlaşmasıdır. Yani bu anlamda aşağıdan gelip yukarıya ulaşan Batılı sosyal demokrat partilerin tersine bize sosyal demokrasi yukarıdan gelip aşağıya -bir bakıma- monte olmuştur. Gerçi bu montaj kapitalistleşme sürecinin hızlandı, sanayi yatırımlarının yaygınlaşlığı, işçilerin toplumsal gücünün arttığı, Türkiye'nin orta gelisenlik düzeyindeki bir kapitalist ülke konumuna ulaştığı, siyaset ve düşün alanında ise sosyalist dünya görüşünün yaygınlaşmayı başladığı evrede gerçekleşmiştir. Böylece işçi hareketinde, sendikalarda yankı bulmuş ve sosyal demokrasının nice gücünü birden bire birçok Batı ülkesindekiin düzeyine ulaşabilmiştir. Ama gene de, CHP'nin kökenindeki devlet partisinin getirdiği Türkiye'ye özgü birçok özelliği de miras almıştır.

Bu nedenle de bir oldu bitti sırasında örgüt darmadığın olmakta, yönetici kadrolar köşelerine çekilebilimekte, durum Türkiye'nin orijinalitesi olarak kabul edilerek tutular, politikalar o orijinaliteye göre belirlenmekte, Avrupalı dostlardan sabır, hoşgörü, zaman talep edilmesi milli menfaat samılabilmektedir.

Sosyal demokrasının bize özgü kısıtlı de-

mokrasi anlayışının yanı sıra, bölünmüş olması da demokrasi mücadelelerindeki etkinliğini sınırlamıştır. Öyle görünmektedir ki iki sosyal demokrat parti arasında keskin mücadele başka şeyle de önüne çıkarak sürecek. Sosyal demokratlar ve diğer ilerici çevreler bu bölünme ve keskin mücadelede hızla kutuplaşmaktadır.

Bizim ise sosyal demokratlık gibi bir iddiamız ve misyonumuz, ya da onu içeren güçlendirmek ya da dışarıdan ona hizmet etmek gibi bir amacımız olmadığı için, SHP ile DSP arasında dışarıdan taraf olmak, veya SHP'ye ya da DSP'ye üye yazılmak gibi sorunumuz yok.

Biz bu konuya yukarıda açıkladığımız demokrasi, insan hakları, sendikal hareket, barış, emekçilerin ivedi istemleri, yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve demokrasi güçleri arasında korunması gereken değer yargılارının çiğnenmemesi, tersine geliştirilmesi açısından bakmaktadır. Sosyal demokrasinin talip olduğu demokratik misyonları yerine getirememesindeki en büyük payı işçi hareketine oturamamasında değil, kendi soluna duvar örme, "dışımızdaki so" diye sohlu kuşümseme, herhangi bir konuda onunla en küçük bir diyaloga bile girmeme gibi faktörlerde aramak gerektiği kanısındayız. Sosyal demokratlar, sosyalistlerin muazzam potansiyelinin kitle hareketlenmesine yansımışından duydukları endişeyle, sosyalistlerle ilişkilerini seçimden seçime oy deseti istemekle sınırlıyorlar; bir yandan da solun hem dün hem bugün karşılaştiği baskınlardan dolayı bir biçimde yararlanıyorlar.

Gerek sosyalist hareketle, sosyal demokrat hareketin farklı sınıf çıkarlarını savunuyor olmalarından, gerekse de sosyal demokrasının demokrasi mücadele konusundaki tutarsızlıklarından ötürü bilimsel sosyalistlerin sosyal demokrasiye eleştirel yaklaşmaları doğaldır. Hiçbir zaman sosyal demokrasi umudumuz olmadığı gibi, belli bir yolu sosyal demokrasinin sırtında geçmek gibi bir niyetimiz de yoktur. Bizim niyetimiz sosyalistlerin kendi kimlikleriyle ülkeyedeki büyük devrimci-demokratik birikime sahip çıkmaları ama ülkenin ileriye gitmesi için mümkün olan her konuda ortak hedefler içinde bulunmalarıdır. Şayet SHP ve DSP kendiollarından kaçarak sağa, resmi ideolojiye, yönetici simflara öden ürüne öden veriyorlarsa bu politikaların ülkeyi demokrasiye ve esenliğe götüremeyeceğini göstermek görevlerimiz arasındadır.

İLGİSİZ, TEPKİSİZ, SUSKUN, KATILIMSIZ İNSAN

İnsanı "korkusunu yenmiş insan" durumuna getirmeden, "çağdaş insan" a giden yollar kolay kolay açıklamayacaktır

Toplumumuzda son yıllarda artan genel bir yakınma var: "İnsanlarımız olup bitenlere karşı kayıtsız kahyorum".

Hayat pahalığı çekilmek oldu. "Evet, çekilmek oldu. Ne yapalmış? Bir yere gitmemek oldu. Vallahı tek gazeteyi zorlukla alıyor. İki alightedimi teke indirdik. Bazı yiyeceklerden vazgeçtiğim. İşte böyle, ne yapalmış? Neyi kime söyleyeceksin? Kendilığımızla kavrumaya çalışıyorum."

Ne oluyor bu radyasyon işi? "Ne olacak, her kafadan bir ses çıkıyor. Her şeyimiz bozuk, radyasyon olsa ne olur, olmasa ne olur? Doğrusu, pek alındır ettiğim yok. Kulak asan, onu yeme, bunu içme. Ömrümüz neyse o olur."

İnsan hakları günü kutlandı. "İnsan hakları günü değil mi? Çok önemli insan hakları. Yani, insan varsa hakkı da var, değil mi ama? İnsanın hangi hakları mı? Çok hakkı var insannın. Şimdi say dersen sayamam ama, çok hakkı var işte. Vaktin olacak, durumun uygun olacak, uğraşacaksın. Bu işlerle uğraşanları çok takdir ediyorum tabii. Biz mi, ne olacak kardeşim, biz uğraşsak ne olur, uğraşsak ne olur? Biz kendi hakkımızı biliyor muyuz ki?"

Televizyon hakkında. "Tek eğlencemiz o. Vallahı, çeviriyoruz düğmesini, kapamaya kadar karşısındayız. Program dedigin ne olacak? İyisi de var, kötüsü de. Adamlar da ne yapsın? Herkesin istediği olur mu? Ben yerli film severim, oğlan spor ister, kız

dizilere meraklı. Ne olsa bakıyorum. Tiyatroyu unuttuk. Gece bir yere gitsen, dünyanın parası, yol sıkıntısı caba. Bir sinema diyeysen, biletindi, yolduydu, iyi zivarıydı, hesabı şansınıyorsun. İyisi mi televizyon işte. Her şey ayagına geliyor, daha ne isteyelim?"

Politika konusunda. "Bak kardeşim, ben politikayla ilgiliyim. Öyle hiçbir şeyden anlamaz sanma bizi. Biz de bir şeyleden anlarız. Senin sorduğunu da anlıyorum, ama, bizden

geçti artık. Gazeteyi okuyorum. Kim ne demiş bakıyorum. Kendime göre yorumluyorum da. Ama, ötesini benden beklemeye. Biz işimizi, gücümüzü zor toparlıyoruz. Şimdi sen diyeceksin ki politikayla uğraşmazsan işini gücünü nasıl toparlarsın? Sen gene de bana bakma. Ben milletin başına gelenleri de biliyorum. Öyle gördüğümüz kadar düşgüsüz değiliz. Konuşturma şimdibeni. Ne yapacaksın? Ortamı görüp yorsun. Çekildik kabuguomuza, ucunu ucuna ekleyip geçinmeye çalışıyoruz. Bilmem, anlatılabildim mi?"

Sen ne diyorsun bütün bunlara?.. "Ben sanan doğrusunu söyleyeyim. Ben korkuyorum arkadaş. Açıkçası bu. Bakma sen milletin mirisine, homurtusuna, herkes korkuyor. Herkesin aklında başıma bir iş gelir mi? korkusu var. Ben aşıktan söylüyorum, ben korkuyorum diyorum. Herkese zor geliyor korkutduğunu söylemek. Eştekiş, köstekiş, yok bilmem neyim, kulak asma. İşin doğrusu korkudur arkadaşım. Yok, öyle korkak morkak demem ben. İnsandır, korkar. Kime güveneceksin de ağını açacaksın? Söyler misin bana. Vallaha kuyrukuna bir lâf takalar, yallah. Ne işin kalır, ne esin dostun. Biter sin, canını kurtaramazsin. Yoksa, herkes her şeyin farkında. Farkında ya, farkında değilmiş gibi yapacak. Bilmezden gelecek. Hem kendini kurtaracak, hem durumunu. İşin doğrusu bu, kendini boşuna yorma."

Toplumda yaygınlaşan, giderek yaygınlaşan "İnsan davranışları" son yıllarda belirgin özellikler taşıyor: kayıtsızlık, ilgisizlik, tepkisizlik, suskuluk, katılımsızlık..

Daha önceki yıllarda da böyle değil miydi? Bizim toplumumuz genel olarak "İlgisiz, tepkisiz, suskun" değil miydi?

Kanımca, bu sorun, öncelikle üzerinde durulması gereken, irdelenmesi gereken çok önemli bir sorun. Nedeni de son derece açık.

Ülkemizde demokrasi nasıl gerçekleşecek? İnsanların ilgisile, tepkisiyle, sözüyle, katılımlıyla.

Ülkemizde insan hakları nasıl sağlanacak, nasıl korunacak? İnsanların ilgisile, tepkisiyle, sözüyle, katılımlıyla.

İnsanların ilgisini, tepkisi, sözü, katılımı yoksa, "demokrasi, insan hakları, özgürlükler" hangi güvencelerin temeline oturacak?

Onun için de, bu sorunun irdelenmesi zorlu. Sürekli irdelenmesi gereklidir. Toplumsal bilim disiplinlerinin bu sorunu irdelemesi

zorludur.

Bir toplum, bir toplumda yaşayan insanlar hangi yollarla "ilgisiz, tepkisiz, suskun, katılımsız" bir davranış kalıbına sokulabilir?

Bu yollar korkutma, güvensiz bırakma, yasaklama'dır.

Toplum yaşamımızın gelişimi içinde bu üç öğe de, aile ölçünginde vardır. Çocuklarımızı büyütürken, yetiştirmek, eğitirken kullandığımız yöntemlerde "korku, güvensizlik, yasaklılık" egemendir. Öylesine egemendir ki, gündelik yaşam içinde ayrimina bile varılmayan ayrıntılarla davranışlarımızı biçimlendirir.

Hayatın her alanı bu üç öğrenin varolması, yaşaması, etkin olması için kullanılmıştır: Ev içi ilişkileri, evin dışındaki yaşam, okul içi ilişkiler, kültür alanı, gelecektan beklenenler, kısaca her şey...

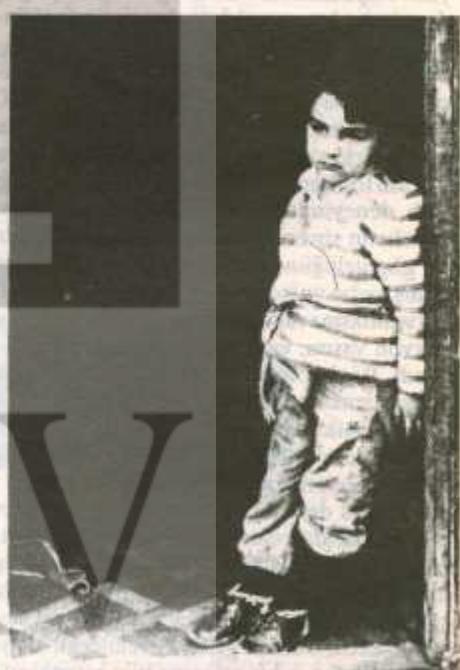
-"Bak, sonun kötü olur."

-"Sonra ben karışmam."

-"Sakin ha."

Çocuklar böyle büyür. Gençler böyle yetişir. Eğitim böyle yürütülür. İş hayatı böyle başlar. Kadın-erkek ilişkisi bu gölgede karárr.

Bu sosyal davranış kalıbımı, büyüklerle çocukların, üstlerle astlar, güçlülerle güçsüzler arasında çok benzer biçimlerde görürüz.

Fotoğraf: Kadir İyice Güvenir

▲ Suskun bir yetişkin adayı. Çocukları korku, güvensizlik ve yasaklarla büyütüyoruz.

İnsanı, kendi haline bırakırsan, kötü şeyle düşünür, kötü şeyle yapar.

Toplumumuzun bu geleneksel önyargısı, sürekli korkutmayı, sürekli güvensiz bırakmayı, sürekli yasaklamayı getirir.

Kendimizi haklı gördüğümüz her durumda azarlamayı, dayak atmayı neden düşündüğümüzü, gücümüz yetersiz uyguladığımızı düşünmek gereklidir.

Kültürümüzün bu yanını görmezden gelirsek, toplumumuzu nasıl tanıyalım?

1970'lerden önceydi. Dünya Sağlık Örgütü'nün bir toplantısına Türkiye adına katılmak için Stockholm'e gitmiştim. Bir kafeteryada çalışan bir Türk, benim de Türk olduğumu anlayınca sevindi, yanına geldi, oturduk, konuşuk.

- "Nasıl buralar?" diye sordum.

- "Sorma abi, dedi, Buralarda yaşamak zor. Böyle bakarsan bir şey yok, her şey yoluunda. Yaşayınca iş değişiyor. Geçende, bir arkadaşın elinden çocuğunu aldılar."

- "Anlamadım. Çocuğunu mu aldılar?"

- "Evet, çocuğunu aldılar. Devlet mi, Kuru mu, örgüt mi neyse işte. Mahkemeden karar çıkarmışlar. Eve gelip çocuğu aldılar."

- "Öyle şey olur mu? Neden almışlar peki?"

- "Neden olacak? Arkadaş çocuğuna kızmış, iki tokat atmış. Vay sen misin tokat atan? Komşular şikayetçi olmuş. Adamlar bir kaç gün sonra gelmişler, biz çocuğu alıyoruz demisler. Arkadaş sormuş, ne demek, nasıl alırsınız çocuğumu, insan çocuğunu verir mi, vermiyor, demiş. Arkadaşa ne deseler iyi? Sen çocuk yetiştirmeye chiyetli degisin demisler. İki tokat attı diye. İnsan kendi çocuğuna iki tokat atamaz mı?"

Soruyorum:

- "Peki kardeşim, komşulara neymis, isterlerine vazife mi?"

- "Hiç. Ükelilik. Sana ne yahu? Sen dövmesin dövmey. Komşundan sana ne? Hayır. Buraları bilmeyin dedim ya. Herkes herkesle ilgili. Bir bakarsın, kimse kimseye karışmaz. Bir bakarsın, gelip çocuğunu alırlar. Buraları bize yaramaz abi. Yaramaz ya, ekmeğe davasına geldik, ne yapacağım?"

Atarsın ağızına iki tokat... Lâf atmamanın kestirmeye yoludur bu. Evde, okulda, karakolda, gücün yettiğine, gücün yettiğinde...

"İki tokat"tan "sistemi işkence" ye giden yol, bir bakıma çok uzundur, bir bakıma çok kısa. Yıllar boyu oluşan kültür, kafaların içindeki yolu çok kısaltır.

12 Eylül dönemini, bu toplumsal zemin üzerine oturdu. Sevgili Erbil Tuşalp, "kuronlaştırlan korku" diyor. Kanumca, toplumumuzda korku hep kurulmuştu. 12 Eylül döneminde yapılan, "korkunun resmileştirilmesi" oldu. Suda genişleyen halkalara benzer bir sistemle "resmi korku" yaygınlaştırıldı.

İlk halkada, gözaltına alınma, tutuklama, dava açma, ceza verme, hapse atılma yer aldı.

İkinci halkada "sakincalı etiketi" vardı. İsten atılma, okuldan atılma, damgalanmış kişi olma.

Üçüncü halka, belirsiz bir tehdittir. Belirsiz, ama açık. Belirsizliği gücünü arturan bir tehdit. "Dikkat et, ayağını denk al, gördüklerin senin de başına gelir."

1986 yılının son günlerinde, "yılın olayı" seçilme değerinde bir olay yaşandı. Cumhuriyet gazetesinin 18 Aralık 1986 tarihli sayısında şu haber yer almıştır:

"Kimlik, BİTTE!"

Nazi subayı üniformalı şahsin sert bir ifadeyle "Kimlik bitte" diye sormasıyla birlikte Sabri Yılmaz'ın suratı allak bullak oldu.

Korkuya çevreyi ve yarı Almanca yarı Türkçe kimlik soran üniformalı insanı süzerken, kimliğini aramaya başladı.

Mürekkebi dağılmış, köşeleri yartılmış kimliğini buldu; böylesine disiplinsiz bir kimlik taşıyor olmasına karşısındaki insanın kızabileceği kaygısıyla "geçen sene suya düştü" dedi. Beklemeye başladı.

Nazi subayı, kimliği inceledi. Sabri Yılmaz'a "yere çok" dedi; Yılmaz çıktı. "Ayağa kalk" dedi, kalktı. "Hiç arkana bakmadan 25 metre yürü" dedi.

Ve Sabri Yılmaz Nazi subayı üniformalı tiyatro oyuncusu Celal Bilginli'ye bir tek kez dahi "Neden bana kimlik soruyorsunuz? Siz kimsiniz?" diye sormadı, yürüdü gitti.

Bir tiyatro grubu olan Ortaoyuncular'la gazetecilerin "şaka ile karışık" kimlik kontrolü, sosyal psikolojik bir test degeri taşıyordu.

Kimlik sorulan herkes, kimliğini çıkarıyor, "yere çok" denince çöküyor. Yalnız bir üniversite öğrencisi adını bile söylemeye reddediyor, "siz kim oluyorsunuz?" diye tepki gösteriyordu.

Sonradan, yere neden çöktüğü sorulan Sabri Yılmaz:

- "Neme lazımlı, biz çökelimde", diyecek. "Dost var, düşman var."

Nazi üniformalı tiyatro oyuncusu Celal Bilginli'nin duyguları mı?

- "Tüyürem diken diken oldu. Her şey anlamam kaybettim."

"Resmileştirilen korku" nun toplumdaki boyutları buralara uzanmıştı. "Sokaktaki adam" öylesine korkutulmuştu ki, "kimlik" denince kimliğini uzatıyor, "çök" denince çöküyor, "kalk" denince kalkıyordu. Yabancı bir üniforma bile, yabancı sözçükler bile "sokaktaki adam" a soru sorma, tepki gösterme direncini veremiyordu.

"Sokaktaki adam" in bilincine, bilincaltına, bilinçlişine, bilinçlişine kazılan sözcükler şunlardı: Neme lazımlı...

İste, "ilgisiz, tepkisiz, suskun, katılsız" yurttaş böyle yaratılmıştı.

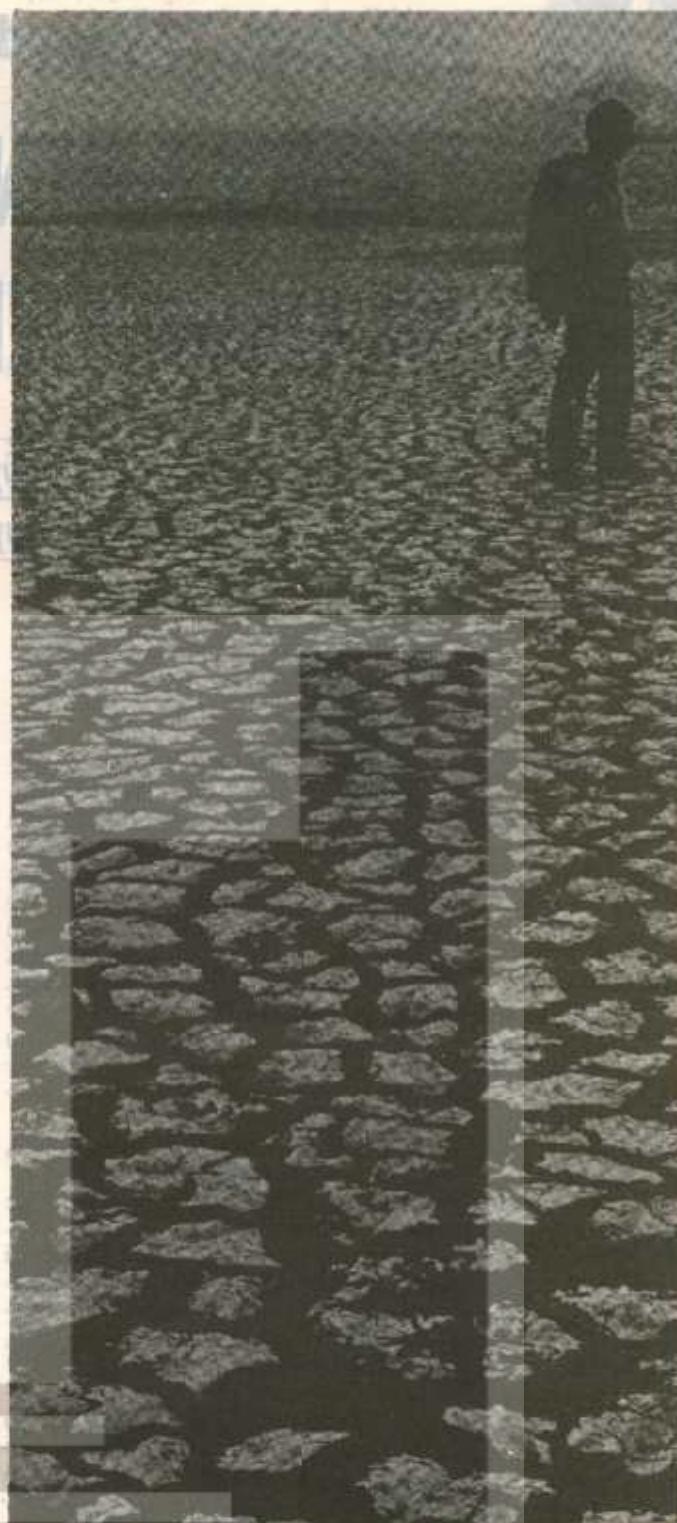
Peki, demokrasi nedir? "Sokaktaki adam" in ilgi duymadığı, tepki göstermediği, ağızını açmadığı, katılmadığı bir demokrasi olabilir mi?

Demokrasi, kahramanlar rejimi değildir! Demokrasi, kahramanlıkla yaşamaz mı?

Demokrasi, insan hakları, özgürlükler...

Bütün bunlar, "sokaktaki adam" in, "şara din insan" in sahip çıkmasıyla gerçekleşecektir, gelecektir, yaşayacaktır.

Burada ciddi bir sorun vardır. Aşılması gereken ciddi bir sorun vardır.

▲ Çorak topraklar üstünde bir suskun adam. Ağzını açmazsa demokrasi yeser mi?
Fotoğraf Çerkes Karadağ

Aziz Nesin, 72 yaşında ve ömrünün üçte ikisi sıkıştırılmışla geçti.

DÜNYANIN EN KORKAK VARLIĞI SERMAYEDİR!

Hicbir zaman politikanın tümüyle dışında kalmadım ama son yıllarda da fazlaca öne çıkmaktan acı duyuyor, tedirgin oluyorum.

Aziz Nesin Türkiye'nin birçok kesimde yazdıklarıyla ulaşmış, gülmece alanında erişilmez bir yere çıkmış, 72 yaşında bir yazar. Bir süreden beri Aziz Nesin, hiç de gülünç olmayan şeyler anlatıyor, savunuyor ve etkin olarak yine de gülünç olmayan işlerle uğraşıyor. Yaptığı şey Türkiye'deki demokratikleşme sürecinde etkili cılemler oluşturma amacıyla taşıyor. Hakkında davalar açılıyor. Bu sayımızda Aziz Nesin ile demokratikleşme savasımıza söyleştiğimizde:

► **Demokrasi için savaşım denildiğinde, bu savaşım kimlere düşer sizeee Aziz Bey?**

Once bu kavram ve demokrasi bence ne demektir, bunu anlatayım. Türkiye'de demokrasi, zorunlu olarak, biçimsel demokrasi olarak algılanıyor. Bunakarşı değilim, biçimsel demokrasi zorunludur. Bu olmadan demokrasının özü de olmaz. Çok partili düzen, özgür seçim gereklidir ama bunlar demokrasiyi gerçekleştirmek için yeterli değildir. İçeriginde demokratikleşme olmalıdır. Yoksa gösterişten ibaret kalır. Gerçekten demokratikleşme yoksa, insanların özgür seçimlere gittiği sanılır, oysa gitmezler. Türkiye gerçekten demokratikleşmiş bir ülke olsaydı, 1982 Anayasası için nüfusun % 92'si olumlu oy vermezdi. Nasıl olur demokratikleşme? Bir ülkenin bütün nimetlerinden, bütün varlıklarından, bütün verilerinden ve olanaklarından, tüm yurttaşlar hakkettikleri, layık oldukları kadar yaranılabiliyorlarsa demokratikleşme vardır. Bunun içine de eğitim ve kültür girer, doğal kaynaklar girer, her şey girer. Benim savastığım, Türkiye'de böylesine bir demokratikleşme savasımı. Türkiye'deki bütün varlıkların, nimetlerin, olanakların ve bunlarla birlikte bütün acıların, zorlukların sayısal olarak değil, nitelik olarak eşitçe, hakkettikleri gibi bölüşülmemesini istiyorum. Başka bir yönden İslami bir örnek vermek istiyorum bu dedigime. Türkiye'nin borcu, her yurttaşın borcu demektir. Nasıl Türkiye'nin altınları bütün yurttaşların altınlarıysa, borçları da öyledir. İslamın beş koşulundan biri Hacca gitmektedir ve yine İslam'a göre, borçlu insan hacca gidemez. Demek ki, hiçbir Türk-

kiye yurttaşı Hacca gidemez. Bunu sağlamak gereklidir. Ben kendi ölçümde bu savasımı vermeye uğraşıyorum.

► **Kiisel savasınıza girmeden önce, genel bir şey sormak istiyorum. Sizce böyle bir demokratikleşme savasını kimlere düşer, bu savasında kimlerin işlevi olur?**

Zorunlu olarak okur-yazarlara, öncelikle. En çok okur-yazar olduklarına göre de, aydınlar öncü olmak zorundadırlar. Bu onların borcudur çünkü Türkiye'nin kültürel, eğitimsel hizmetlerinden en çok onlar yararlanmışlardır. Bu görev de onlarındır.

► **"Aydın" denince, homojen bir kitle mi gelsin aklımıza? Sizce ne demektir "Aydın"? Nasıl biridir?**

Aydın da halk gibi sosyolojik bir kategoridir. Halkı da aydın da değişmez bir tanımla nitelikle mümkün değil. Değişik zamanlarda, değişik ülkelerde, değişik koşullarda halkın da aydının da tanımı değişiktir. Amerika'daki halk ile Türkiye'deki halk başka olduğu gibi, 1800 yılında Türkiye'deki halk ile şimdiki farklıdır. Onun için ne aydınlar ne de halk bir sınıf gibi kategorik değildir. Aydın ancak nitelikleriyle tanımlanabilir. 1987 yılında, ya da 20.yy.'in üçüncü çeyreğinde aydınların nitelikleri ortaya konabilir. Aydın yalnızca diplomaya aydın olmaz. Kendini yetiştirmiş nice aydınlar olabilir ama diploma bu niteliklerden bir tanesidir. Benim için aydın, toplumun çıkarlarıyla kendi çıkarlarını eş gören, ülkenin gerçek demokrasiye katmışında kendini sorumlu ve borçlu olan, bunun için yapabileceği şeylerin varlığından haberi olan insanıdır. Başka birçok niteliği sayılabilir ama bugünün Türkiye'sinde aydının ilk niteliği Türkiye'nin kültür ve eğitim nimetlerinden çokça yararlandığının ayrimında olmalıdır. Aydının ikinci niteliği de, bunu ödemesi gerektiğini bilmesidir. Nasıl ödeyecek? Sınıfı konumum dolayısıyla benim ödemem. Türkiye'nin demokratikleşmesi için savaşım vererek olur. Demokratikleşiyoruz diyenlere karşı çıkar olur. Örgütlenme özgürlüğü bir sınıf için var, başkaları için yok. Odalarla, tüccarlarla, sanayicilerle, patronlara var da, işçi sınıfındaki sınırlanmış. Demek ki bu haktan bütün insanlar eşit yaranamıyorlar. O zaman demokratikleşme yok.

► **Aydın sizce demokrasi savaşımında başarılı oynamalı, öyle mi?**

Evet. Başlıca sorunu ve görevi budur.

► **Böyle bir savaşının gerekliliği tarihden bu yana, bu sorumluluğu ne denli ta-**

şıdı sizce "aydın" diye nitelendirileceğiniz kişi ya da gruplar?

Türkiye'deki aydınların belirli katmanlarıyla zaman zaman ilişkide bulunuyor. 1983'den bu yana oldukça fazla tamidiklar, dostlar edindim, özellikle üniversitede çevresinden. Altı çizmek gerekiyor ki, aydınları simgeleyen bazı çevreler vardır ve bunların başında üniversite, basın, yazarlar gelir. Kendi ugraşım yazarlık olduğu için onlarla uzun zamandır içli-dışlıyım. Bazı dostluklarım olmuşsa da, üniversite çevresiyle yazarlar ve gazeteciler kadar içli-dışlı değilim. Ne zaman ki dilekçiler, Bilar A.S. gibi eylemlere girdik, üniversite çevresiyle çok yakın ilişki doğdu. Elbette hepimizin eksiklikleri var, ama bana Türkiye'deki aydınların, ilericili, demokrat kesimin en zayıf halkası üniversite gibi geldi. Herkesi katmıyorum buna; kimseyi suçlamak için de söylemiyorum ama üniversite çevresindeki insanların birkaç önemli eksiği var bence. Bir tanesi, eylemlerle bilimi ayırtutuyorlar. Okuttukları derslerle, bilgiyle özyaşamları arasında büyük ayrılık var. Sanki o bilgi yaşam için üretilmemiştir. Benim bildiğim sanat, bilim gibi bütün veriler insan yaşamını güzelleştirmek, kolaylaştırmak içindir. Oysa onların hedefi bu gibi görünmüyordu. Einstein'da bilimi insan yaşamını kolaylaştırmak için hedeflemiştir, Freud da, Marx da... İnsanın yararını gözletmeyen bilim, bana göre, bir spekulasyondur. Bu suçlama oldukça ağır belki ama bir anlamda özleştirdi belki de...

Biz 12 Eylül'ü beğenmiyor muyuz? Biz 12 Eylül'e laiyiz. Çünkü ta başında ne üniversite, ne basın, ne yazarlar gereği kadar tepki gösterdiler. Ancak üç yıl sonra ufak bir dilekçe verebildik. Dilekçe (Aydınlar Dilekçesi) sırasında en önemli tartışma da "Geç kaldık" tartışmasıydı. Öyle diyenleri üç yıl önce çağırıştık yüz kişi toplayamamışız. Ondan sonra, "Ekmek ve Hak Dilekçesi"nde dedikoduyla uğradılar. Yok Aziz Nesin parti kuracakmış, ona hazırlık yapıyormuş.. Tercüman gazetesinin yaydığı bir yalana inanmadan inanmış göründüler. Demek o genel kural geçerliyim Türk'ye: Her ülke, her ulus laiyık olduğu yönetim yönetiliyor. Özal'ın başkanlığından, ve bazı başka insanlar var ki - yasa onları koruyor - o insanların yönetimi altında olmaktan kimse üzüntü, acı duymuyorsa, buna tepki göstermiyorsa, demek sorun yok!

► **Aziz Bey, siz uzunca bir süre yalnızca yazın, yazarlık dünyasıyla ilgileniniz ama**

sonra birden kendinizi güncel politikada ön plana çıkarmaya karar verdiniz ya da böyle bir gerek duyduğunuz. Nasıl ve neden oldu bu?

Ben hiçbir zaman politikanın tümüyle dışında kalmadım. Ama son yıllarda da fazlaca öne geçmekten acı duyuyor tedirgin oluyorum. Hoşuma gitmiyor. Bazı örgütSEL çahşmalar oluyor. Örneğin Türk-Yunan Dostluk Derneği. Bu başka dernekler gibi değil, işlevsel bir dernek. Zorunlu ve önemlidir. Çağın tanrıları-bence bunlar emperyalist kuvvetlerdir-durup dururken bizi bir savaşa sokabiliyorlar. Sokmasalar bile silah yarışıyla Türkiye'yi mahvedebilirler. Buna bir tepki oluşturmak gerekiyor. O yüzden Türk-Yunan Derneği önemlidir. Ashında her aydın kadar benim ismim bu ama bana gelene kadar çok önemli aydınlar var. Siyaset tarihçileri var, sosyal siyasetçiler var... Ben bu işlerden tedirgin olmama karşın yine atıldım.. Oysa aklım fikrim Çatalca'ya kapanmaktadır. 72 yaşındayım ve yazacağım bir sürü şey var... 72 yıldan yaşayacağım ki. Yine de yapılması gerekiyor diye koşuyorum, dernekle uğraşıyorum. Ama bir bakıyorsunuz, "Aziz Nesin başkan olacak..." söyletiyle tartışma çıkıyor. Ben ne başkan olmak istiyorum, ne başka bir şey.

Bu derneğin kurulmasını istiyorum. Parti kurmak da istemiyorum. Neden kuruyum? Benim ismim yazarlıktır ve yine benim ölçüleme göre başkanlıktan, parti kurmaktan çok daha önemli bir iştir. Para mı amaçlıyorum? Böyle işlerde para kazanılmaz, kaybedilir. Ün ise, yeter... Düşmanlarımları artırıracak kadar üne sahibim ben. Yine de kendi kendime soruyorum, ben önyak olmasaydım Aydınlardı Dilekçesi ne olurdu? Kuşkuluyum... Kimse kaidesini kaldırıp harekete geçmiyor ki... Yılmamaya kararlıyım yine de. Bu yönetimin değişmesi, birçok şeyin değişmesi ve demokratikleşme sürecinin hızlandırılması gereklüğine inanıyorum. Bu inançla başkalıları harekete geçerse ben ancak sevinir, çekilişim köşeme, yazarım. Çok tedirginim... Zaman zaman "Çekiliş gideyim, ben deli miyim?" diyorum. Galiba bir bakıma deliyim. İnsanların umursamachıkları şeyi ben umursuyorsam, uymazlık bende herhalde.

► Sn. Kenan Evren'e o davayı neden tek başına açtım?

Tek başıma açmak istemedim. Ben istiyorum ki, 2000 kişi birden dava açalım. Ama olmadı. Kimler olduğunu, neler söylediğini söylemek istemiyorum ama, çevremdeki birçok kişi bir sürü gerekçele karşı çıktılar. Ben de yalnız açtım davayı. Açıldıktan sonra görüldü ki, olabiliyormuş. Öyle bir durumdayım ki, giriştirmiş her işte başarı kazanmam gerekiyor. Yoksa üstüme çullanılabılır...

► Aziz Bey, yeni üniversite sisteminde sanksi ülkenin yöneticileri ile yönetenleri ayrı eğitimden geçmemişcesine bir uygulama görülmüyor. Bilkent Türkiye'deki üniversitelerin tümüyle dışında bir sistem. Yolumuz ne?

Bu model elbette Türkiye'de üretilmiş

değil. Türkiye, kendine özgü hiçbir model yaratamıyor, hiçbir alanda. Türkiye'den felsefeci çıkıyor ama felsefe çıkmıyor; matematikçi çıkıyor ama matematik çıkmıyor. Yabancı modeller taklit ediliyor. Üniversiteler de Amerikan modeli. Orada Amerika'da ortalaması üniversite mezunu düzeyi vardır. Bunlar tümü de aynı kalıba sokulmak istenen insanlardır. Özellikle böyle istenir. Mekanik, belirli işler yapması gereken insanlardır bunlar. Depolitizedirler. Ama koskoca bir Amerika'yı da yönetmek gerekiyor. Ozaman bu seçkin insanları üretmek için başka bir yeti ugundur. Başka tip üniversite... Bilmem kaç tane Amerikan başkanı Harvard mezundur... FBI yöneticileri başka bir üniversiteden mezundur, filan... Türkiye de bu modeli aldı. Bu, kapitalist dünyanın akıllı bir modeldir. Akıllılar, vasat insanlara egemen olsunlar, onları yönetsinler diye bulunmuş bir model. Bu model, Türk Ceza Kanunu'na göre suçtur bence. 141-142'ye girer. Bunu da savasımı veriyorum, arkadaşlarla anlaşmaya çalışıyorum.

► Üniversite çevreleri bu konuda sizin destekliyor mu?

Mahkemelerdeki savunmalarında da bunu söylüyorum. Ben, 141-142 ile suçlanıyorum. Oysa Türkiye'de bu maddeler sürekli çiğneniyor. Paralı insanlar özellikle egemen olsunlar, halkı yönetimi altında tutsunlar diye. Yani paralı bir sınıf, parasız olan, okumamış olan, sömürülen halkı hep sömürsün diye ayrı üniversite açıyzı... 141-142'ye girer işte! ÖrgütSEL olarak da girer. Ashında YÖK Başkanı'nın idam edilmesi lazım, 141-142'ye göre. Ama yalnız onun da değil; bu yasayı yapanların da idam edilmeleri lazım; çünkü örgüt halindeler ve bu da 142'ye giriyor. Meclis duruyor... savcılarduruyor... Bunları açıkladı diye bir adamı 142'den mahkemeye veriyorlar. Türkiye'de bir sınıfın öteki sınıflara egemen olması için uğraşıyor işte. Bu bir suçtur. Ozaman çıkışınlar desinler ki, belli bir sınıfın öteki sınıflara egemen olması suç değildir. Paralı sınıf egemen olabilir de, başkaları olamaz desinler. Namusluca yazsınlar bunu TCK'ya, rahat edelim... Namuslu bir davranıştır. Biz de buna karşı savasım verir miyiz, vermez miyiz, düşünürüz. Sokağa çıksın, bakın, 141-142'nin sürekli bozulduğunu göreceksiniz. İntihar edenler, orospu olanlar, kadın kılığında erkekler kimlerdir? hep belli bir sınıfın çocuklarıdır. Neden silanca Bey'in karısı kendini parayla satıyor da, falanca Efendi'nin karısı satıyor? Binlerce örnek verilebilir. Türkiye'de bir sınıfın öteki sınıflar üzerindeki egemenliği sağlamaya bağlanmaktadır üniversite uygulamasyyla.

► Bu uygulamaya yine üniversite çevrelerinden bir savaşın girişimi olacak mı sizce?

Benim gibi bir deli başlatırsa, olacak. Ya yeniden örgütlenmek, ya da var olan bir örgütün bu savaşını üstlenmesi gerçek. Bir İnsan Hakları Derneği var, çok şükür. İyibir dernek. Bu savaşımı vermesi gerekiyor. Yalnızca bu alanda mı? Örneğin sağlık alanında bir savaşım açmak gerekiyor. Özal gidiyor, Amerika'da by-pass ameliyatı oluyor. Ben dört yıldır aynı ameliyatı olmak istiyorum; pasaport vermiyorlar. Özalla benim farkım ne? Bir üstünlik meselesi, bir insan niteliği meselesi, ben ondan her bakıma üstünüm... Sınava girmek gerekiyorsa, her alanda girerim. Başbakan diye onun ameliyatı niye öncelikli olsun? Türk halkı da uyutulmuş, teslimiyet-

ci... sesi çıkmıyor.

► Aziz Bey, madem demokratik bir savaşın gereği bu denli ortada ve birçok alanda yapılacak birçok şey var, gerek aydınlar gerekeceğinden gerekten alanların insanların hareketsizliği sizce neye bağlanabilir?

Temeldeki başlıca neden bence korku, "Kapitalizmde Korku" diye bir kitap çevrildi; ben de ona önsöz yazacağım. Önemli bir kitap bu. Doğası gereği, kapitalizm korku yaratmak zorunda. Korku yaratırken kendi de korku içinde. Bizdeki korku ise yalnızca kapitalizmin ürettiği korku değil. Buna ek olarak despotizmin yarattığı korku var. Kanser gibi tüm hücrelerimize işlemi, maneviyatımıza simdi bir korku. Her yanımızı öyle kaplamış ki, korktuğumuzu farkedemiyoruz bile. Ben 72 yaşındayım ve ömrümün üçte ikisi sıkıyönetimli, olağanüstü hafli geçti. Nasıl korkmam!.. O korkuya içe yaşıyorum; bir de üstüne efelik taşıyorum. Aydınımız da korkmadığını sanıp efelik taşıyorum ama iş eyleme gelince mantıklı gerekçeler bulup korkusunu belli ediyor. Korkuyu yemek gerekiyor. Korkudan daha üstün duygular var. Önce korktuğunun farkına varmalı insan. İnsan durup dururken sol alt çenesindeki ağız dışını farketmez tabii. Ağrısına farkeder, İnsanların korkularının farkında olmadıklarını, özellikle Aydınlardı Dilekçesi sırasında gördüm. Geliyorlar, "Bu yazılanlar hafif, daha ağır yazmak lazım" deyip yığıleniyorlar... Korkudan... Tipki, gece mezarlıkta gerçerken avaz avaz türkçe söyleyenler gibi.

► Size bu korku yalnızca aydınlar mı özgü?

Hayır. Herkeste var. Bizi korkutanlar daha çok korkuyorlar sanki. Adam işkence yapıyor, işkence yaptığı insanın gözünü bağlıyor. Neden? Vine korkudan. Gözünün içine bakar diye... Bak, bir şey anlatacağım.. Sen nasıl yazacağımı bili! Köpeğin biri deli gibi havlıyormuş. "Yav, niye havlıyorsun?" diye sormuşlar. "Yürekliğimden," demiş. "Peki, o arkan (?) niye gidip geliyor?" demişler. "Korkudan?" demiş...

Şimdiki bakın, herkes bilir ki, dünyanın en korkak varlığı sermayedir. O yüzden hep güven ister. Bir istikrar, güven lafi dir gider bu yüzden... Halk da bunu yutar. Nasıl yutmasın? İstikrarlı, kararını vermiş, sakin bir ülke olmak kötü mü? Rahatlatacak bir şey gibi gösteriler halka bu "istikrar". Oysa, onların istikrar dedikleri, sermayenin memleketi sömürmesi için gerekken sessizliğidir. İşçi grev yapmasın, toplu sözleşme olmasın, sendikalar kurulmasın, öyle herkes politikaya bulaşmasın... Bir ara bu bozuldu. Oysa yabancı sermaye de girmek istiyor piyasaya... Ne yapmak gerekiyor? Böyle bir sessizliği ancak siyah saçlı! Örgütleri dağıtırlar, istedikleri ortamı yaratırlar. Sermaye korkunca güvence arıyor ve sonunda da bunu sağlar hale gelir. İşte Özal'ın başarı dediği şey bu. Simdilik rahatladı. Bir zaman sonra yine rahatsızlık hissedilirse, yine silahlıların gölgencesine gider. On yılda bir askerlerin gelmesi, hem iç hem dış sermayenin güvencesidir. İstikrar diye halka yutturulan da şu: "Ben seni soyacağım, sen de seni çıkartmayacağım!" o yüzden en korkaklı sermayedir. Koç kadar, Sabancı kadar korkan biri var mıdır Türkiye'de? Ben niye korkuyum, işi niye korksun? Varsa bir gecekonduyu, yıkılacak diye korkar, o kadar işte. Onlar bizden çok daha fazla korkuyorlar. Sermaye de, onun icracısı olan iktidar da çok korkuyor. Korktukça da havlıyolar, havladıkça da gelip gidiyor arkaları...

ANAYASA'NIN ULUSAL İRADEYLE İLİŞKİSİ VAR MI?

Bu ülkede yaşayan insanlar, bu ülkenin değerlerini yaratınlar, er geç çağdaş bir anayasanın sahibi olacaklardır

ir ülkede temel değerlerde, ekonomik ilişkilerde çözüme başlayınca bu durum siyaset alana, kültüre, spora, eğitim ve basın yaşamına da yansımaktadır.

12 Eylül sürecini takiben anayasa karşısındaki tutumu, çektilen yeni yasalar, uygulanan ekonomik politika göstermektedir ki bu iktidarın, "demokrasi" diye, "demokrasiyi kurma" diye bir sorunu, böyle bir kaygusu bulunmamaktadır.

İç boşaltılmış, kullanılamayan göstermelik grev hakkı, iktidarın denetimindeki toplu sözleşme düzeni, YÖK yasasıyla "lise" anlayışının egemen olduğu üniversiteler, satılığa çıkarılan vatan toprakları bu görüşümüzü doğrulayan kanıtlar olarak sıralanabilir.

Kaçakçıları, pişmanlık yasasıyla kimi ajan provokatörleri affeden iktidar; basın, kültür ve düşünce yaşamını sürekli yasaklarla, duvarlarla çevirmektedir.

▼ Anayasa mahkumu. İktidar, basın-kültür ve düşünce yaşamını, yasaklarla, duvarlarla çevirmeye.

Hemen her çevreden yükselen sesler, memnuniyetsizlikler, göstermektedir ki, söz konusu sorunların kaynağında yeni rejimin hukuki çerçevesini çizen 1982 Anayasası'ni aramak gerekiyor.

Peşinen vurgulamak gerekiyor ki, yürürlükteki anayasa daha başından, temelinde sakat ve demokratik olmayan şekilde hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

Nitekim, anayasanın "başlangıç" bölümünde yer alan, "Türk milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisi"nce hazırlınamış, Milli Güvenlik Konseyi'nce son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul olunan bu anayasa" tümcesinde bu antidermokratik tutum kendini gösteriyor. Şöyle ki, bu anayasa yukarıdaki tümcede ileri sürüldüğü gibi "Türk ulusunun meşru temsilcileri" tarafından hazırlanmıştır. Çünkü, ulusun meşru temsilcilerinden anlaşan, ya da anlaşılması gereken, özgür seçimlerle, "halk tarafından" seçilenlerdir.

Oysa herkesin bildiği gibi, Danışma Meclisi özgür seçimlerle ve ulusun, halkın kendisi tarafından seçilmemiş, siyasal iktidarın memurları valiler ve seçimle gelmeyen Milli Güvenlik Konseyi tarafından atanın kişilerden oluşturulmuştur.

Bir başka önemli nokta da şudur; anayasa olagan koşullarda değil, olağanüstü koşullarda halkın, yurttaşların oyuna sunulmuştur. O dönemde tüm güçleri elinde bulunduran Devlet Başkanı, anayasaya kefil olduğunu söyleyerek, yurttaşlardan anayasaya "evet" oyu vermesini istemiş, bu yolla halkın özgür iradesi baskı altında tutulmuştur. Anayasaya karşı oy kullananlara "vatan haini" denilecek kadar iş ileri götürülmüştür.

Yine anayasanın başlangıç bölümünde, "millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egenliğin kayıtsız şartlı Türk Milleti'ne ait olduğu" vurgulanıyor. Oysa bu tümcenin yer aldığı anayasayı hazırlama ve onaylama görevini üstlenenler bu işi yaptığı sırada halk iradesinin mutlak üstünlüğünün simgesi ve egenliğin kayıtsız koşulsuz salibi olan parlamento-su ya da bu nedenle-ortadan kaldırılmış olma koşullarını taşıyordu.

"Kişinin hakları ve ödevleri" başlıklı bölümde yer alan, anayasanın 17. maddesi tek başına bu anayasanın çağdaşlığını çok açık正在显示着。"Yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesinde" insanların mahkeme önüne çıkarılmadan, yargılanmadan ortadan kaldırılabileceği, öldürülebileceği hükmünün yer aldığı bir anayasayı demokra-

tikliğin kirintisini taşıyan hangi toplum kabullenebilir, içi ne sindirebilir?

Anayasanın düşünce-basın özgürlüğüne ilişkin hükümlerine gelince yukarıda belirtilen genel değerlendirmede de gözlendiği gibi, hukuk metninin özü, ruhu antidermokratik bir nitelik taşıyınca, bu özellik temel hak ve özgürlüklerde, düşünce, basın ve örgütlenme özgürlüklerine de gittin hükümlere de yansımaktadır.

Başbakan Özal, son dış gezilerinin birinde, daha sonra Türkiye'de bir yurt gezişi konuşmasında, "Türkiye'de herkes istedğini yazabiliyor, söyleyebiliyor" demiştir. Bunulla yabancı kamuoyunu da yanıtabileceğini düşünmüş olmalı. Oysa bu sözlerin söylemenesinden birkaç gün sonra, yazar İlhan Selçuk "Kurtarıcı" başlıklı yazısı nedeniyle mahkeme huzuruna çıktırdı. Erbil Tuşalp'ın "Bin İnsan-İşkence Dosyası" adlı kitabı hakkında soruşturma açıldı. Cüneyit Arca'yı DGM'de yargılandı. Selçuk da, Arca'yı de beraat etti. Beraat etmeye bilenlerdir. Önemli olan yargılanmalarıdır. Dikkatsiz olmaları halinde, her düşündürklerini yazmaları halinde, "mahkeme kapılarında süreceklerdir." Bu baskıyı enselerinde duymaları egemen çevreler, yöneticiler için kazanç sağlıyor.

Anayasa'nın 74. maddesi olan "dilekçe hakkı" maddesini de anımsamak gerekiyor. Özellikle bu madde ve uygulamalar gösteriyor ki, bu anayasaya zorlamalarla "evet" dedirtenler, bu anayasayı hararetle savunular, bu anayasayı en çok ihlal edenlerin başında geliyorlar. Anayasaya karşı çıkan, eleşirenler ise, yine en çok bu anayasa çizgisini içinde davranışan kişilerdir. Bunun en tipik örneği "aydınlar dilekçesi" olayında yaşandı.

Salt anayasa hakları olan-hem de 1982 Anayasası na göre-dilekçe hakkını kullanan 1256 kişi hakkında dava açılmadı mı? Bu kişiler de vatan haini olarak ilan edilmediler mi? Oysa o kişiler bu anayasaya dayanarak o dilekçeyi vermişlerdi. Dilekçe hakkını kullananları suçlayanlar ise bu anayasayı ta başından beri savunuları değil mi?

Sonuç olarak şunu söylemek yanlış olmayacağı: Bu ülkede yaşayan insanlar, bu ülkenin değerlerini yaratınlar, er geç çağdaş bir anayasanın sahibi olacaklardır. Bu kişilerin en doğal hakları. Onlara en yakışan da öyle bir anayasa olacak. ■

ABD'nin Körfez Stratejisi

SAVAS SÜRMELİ!

ABD, "çikar bölgelerinin savunulması" teranesiyle, müdahaleyi gerekçelendirmeye çalışıp, bir yandan da savaşı tırmadırmaya bakıyor

nlü savaş kuramı
cısı Clausewitz'in,
yne kendisi kadar
ünlü deyişini bil-
meyen yok gibidir:

"Savaş, politikanın başka araçlarla sürdürülmesidir." Bunun anlamı (ekonominin son derece yoğunlaştırılmış bir ifadesi olan) politikanın savaş ve barış sorunları üzerine belirleyici olmasıdır. Bu tanımı genel çizgileriyle onamamak mümkün değildir. Ancak bunu yaparken, dünyanın genel durumunu, sistemler arasındaki ilişkileri ve yarışmayı, barış ve savaş güçlerinin konumlarını iyice hesaba katmak dazorunludur. Onedenle, savaş ve saldırılılığı dış politikasında temel alan emperyalist çevrelerin, bu özlemlerini her zaman ve diledikleri gibi karşılayamamalarına şahşemamak gerekiyor.

İşte, Pentagon şefleri şimdi tam da böyle bir durumun sıklığını yaşıyorlar. Nikaragua'dan Çad'a, Lübnan'dan Körfez'e, Afganistan'dan Pakistan-Hindistan sınırına dek pek çok yerde onlar bu sıklığı "asmaya" çabaliyor, doğrudan yahut işbirlikçileri yoluyla savaş ateşini körükliyor, halklar arasında kin ve ayrılık tohumları serpmeye çalışır ve bunun için, giderek daha sık "düşük yoğunluklu çatışmalar" başvuruyorlar. Beyaz Saray ve Pentagon'un şimdiki patronları, Clausewitz'in ünlü deyişini, "Politika, savaşın başka araçları sürdürülmesidir" biçiminde algılama eğilimindedeler.

Basra Körfezi, ABD emperyalizminin gerçek yüzünü ortaya seren bölgelerin başında geliyor. Emperyalizm, bir yandan "çikar bölgelerinin savunulması" teranesiyle bölgeyi olası bir müdahaleyi gerekçelendirmeye çalışıyor, bir yandan da savaşı tırmadırmaya bakıyor.

Pentagon Körfez'e müdahale yolunu açık tutmaya çalışırken, en başta, bölgenin petrol açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Oysa, konuya yabancı olmayan gözler, ABD açısından bunun tamamen sahte bir gerekçe olduğunu hemen görüyorlar. 1982 yılında, ABD'de kullanılan petrol içinde Körfez petrolünün payı % 5'i aşmıyordu. Öyleyse, ABD neden bu gerekçeye sarılmak zorunluğunu duyuyor? Bunu yanıtlamak için, Batı Avrupa'da tüketilen petrol içinde

Körfez petrolünün oranının % 38 gibi, görece yüksek bir düzeyde bulunduğuunu animasamak gereklidir. Japonya için bu oran daha da fazladır (% 66). Bu durum, emperyalist şahıslar için oldukça elverişli bir gerekçe sağlıyor ve bu gerekçe, ABD'nin, Batılı ortaklarını müdahaleye, en azından moral destek elde etmek amacıyla, kazanması için kullanılıyor.

Pentagon uzmanlarının sarıldığı başka bir gerekçe, "Bölgede Sovyet etkisinin artığı" masasıdır. Bu mantığa göre, uzayan savaşta İran'ın üstünlük sağlaması bölgelerde anti-emperyalist, radikal duyguları yaygınlaştıracagi için; Irak'ın başarı elde etmesi "Sovyetler Birliği'ni dolaylı yoldan güçlendirceği için" ve savaşın tırmaması da, benzer nedenlerden dolayı, müdahaleyi gerektirmektedir. Sonuç hep aynıdır: Müdahale yahut müdahale tehdidi.

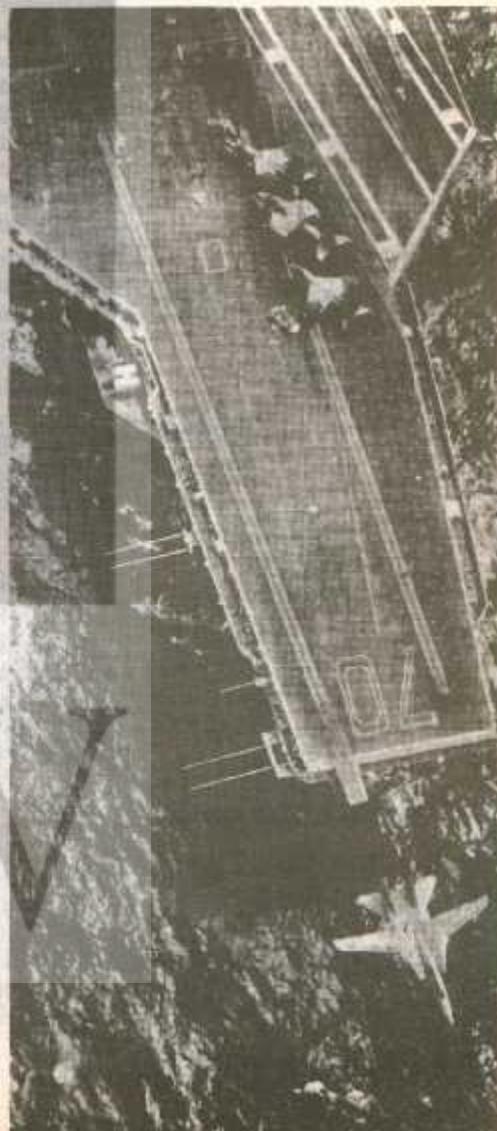
Bölgedeki gerici rejimler için, Pentagon'dakiler üçüncü bir tür gerekçe daha üretmişlerdir: Radikal dindar akımların güçlenmesi, İslami duyguların denetim dışına çıkışmasına yol açmakta ve savaşın İran'a takik ya da stratejik bir başarı sağlanması, hatta bu yönde tırmaması durumunda, ABD'nin, gerici bölge rejimleri yararına müdahalesinin "zorunlu" kılmaktadır. Ne var ki, bütün bu argümanlar beklenen etkiye yapamamıştır. Sözimona Sovyet tehdidi, fantastik Sovyet müdahalesi tezi, Batı kamuoyu bir yana, sağduyu burjuva politikacaları ve devlet adamları bile inandırmaktan uzaktır. Daha körfez çatışmasının çıkmastından çok önce, 1960'larda, Kennedy yönetimi tarafından, "gerekken bölgelere" intikal ettirebilecek özel, global bir vuruş gücüne örgütlenmeye başladığım herkes biliyor. 1962'de ABD Vurucu Komutanlığı, 1972'de Hazırh Komutanlığı kurulduğdu, 1977'de bir "hızlı tepki" kuvveti oluşturulması öngören 18 sayılı Başkanlık Direktifi yayıldıği zaman bölgede ne çatışma vardı, ne de bugünkü "Sovyet tehlkesi." 1 Mart 1980'de Acil İntikal Ortak Görev Kuvveti (Basındaki kısa ifadeyle, Çevik Kuvvet) kurulurken, bu birliklerin amacının "dünya'nın her yerinde ABD çıkarlarını tehdit eden karıskılıklara" karşı kullanılmak olduğu belirtilmektedir. Bu neden de yeterince açıkta ve söz konusu olan şeyin, "Sovyet tehlkesi" masası değil, ABD emperyalistlerinin sarsılan çıkarları olduğunu kanıtlamaktadır. Üçüncü arguman da bu asıl nedenle bağdadır. Bölgelerde emperyalizmin payandası durumunda olan gerici rejimler, ister laik, isterse teokratik bir görünümde olsunlar, dini denetim altında tutmaya ve onu, emperyalizmin ve kendilerinin sınıfsal çıkarları için kul-

lanmaya bel bağlamışlardır. Şimdi, kim dindar kesimlerde güçlü antiemperyalist duyguların yeseremesi bu denetimi zorlaştırmaya başlamıştır. Bu denetimin çökmesi ABD denetiminin de çökmesini getirebilir. Gelişen sürecin çözümlemesi, ABD emperyalistlerini, yeniden ve daha ayrı yollardan, bu denetimi kurmaya yönelmiş ve böylece onu, İran yönetimiyle gizli pazarlıklar kurmaya itmişdir.

Beyaz Saray, Pentagon ve NATO başları, Körfez'e müdahale için ileri sürüklere bu gerekçelere kendileri de pek inanmamaktadırlar: Sovyet müdahale ya da Sovyet tehdidi masasının koflugunu onlar da biliyorlar. Bu durum, NATO içinde, bağlaşma dışı alanlara müdahale konusunda ciddi görüş ayrılıklarına yol açmıştır: "Bu yüzden, 16 NATO ülkesinin tümünün bu konudaki potansiyel ve güncel ayrıklarını giderebilecekleri düşüncesine pek fazla umut bağlanmamadır. Daha fazla tartışma, bağlaşma içi gerilimi azaltmak çok, artırmaya yarayabilir." Öte yandan, Körfez petrolünün ABD'nin yaşamsal çıkarlarını belirlemekten uzak ve yalnızca, Batılı ortaklarını inandırmak için öne sürülmüş sözümona bir gerekçe olduğunu bizzat ABD basını yazıyor. Laftığın tehlkiye düşmesi argümanına gelince, emperyalizmi ilgilendiren, bölgedeki dindar akımların güçlenmesi ve kimi laik ülkelerin çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalması değil, bu akımların ABD sempatisini olmaması ve antiemperyalist kesimlerle ilişkisidir.

Saldırı amaçlarından yola çıkan ABD emperyalizmi, Körfez bölgesinde insanların ölmesine, ekonomilerin yıkılmasına, halklar arasında kin ve nefret duygularının yayılmasına yol açan tehlkeli ve maceracı bir politika izliyor. Bu politikanın engellenmemesi durumunda, yalnızca şimdi savasmakta olan tarifar değil, bölgedeki pek çok ülke de çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacaktır.

▼ **Sıcak sulara müdahale mi?**
Nükleer uçak gemisi
Carl Vinson
gözaltıcı bir tehdit unsuru.

12 Eylül Hukuku ve Sendikal Haklar

İŞÇİYE HER ŞEY YASAK!

12 Eylül'de çıkarılan yasalar sosyal ve sendikal hakları alabildiğine sınırlıyor, "kullanılmaz hale" getiriyor

er toplumsal düzenin kendine özgü bir "hukuk" olduğu siyaset bilimlerin ortaya koyduğu bir gerçek. Hukuk, toplumun ekonomik ve toplumsal yapısı ile yakından ilgili bir kurum. Bir toplumda uygulanmakta olan anayasa ve yasalara bakarak, yürürlükte bulunan toplumsal düzenin nitelğini belirmek olası. Örneğin köleci, feudal ve kapitalist toplumların hukukları birbirlerinden farklıdır. Kapitalist sistemin uygulandığı değişik toplumların hukukları da temelde egenen olan burjuvazinin iradesi olmakla beraber ayıri özellikler gösterir. Ancak bu değişik toplumsal düzenlerde "hukuk"un ortak niteliği siyaset iktidarı elinde bulunduran sınıfın iradesini yansıtmasızdır. Özletemek gerekiyor, hukuk, belli bir toplumun, ekonomik, toplumsal ve siyaset düzeninin bir yansımasıdır diyebiliriz.

Unutmamak gerekiyor ki, hukuk, siyaset iktidarları, kendi ekonomik, toplumsal ve siyaset politikalarını uygulamada ve gerçekleştirmede bir "baskı aracı" işlevini de görür.

Hukuk ve demokrasi

Tarih boyunca, toplumsal gelişmede sınıflaşma süreci başlayalı biri, egemen sınıflarına karşı köleler, serfler, köylüler, işçi ve emekçi sınıf ve tabakalar tarafından verilen mücadeleler sonunda bugün "İnsan Hakları" dediğimiz haklar elde edilmiş, işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların yana bir "hukuk" olmuştur.

İnsan hakları alanında verilen mücadeleler sonunda kazanılan bu haklar anayasalarında yer almış ve Kamu Hukuku'nda "hukuk devleti" kavramının oluşmasına ve yerlesmesine neden olmuştur.

"Hukuk devleti, bir bakıma bireyin dokunulmaz, vazgeçilmez haklarına yönetenlerin saygı olma zorunluluğudur, başka bir deyişle hukuk devletinin kurumsallaştırılması yönetenlere hukuk güveni sağlamayı amaçlar."¹

"Hukuk devleti'nin ana amacı temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması

ve hukukun üstünlüğü ilkesinin tam olarak uygulanmasıdır, denilebilir."²

Günümüzün siyaset bilimcileri, çağdaş anayasaların kabul ettiği "hukuk devleti", "sosyal hukuk devleti" ilkelerini göz önüne alarak, devletin ön plandaki görevinin, insan haklarını korumak, bu haklara saygı göstermek, onları güvence altına almak olduğunu ve bunlar yapılmadan demokratik bir yöntemden söz edilemeyeceğini ileri sürmektedirler.

"Günümüzde insan hakları konusu sosyal bilim dallararasında önemli bir yer almış ve bir süreden beri dünya üniversitelerinde İnsan Hakları Hukuku adı altında yeni bir bilim dalı olmuştur. Böylece insan hakları ve özgürlükleri uluslararasılaşarak insanların, tüm uluslararası ortak değeri olmuştur."³

Günümüzde "İnsan Hakları" ile "Demokrasi" arasında ayrılmaz bir bağ bulunduğu, kişinin temel hak ve özgürlüklerine saygı duymayan, bunları tammayan, uygulamada bu haklara yer vermeyen bir yönetimle demokrasi adı verilemeyeceği kabul edilmektedir. Bu anlayışa göre demokrasi demek, temelde, insan haklarını tanımak, onlara saygı göstermek ve bu hakları yaşama geçirmek demektir.

12 Eylül hukuku, belli bir toplumsal düzen anlayışının hukuk alamına yansımıştır. Bu düzen, Türkiye'de yerleştirilmek istenen çarpık liberal kapitalist ekonomi sisteminin düzenidir. AP azınlık hükümeti tarafından 1980 yılında "İstikrar Programı" adı altında alınan kararlar-24 Ocak Kararları-bu amacıyla hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. 1982 Anayasası temelde, bu düzeni yerleştirmek ve sürdürmek için getirilmiştir. 12 Eylül döneminde çıkarılan yasalar, gerçekleştirilen yasa değişiklikleri bu düzen için planlanmıştır.

12 Eylül hukuku, ülkemizde demokratik bir düzenin gerçekleşme yolunu tıkamış, otoriter, baskıcı ve yasaklı bir yönetimin dayanaklarını getirmiştir.

Demokrasi ve haklar

İçinde bulunduğumuz dönemde, Türkiye'nin gündemindeki temel sorunun "demokrasi" olduğu kuşkusuz. Bunu söylemek, demokrasının kurum ve ilkeleriyle bir bütün oluşturduğunu unutmamak gerek. Bu bütünlük içinde "insan hakları" ve bu haklar arasında "sosyal haklar"ın ve "sendika özgürlüğü"nın önemli bir yeri olduğu da açık. Sosyal haklar dediğimiz zaman akla gelen: Çalışma, sendika, toplu pazarlık, grev, adil çalışma koşulları, adil ücret, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, kültürel yaşama katılma ve benzeri

haklardır. Özellikle sendika hakkı, toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı, sosyal haklarının gerçekleştiricisi ve güvencesi durumunda.

Yine söyleyelim ki, temel hak ve özgürlükler ile sendikal haklar bir bütündür. Aralarında ayrılmaz bağlar vardır. Sendikal hakların kullanılıp kullanılmaması, temel hak ve özgürlüklerin varoluş olmadığını ölçüsündür. Bu haklar tanınmıyorsa, kullanılmıyorsa, temel hak ve özgürlükler de kullanılmıyor demektir. Çünkü sendikal haklar, temel hak ve özgürlüklerin ve giderek demokrasının "onsuz olmaz" koşuludur.

Demokrasının ve insan hakları'nın bu temel nitelikleri karşısında 1982 Anayasası'na ve 12 Eylül döneminde çıkarılan Sendikalar Yasası ve Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Yasası'na baktığımız zaman sosyal ve sendikal hakların alabildiğine sınırlandığını ve "kullanılmaz hale" getirildiğini görüyoruz.

İşçi bilinclendirilmesi

Daha önce yürürlükte bulunan 274 sayılı Sendikalar Yasası, birinci maddesinde sendikaları: "İşçilerin... müsterek iktisadi, sosyal ve kültürel yararlarını korumak ve geliştirmek için kurulan meslekî teşekküler" olarak tanımlanmıştır.

12 Eylül döneminde kabul edilen 2821 sayılı yasa ise, bu maddedeki "kültürel" sözünü maddeden çıkarmıştır. Yani sendikalar, üyeleri işçilere kültürel yararlar sağlamak ve bilgi ve kültürlerini geliştirmek için faaliyet göstermeyeceklerdir. Yine sendikalar, işçilerin kendi hak ve özgürlükleri, sendikal hakları, sosyal hakları, bu hakların niteliği, nasıl kullanılacağı, bu hakları kullanırken ve yeni haklar isterken nasıl mücadele verecekleri ve benzeri konularda eğitilmeleri için çalışma yapamayacaklardır. Özle söylemek gerekiyor, bu yasa değişikliği ile işçinin bilinçlendirilmesi yönünde yapılacak çalışmalar engellenmiştir.

Bu yasa değişikliği, sendikal haklar alanında önemli bir geriye dönüs olduğu gibi, anayasa ve uluslararası anlaşmalara da aykırıdır.

a) Bu düzenlemeye, önce anayasanın kabul ettiği "herkesin eğitim görme hakkı"na ters düşmektedir. 1982 Anayasası'nın 42. maddesine göre "Kimse eğitim ve öğrenme hakkından yoksun bırakılamaz."

Bu anayasa kuralına göre herkesin eğitim görme hakkı vardır, ama işçinin kendi alanında, kendi hak ve özgürlükleri, bu hakları savunma, yeni haklar elde etme, bunları geliştirme ve kullanma konularında eğitim hakkı yoktur. Böyle bir sınırlama, işçi sınıfının bilinçlenmesini önleyecek, onu haklarını sa-

"Demokratik toplum düzenini savunurken bu düzenle bağıdaşmayan sınırlamalar koymak, çoğulcu demokratik rejim anlayışı ile bağıdaşmaz"

vunamaz hale getirecek, giderek yürürlükte bulunan sömürü sisteminin sürmesine yardımcı olacaktır.

b) İşçiye kültürel eğitim yasağı; altında ülkenimizde imzası bulunan, TBMM'ce kabul edilerek yasa niteliği kazanmış İnsan Hakları Evrensel Bildirisine de aykırı düşmektedir. Bu bildirinin 26. maddesi şöyle diyor;

"Her şahsin eğitime hakkı vardır... Eğitim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan hakları ile ana hürriyetlere saygının kuvvetlenmesini hedef almıştır... Herkes, toplumun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tutmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve bundan yararlanmak hakkına sahiptir."

İşte bu haklar işçiye yasaklanmıştır.

c) İşçiye kültürel eğitim yasağı, sosyal haklar alanındaki dünya standartlarının da çok gerisinde kalmaktadır.

Nitekim Türkiye'nin de üyesi olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (İLO) 140 sayılı "Ücretli Eğitim Izni Sözleşmesi", işçilerin ve sendikaların yalnız eğitim hakkını değil, ücretli eğitim izni hakkını da kabul etmiştir.

Ücretli eğitim izni sözleşmesi'nin başlangıç bölümünde; İnsan Hakları Evrensel Bildirisine 26. maddesinde herkes için eğitim hakkının kabul edildiği, ayrıca bilimsel ve teknolojik gelişmeye, ekonomik ve sosyal ilişki kalıplarındaki değişikliklere ilişkin sürekli eğitim ve yetişme gereksiniminin, sosyal, ekonomik, teknolojik ve kültürel nitelikli yeni umutları, ihtiyaçları ve amaçları karşılayacak yeterli yetişme ve eğitim izni düzenlemeleri gerektirdiği göz önüne alınarak sözleşmenin onaylandığı açıklandıktan sonra, 3. maddesinde Eğitim Politikası'nın, ". İşçilerin insanı, sosyal ve kültürel gelişmeler ve genel olara, işçilerin çağdaş gereklere uyum göstermesine yardımcı olacak gerekli ve sürekli eğitim ve yetişmelerini teşvik etmeye katkıda bulunacak biçimde" düzenlenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Altında ülkenimizde imzası bulunan Helsinki Sonuç Belgesi'nde Sosyal Haklar'la ilgili şu hükümler kabul edilmiştir:

". Katılan devletler, insan kişiliğinin üzerindeki onurdan doğan ve kişinin özgür ve tam gelişmesi için zorunlu bulunan, yurttaşlık hak ve özgürlükleriyle, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve başka hakların ve özgürlüklerin etkin biçimde kullanılmasını geliştirir ve destekler."

Bütün bunlar sendikaların, üyeleri işçilerle eğitim verme, kültürel düzeylerini geliştirmeye ve yükseltme hakları bulunduğu ve konuya ilişkin dünya standartlarının da bunu gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Kullanılamaz hale getirilen haklar

Burada temel haklar, bu hakların sınırlanması ve kullanılamaz hale getirilmesiyle ilgili bir noktayı açıklamakta yarar görüyorum:

12 Eylül'ün yürürlükten kaldırıldığı 1961 Anayasası, 11. maddesi ile "Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz." hükmünü getirmiş ve böylece insan hak ve özgürlüklerinin değer ve önemini vurgulamıştı. Anayasa Mahkemesi de, hangi hallerde temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmuşlığını göstermiş ve buna ilişkin

kararında şöyle demiştir:

"Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonun raporundan ve Anayasa tasavisinin Meclis'teki görüşmelerinden de anlaşılacağı şekilde bir hak ve hürriyetin gayecine uygun şekilde kullanılmasını son derece zorlaştıran veya onu kullanılamaz hale düşüren kayitlara tabi tutulması halindedir ki, o hak ve hürriyetin özüne dokunulmuş olması söz konusu edilebilir."

Yani, Anayasa Mahkemesi'ne göre bir hak ve özgürlüğün amacına uygun bir yönde kullanılamaması, başka bir deyişle kullanılamaz hale getirilmesi, o hak ve özgürlüğün özünü ortadan kaldırır.

1982 Anayasası, temel haklara ilgili maddesinde, 1961 Anayasası'nın, yasaların, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağına ilişkin hükmünü kaldırılmıştır. Ancak 13. maddesinde, hangi hallerde hak ve özgürlüklerin sınırlanabileceğini gösterdikten sonra, anılan maddenin ikinci fikrasında şu hükmü getirmiştir:

"Temel hak ve hürriyelerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngördükleri amaç dışında kullanılamaz."

Demek ki yasanın, hak ve özgürlüklerle getireceği sınırlamalar, "demokratik toplum düzeninin gereklerine" aykırı olamayacaktır.

Şimdi sormak gereki: Bu hüküm ile; 1982 Anayasası'nın 52. maddesinde sendikalar için getirilen "siyasal faaliyette bulunma yasağı"nı ve 2821 sayılı yeni Sendikalar Yasası'nda yapılan sendikaların kültürel faaliyette bulunma hakkının kaldırılmasına ilişkin düzenlemeyi bağıdaştırmak mümkün müdür?

İnancımıza göre anayasanın 3. maddesinde yer alan ve "yasa ile getirilecek sınırlamaların demokratik toplum düzenine aykırı olamayacağına" ilişkin hükmü ile sendikalar için siyaset yasağını ve kültürel faaliyet yasağını bağıdaştırmak olanaksızdır. Bu, yasal planda açık bir çelişki oluşturmaktadır.

Bir yandan demokratik toplum düzenini savunur biçimde bir hukum getireceksiniz, öte yandan da bu düzenle bağıdaşmayan sınırlamalar koyacaksınız. Bu tutum, çoğulcu demokratik rejim anlayışı ile bağıdaşmaz.

Siyasal faaliyet yasağı

274 sayılı yasanın 16. maddesi, sendikaların siyasal partilerden maddi yardım alamayacakları, bu partilere maddi yardım yapamayacakları, siyasal partilerin örgütleri içinde yer alamayacakları yolunda hükümler getirmiş ve bunun dışında kalan siyasal faaliyetleri serbest bırakmıştır. 1982 Anayasası ile (M.52) 2821 sayılı Sendikalar Yasası ise (M.37) sendika ve konfederasyonların: Siyasal amaç güdemeyecekleri, siyasal faaliyette bulunamayacakları, siyasal partilerle ilişkili kuramayacakları, işbirliği yapamayacakları partilerle hiçbir konuda hiçbir şekilde müşterek hareket edemeyecekleri ve onlardan destek göremeyecekleri yolunda yasaklamalar getirmiştir. Bu, açık bir siyasal faaliyet yasağıdır.

Bu düzenlemeye göre sendika ve konfederasyonlar, kendilerini yakından ilgilendirse de, genel yurt sorunları üzerinde düşünc

▲ **Kale Kilit'ten selam var!**
12 Eylül hukukunun kuşa çevirdiği hakları elde etmek için büyük fedakârlıklar gereklidir.

İşçiye Siyaset de yasak!

1982 Anayasası'nın 52. maddesi ve Sendikalar Yasası'nın 37. maddesi ile sendika ve konfederasyonların siyasal amaç güdemeyecekleri, siyasal faaliyetlerde bulunamayacakları, siyasal partilerle ilişkili kuramayacakları, işbirliği yapamayacakları, partilerle hiçbir konuda hiçbir şekilde müşterek hareket edemeyecekleri ve onlardan destek göremeyecekleri yolunda yasaklamalar getirildi. Ve en çok üzerinde durulan yasaklardan biri de bu oldu. Bu konuda iktidarın ne kadar hassas olduğunu Cumhuriyet gazetesi 23 Aralık 1986 tarihli sayısındaki bir haberde çok iyi anlaşılmaktadır:

"Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan TBMM'ye sunulduktan sonra geri çekilen Kidem Tazminat Fonu Yasa Tasası na karşı imza kampanyası başlatan 4 sendikat ile 2 işçi, sendikalar yasasına aykırı davranışları iddiaıyla yargılanıldılar. Savcı Kuray Gulkök tarafından hazırlanan iddianamede, sendikacılardan siyaset yapması, siyasi partilere destek olması ve partilerle ortak hareket etmelerinin yasak olduğu hatırlatılarak; 'sanıkların zahiren ekonomik haklarını Sendikalar Kanunu na göre tanımış hak arama şeklinde faaliyet paravanası arkasında kanunun temel yasaklar başlığı altındaki 37. maddesinin 2. fıkrasına aykırı bir şekilde SHP rümuzu Sosyal Demokrat Parti ile birlikte ona destek olarak faaliyet göstermeli suretiyle 59/6. maddeye aykırı müyyideyi gerektiren eylemlerde bulundukları anlaşılmıştır' denildi. Savcının tarafından haklarında 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası istenen işçi ve sendikacılar, hiçbir siyasi parti ile işbirliği yapmadıklarını söyleyerek 'Biz anayasa hak olan dilekçe hakkımızı kullanık. Böyle bir yasa tasası yeniden hazırlanırsa yine imza toplarız' dediler."

İşçi fazla hak isteyemesin diye...

12

Eylül hukukunun sendikalar için getirdiği sonuçlar dan biri de işkolunda toplu sözleşme yetkisini alabilmek için şart koşulan yüzde 10 oranında örgütlenme koşuludur. Bu yüzde 10 barajı sendika sayısının önemli ölçüde azaltarak işçinin daha az hak kazanmasını sağlıyor. Gereğinde Türk-İş'in daha çok "işine gelen" sendikaların lehine işletiliyor. Nitekim Kristal Çitser-İş Sendikası'nın 9. Genel Kurulu Çalışma Raporu da bu durumu gözler önüne seriyordu:

"2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın 60. maddesinde daha önce sendikamızın kurulu olduğu cam işkolu, çimento ve toprak işkolu ile birleştirilmiş, 10 Kasım 1983 günü kabul edilen 83/7376 karar sayılı İşkolları Tüzüğü'nde de, cam, çimento ve toprak işkolu 12 nolu işkolu olarak yer almıştı. Böylelikle yaklaşık 15 binlik bir işkolundan, sendikamız 80 binin üzerinde işçinin çalıştığı bir işkoluna alınmıştı.

"Yapılan işkolu değişikliği, teşkilatlanma ve toplu sözleşmeler açısından önemli bir dizi sorunu da beraberinde getirdi. Kısa döndeme südürülen etkin teşkilatlanma çalışmalarıyla başta % 10 barajı olmak üzere bu sorunların tümü aşıldı. Ancak sendikamızın üyesi olduğu Türk-İş yönetiminin yanlı tavrı ve yine Türk-İş'e bağlı olan ve aynı işkolunda faaliyet gösteren Çimse-İş Sendikasıyla olan sendikal mücadele 1983 yılından bu yana sürdürülüp sürmektedir. Yine buna paralel olarak, aynı işkolunda kurulu Türk-İş'e bağlı diğer 3 işkolunda olduğu gibi bizim işkolumuzda da sendikaların birleşme sorunu 1984 ve 1985 yılları boyunca Türk-İş'in gündemde tutuldu. Türk-İş yönetim kurulu tarafından sendikamızın feshedilerek Çimse-İş Sendikasına katılmamasını öngören bir dizi toplantı ve çalışma yapıldı."

açıklayamayacaklardır. Çünkü yaşanan 37. maddesinin ikinci fıkrasının sonunda: "... Sendika ve konfederasyonların üyelerinin muhassır ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapacakları mesleki faaliyetler siyasi faaliyet sayılmasın." denilerek sendika ve konfederasyonların faaliyetlerinin mesleki faaliyetlerin yanı ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin dışına çıkamayacağı kabul edilmişdir.

1982 Anayasası ile 2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın getirdiği bu yasaklar, çoğulcu demokrasi anlayışına ve "Sendika" kavramına tamamen ters düşmektedir.

Once açıklamakta yarar vardır ki sendikalar, toplumda en önemli "baskı grupları"dır. Çağdaş toplumlarda baskı grupları (sendikalar, dernekler, odalar, barolar, barolar birliği, kooperatifler vb.) demokrasının vazgeçilmez üyeleriidir.

■ Prof. Tarık Zafer Tunaya'ya göre:

"İdare edilenler ve edenler diyalogu, sadece seçimden seçime kurulamaz. Dönemler

arasında, idare edilenlerin siyasal hayatı katalımları gruplaşmalar yoluyla olmaktadır. Bu birleşmelerden doğan gruplar çeşitliidir: Kulüpler, partiler, dernekler, sendikalar bu arada sayılmalıdır.

"Çoğulcu rejimlerde, siyasal havaya aktif olarak katıtlık olacak olan gruplar iki şekilde görülür. Siyasal partiler ve baskı grupları..

"Genel bir tanımla baskı grubu 'bilinçli ve örgütü (organize) bir menfaat grubudur'. Baskı grubu etkileme (tesir) olayına ve temelne dayanır. Etkileme, kolektif bir 'menfaat', bir çevrenin ya da grubun çıkarına adına yapılır. Hükümetten (iktidardan) bazı faydalalar elde etme isteği şeklinde görülür. O zaman da bu istek siyassallaşır, siyasal çıkar olur. Baskı, iktidardan istenilen şeyin elde edilmesi için sarfedilen çaba demektir. Ve inandırma (ikna etme, istenilen yola sevk etme) anlamındadır. Örneğin aynı meslekten olan insanlar bir grup vücuda getirerek özel bir örgüt kurular ve devletten ortak isteklerinin yerine getirmesini isterlerse, bunun için de aynı zamanda kamuoyunu etkileyerek inandırma yoluna giderlerse ortaya bir menfaat ya da baskı grubu çıkar."

Çoğulcu demokrasinin koşullarını açıklayan Server Tanilli, Batı demokrasilerine "katılımcı demokrasi" denmesinin nedenlerini anlatırken şöyle demektedir:

"Ne var ki, halkın siyasal yaşama, seçimler dışında da tüm ağırlıkları ve etkinlikleriyle katılma hakları vardır. Bu açıdan demokrasi, salt seçimden seçime oy verme kalbinde, biçimsel, dural bir formülünden ibaret değildir; halkın, iktidarı, 'kitle eylemleri' ve 'baskı grupları' aracılığıyla -sürekli olarak kullanmasına, siyasal iradenin oluşumuna en etkili yollardan katkıda bulunmasına açık, 'dinamik' bir süreçtir de."

"Batı demokrasisine aynı zamanda katılımcı demokrasi denmesinin nedenlerinden biri de bu."

Prof. Dr. Nuri Çelik, sendikalar ve siyasal faaliyet konusunda düşüncelerini açıklıyor:

"Esasen ölçüyü ve biçimini ne olursa olsun, sendikaların siyasal faaliyette bulunmaları kaçınılmazdır. Gerçekten her ülkede sendikalar, işçilerin iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya geliştirmek için, bir yandan mesleki faaliyetlerde bulunmak, öte yandan, yaşama organının işçiler yararına kanunlar

çıkarmasını sağlamak ve bu yolda etkili olabilmek için siyasi faaliyetlerde bulunmak zorundadırlar." demektedir.

Birleşmiş Milletler eski daimi temsilcisi Coşkun Kirca, Temsilciler Meclisi'nin 10-11 Nisan 1961 günlü oturumunda bu konuda şunları söylemiştir:

"... Farzedelim ki bir gazete kapatılmıştır, veya mahkeme istiklaline aykırı bir hareket vardır, elbette ki, sendikalarımız bu hareketlerin karşısında aynı zamanda dolayısıyla sendika hürriyetine yaki tecavüzü protesto edeceklerdir. Neşriyat yapacaklardır. Miting tertipleyecelerdir... Muhterem arkadaşlarım, hep bilirsiniz Batı memleketlerinde sendikalar umumiyetle hemen hiçbir kayda tabi tutulmaksızın siyasi faaliyetle uğraşabilirler. İngiltere'de durum böyle, Amerika'da durum böyledir. Amerika'da sendikalar hiçbir partiye bağlı olmamakla birlikte kendi yönlerinden su veya bu partiye oy verilmesini üyelarına ve halka tavsiye edebilirler."

Bilim adamlarının ve uzmanlarının bu görüşleri; sendika ve konfederasyonların birer baskı grubu olarak, kendilerini doğrudan doğruya ya da dolaylı yollarla ilgilendiren konularda olduğu gibi, genel yurt sorunları üzerinde düşünce açıklama hakları olduğunu, bunun çoğulcu ve katılımcı demokrasi anlayışının bir gereği olduğunu, Batı demokrasilerindeki uygulamaların da bu yönde olduğunu göstermektedir.

Ömekleri çoğaltalım

► Eski Sendikalar Yasası, sendika ve konfederasyonların uluslararası sendikal kuruluşlara serbestçe üye olabileceklerine olanak tanımış iken, yeni Sendikalar Yasası, üyeliği, bakanlar kurulunun araştırma ve iznine bağlı tutmuştur.

► Yine yeni Sendikalar Yasası, 14. maddesi ile sendika ve konfederasyon yöneticiliğine seçilebilmek için 10 yıl bilfiil çalışma koşulunu getirmiştir ve böylece seçmenin yanı işçinin kendi yöneticisini seçme özgürlüğünü engeller koymuştur.

► Yeni Sendikalar Yasası; sendika şube ve konfederasyon yöneticiliğine yalnız dört kez üstüste seçilebilmeye hakkını kabul etmiş, aradan bir olağan genel kurul süresi geçmeden yeniden seçilme hakkını tanımamıştır. Böyle bir huküm, özellikle sendikacılığın yeni gelişmekte olduğu ülkemizde, deneyimi sendikacılardan yönetimden uzaklaşmalarına ve yönetimde boşluklar doğmasına neden olabilecek sakıncı bir hukümdür.

► Yeni yasa da Çalışma Bakanlığı'na iş kollarının değiştirilmesi yetkisinin tanınması, (M.60) bu konuda siyasal tercihlerin rol oynamasına olanak sağlamıştır.

► 12 Eylül döneminde kabul edilen yeni 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lockout Yasası ile de grev hakkının kullanılmasına önemli sınırlamalar ve engeller getirilmiştir. Bu yasa ile öylesine koşullar kabul edilmişdir ki, bu koşullara göre grev hakkı adeta amacına uygun olarak kullanılamaz hale gelmiştir.

► Yasının 12. maddesine sendikanın kurulu bulunduğu işkolunda toplu sözleşme yetkisini alabilmek için % 10 oranında örgütlenme koşulu getirilmiştir. Bu da Çalışma Bakanlığı'nın her yıl ocak ve temmuz aylarında yayımlanacağı istatistiklerle saptanacaktır.

▼ Grevcilere maaş.

Sendikalar
dayanabilecek mi?

Bu yasa ile getirilen % 10 barajı, toplu sözleşme yetkisine sahip olabilecek sendika sayısını önemli ölçüde azaltacak ve işçinin toplu sözleşme ile kazanacağı haklardan yoksun kalmasına neden olacaktır.

Yasanın 29 ve 30. maddeleriyle grev yapılmayacak işler ve yerlerin sayısı artırılmıştır. 275 sayılı eski yasada bulunmayan işlere ve yerlere bu yasada yer verilerek, grev yapılabilecek alanlar daha da daraltılmıştır. Yasanın 31. maddesi de geçici yasaklar düzenlenmiş ve Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim yasalarıyla getirilen yasaklar saklı tutulmuştur.

Getirilen bu yasaklara göre çalışanların yarısına yakın bir bölüm grev hakkından yoksun kalmaktadır.

Şükran Ketenci durumu söyle özetlemektedir: "Sonuç olarak, grev uygulamasına ilişkin sınırlamalar, grevin sendikalarca toplu pazarlıkta sonuç alıcı bir araç olarak kullanılabilmeleri hakkını ciddi biçimde ortadan kaldırıyor. Çünkü, grevin işverenin anlaşmaya zorlayacak caydırıcı niteliği yok edilmiş oluyor. Bu uygulama koşulları içinde, genel olarak sendikaları başarısızlığa sürüklüyor. Yıldırıacak, bir anlamda işverenlere daha çok yarayacak grevlerin yapılabileceği söylenebilir. Bu da sendikaların toplu pazarlık masasındaki güçlerinden çok şeyin uçup gitmesi, toplu pazarlık masasındaki dengenin işveren lehine bozulması anlamına gelmektedir."

Yeni Sendikalar Yasası ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavî Yasası'nda yer alan kimi hükümler üzerinde kısaca durarak sosyal haklar, sendikal hak ve özgürlükler ve grev hakkı konularında getirilen kısıtlamaların örnekler halinde göstermeye çalıştık. Yazının kapsamı elverişli olmadığından anılan yasaların öteki hükümleri üzerinde ayrıntılı açıklamalar yapmak mümkün olamadı. Ancak verilen örneklerin, bu yasal düzenlemelerle güdülen amacı ortaya koyduğuna inanıyorum.

12 Eylül döneminde hazırlanan anayasa, çıkarılan yasalar ve yapılan yasa değişiklikleri, demokratik bir yönetimin gerçekleştirilmemesini olanaksız hale getirmiştir. 1982 Anayasası'nın ikinci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin "demokratik bir hukuk devleti" olduğu yazılı ise de insan hakları, temel hak ve özgürlükler ve sendikal haklarla ilgili düzenlemeler bir hukuk devletinden söz zetmeye olanak vermemektedir. Çünkü hukuk devleti, insan haklarına ve sendikal haklara saygı demektir.

AET'ye üye olmak isteyen, Birleşmiş Milletler örgütünün ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun üyesi olan, Batılı anımlarda demokratik bir ülke olduğunu sık sık ileri süren ülkemizin, gerçekten demokratik bir yönetim kavuşturması için, 1982 Anayasası ve 12 Eylül döneminde çıkarılan öteki yasalarla getirilen antodemokratik, insan haklarını ve sendikal hakları kısıtlayııcı, bu hakları kullanılamaz hale getirici hükümleri bir an önce değiştirmesi zorunludur inancındayız.

1. Kasım Yenice, *Hukuk Devleti ve Velldedeoglou*, s. 46

2. Prof. Dr. Hicri Fışık, a.g.e., s.86

3. Prof. Cahit Talaş, *Cumhuriyet*, 5.6.1984.

NETAŞ Grevi 94 gün sonra bitti

GREV YAPILIR VE KAZANILIR

S

ıçak bir Temmuz sabahı, NETAŞ işçileri Üsküdar'da bir düğün salonunda toplu sözleşme görüşmelerinin gelişimi ile ilgili olarak ilk toplantılarını yapıyorlar. Toplantının ortalarında söz alan bir NETAŞ işçisi, "Haklarımıza almak için sonuna kadar mücadele edelim, gereklse GREV de yapalım." dediğiinde, dakikalarca alkışlanıyordu. Ancak orada bulunan hiç kimse böyle bir olasılığa pek fazla sans tanımyordu. Çünkü NETAŞ, ülkeyi bir boydan bir boyaya otomatik telefon santrallarıyla donatıyor, kârları katlamalı olarak artırıyordu; en küçük bir üretim kaybına bile tahammüllü yoktu.

NETAŞ işçilerinin, fazla mesaileri reddetmeleri dahi önemli program aksamları meydana getiriyordu. NETAŞ'ta 1980 öncesinde de anlaşmazlıklar olmuş ve son anda işçilerin istemeleri doğrultusunda çözülmüştü. Fakat bu kez durum oldukça farklıydı. Artık NETAŞ işverenin de, diğer işverenler kadar "örögüt disiplinine" uyuyor, İşçilerine en küçük haklarını bile vermeyece "kararlılık" gösteriyordu.

Yapılan bütün görüşmelerin olumsuz bitmesi üzerine NETAŞ işçileri, 1 Kasım'da yine Üsküdar'da toplandılar. Bu kez salonda tek bir söz çalıyordu: HAYDI GREVE!..

Toplantıdan on sekiz gün sonra NETAŞ işçileri, fabrika kapısına, "BU İŞ YERİNDE GREV VAR!" pankartını astılar ve bu pankartın inmesi için 94 gün geçmesi gereki. Her dakikası onurlu bir direniş destanı olan; koca bir kişime, soğuğa, kara, yağmura, çamura, ağıla, en önemlisi 2822 sayılı toplu sözleşme grev ve lokavî yasasının antodemokratikliğine karşı daimdik duran NETAŞ işçileri, sonunda sınıf kardeşlerine bahar müjdesini verdiler.

NETAŞ grevi (direnişi demek daha doğru olur) sadece bir toplu sözleşme mücadelesi olarak değerlendirilemez. Böyle bir bakış açısı bu şanlı direniş basite indirmek olur. NETAŞ işçileri, toplu sözleşme uyuşmazlığı sonunda greve girmalarına rağmen içinde yaşadığımız koşullar NETAŞ işçilerine başka görevleri de yüklemiştir. En başta grevlemini başarıya doğru götürürlerken demokrasinin öndeği engellerin de, kim tarafından nastı aşılacagım göstermişlerdir.

Öncelikle, demokraside en çok işçilerin gereksinimi olduğu ve onun en kararlı savunucularının da işçi sınıfı olduğu açık bir biçimde ortaya konmuştur. 12 Eylülün ülke üzerinde seriptiği ölü toprağının kaldırılması yönünde önemli bir katkıyı oluşturmuş NETAŞ grevi, kitleSEL dayanışmayı da hayatı geçirmiş, insanlar, tâhiye olan akrabalarına, yakınlarına "geçmiş olsun" demeye gidemezken, NETAŞ grevine kitleler halinde dayanışma ziyaretlerine gitmişlerdir.

▲ NETAŞ Grevi. Ümraniye halkının büyük dayanışmasına sahne oldu.

“GLASNOST” YA DA AÇIKLIK

Yarının dünyasını yaratan insanlar, toplumun yönlendirilmesine en aktif şekilde katıldıkları ölçüde, siyasetteki açıklığı gölgeleyen bulutlar da dağılıp gidecektir.

aşağıda sadece
glasnost vardı.
Cünkü, kararların
arkasında alınaca-
ğı kapalı kapılar
yoktu.

Ne zaman ki üretici güçler gelişip de üre-
timin bir bölümünü, bir tür toplumsal sigorta
olarak tasarruf edilmesi imkân ortaya çı-
ktı, o andan itibaren glasnost içinde tehlike
çanları calmaya başladı. Hikayenin sonrası
malum: Yeni toplumsal organizasyonda artuk-
ürünün bakımdan ve korunmasından so-

rulmamış bir görevliler kesimi, bir süreç boyunca artukürünü sahiplendi. Bu andan itibaren de bir takım kararlar kapı kapılar arasında alınmaya başlandı. Bütün sınıf toplumların tarihi, siyasette açıklığın yerini, şu veya bu oranda kapalılığın alındığını da tarihendir.

Bu kural günümüzde sömürünün varlığını sürdürdüğü ülkeler içinde geçerli. “Açık toplum” şampiyonluğunu kimselere bırakmayan Beyaz Saray'dan kaynaklanan arda arkası gelmez skandallar bu dönemin en çarpıcı tezahürleri. Son Irangate olayı, kapitalist ülkelerde halktan habersiz ne rezilceDALAVERLEREYERELERİ ve çevrilebileceğini gözler önüne seriyor. “İste açıklık da budur” denecesk, kuşkusuz böylesi skandalları açığa çıkarmak da siyasette açıklığa hizmet eder ama böyle sağlanan “açıklık” o ülkenin siyasetinde ağır basanın kapalılık olduğunu da gösteresidir.

Zaten sömürünün varlığını koruduğu bir toplumda başkası da olamaz. Böyle bir ülkede sömürücü sınıfın izlediği siyaset, sömürü düzeninin korunması siyasetidir. Geniş emekçi yığınlarının çıkarlarına karşı olan bu siyasetin gerektirdiği kararların kapalı kapılar arasında alınması kaçınılmazdır. Örneğin bir Buckingham Sarayı'nda veya Topkapı Sarayı'nda kararlar yüzüyollar boyunca yığınların giybında, onları herhangi bir açıklama yapılmaksızın alılmış ve yine onlara -gerekçi hallerde- “duyduk duymadık demeyin” diye telbir edilmiştir.

Kuşkusuz günümüzde durum bir hayli değişik. Örneğin kapitalist sömürü sürenin hâlinde, ‘Batı’nın kapitalist ülkelerinde siyaset nisbeten açık yapılmıyor. Ancak bu noktaya gelindiye bu, çıkarları siyasette açıklıktan yana olanların, işçilerin, diğer emekçilerin, çalışan insanların yüzüyollar boyu sürdürdükleri, demokratik hak ve özgürlükler mücadele sayesinde mümkün olabildi. Buna rağmen, bu ülkelerde sömürücü ve sömürülen sınıflar arasındaki çatışmalarla ilgili kritik kararlar, egemen sınıfın siyasetçileri tarafından kapalı kapılar arasında altınlardır. Egemen sınıf siyasette açıklığa, kendi hayatı çıkarlarını tehdit eden ciddi bir tehlike bulumadığı sürece tahammül eder, hatta kendisi için zararsız olduğu durumlarda “açıklık” in en harsarlı savunucusu kesilir. Ama ne zaman ki işlerin kendisi için sarpa sarmakta olduğunu görür, siyasetteki kimsi açıklığa da paydos der. Çağımızın yüzkarası faşist diktatörlükler bu dönemin ibret verici örnekleridir.

Siyasette açıklık ile sömürü olgusu arası-
sında böyle bir bağlantı varsa emekçilerin ikti-

dara gelmesiyle glasnostun yolu açılmış ol-
maz mı?

Elbette açılır. Ama bu yol “Nevski Bulvarı gibi dümdeğidir.”

“Dünyayı Sarsan On Gün”, siyasette açıklığın parlak örneklerini tasvir eder. Üstelik siyasetteki bu açıklık 10 günden sonra da boyutlarını korudu, gelişti. Ne ki beklenenler gerçekleşmedi; devrim Avrupa'yı sarmadığı gibi genç Sovyet devleti dünyanın en güçlü kapitalist ülkelerinin desteğindeki karşıdevrimi altetmek için 7 yıl boyunca canını dişinc takmak zorunda kaldı. Daha sonra da “tek ülkede sosyalizmin inşası” gibi son derece zor —ama zorunlu— bir görevin üstesinden gelmek için kolları sıvadı. Böylece siyasette açıklığın gölgelenmesine yol açacak önsartlar oluştu.

Siyasette açıklığın ve coşkunun alabildi-
gine ağır bastığı ilk dönemlerde, işçiler emekçiler, iktidarın sınıfı anlamsız kendi ellerine getirdi, bu süreci bizzat yaşıyarak kavramışlar, toplumsal iktidarı füilen edinmişler, bu olgunun kendileri için ne anlam ifade ettiğinin bilincine ulaşmışlardır. Bu ger-
çek sadice öncü örgütü güçleri oluşturan
ileri unsurlar için değil, devrimci sürecin bü-
yük hırıza eğittiği ve mücadele içine çektiği
devasa emekçi yığınlar için de geçerliydi. İşte
böyle olduğu içindir ki öncü müfreze, yığın-
lar arasında, büyük saygı, hayranlık, sevgi ve
giderek sarsılmaz bir güven kazandı. Siyaset-
te açıklığın gölgelenmesine yol açan önsart-
ların yanı sıra, bu olgu sürecin gelişmesinde
katalizatör rolü oynadı.

Sosyalist demokrasi de, ancak temsili or-
ganlar, mekanizmalar vasıtıyla işleyebilir.
İste işçi sınıfının öteki emekçi kesimlerin öncüye duydukları güven, temsili organların,
bunlar arasında da özellikle karar mekaniz-
malarının önemini alabildiğine artırdı. Hem
empyeralist kuşatmaya karşı kendini korumak,
hem de yanmış yıkılmış teknolojisi za-
ten geri, nüfusun %80'i mujik olan bir ülkede
sosyalizmi sıfırdan başlayarak inşa etmek zo-
rundaki Sovyet insanının, “Parti ne yaparsa
emekçi halkın en iyisini yapar” inancı, siya-
sete aktif katılımın yüksək boyutunu etkile-
di. İkinci Dünya Savaşı'nın ve sonrasında
açtığı olağanüstü şartlar, —önce Nazizmi saf-
diş etmek, sonra sosyalizmi yeni baştan inşa-
ya koyulmak—, savaştan zaferle çıkışmanın
öncüye sağladığı prestijle biraraya gelince,
karar mekanizmaları —halktan aldığıları açık
bono sayesinde— daha da “bağımsızlaştırıldı”.

Aslında, madem ki ortada bir uyum var,
yani sömürücü egemen sınıfın bulunmadığı

▼ Gorbaçov. Emekçilerin
iktidara gelmesiyle
başlığından yolu açıldı.
Ama bu yol, Nevski Bulvarı
gibi dümdeğidir.

ve sömürünün ortadan kalktığı, egemen gücün bizzat halkın kendisinin olduğu bir toplumda karar mekanizmasında olanlar o toplumun en ileri unsurlarından oluşuyorlar ve böylece o toplumun çıkarı ve geleceği için en yerinde kararların alınması mümkün; böyle siyaset açısından daha uygun değil mi? Kaldı ki siyasette açıklığın ta kendisi bu olmaz mı?

Bu hesabın çarşıya pek uymadığını glasnost kampanyası gösteriyor. Gerçekten siyasetteki açıklık hangi iyi niyetle olursa olsun bir kere gölgelenmeye başladımıdı sonuçta aksamalar, olumsuzluklar kaçınılmaz hale geliyor. Gorbaçov'un, Parti'nin son MK toplantılarında yaptığı konuşmadada, sert bir ışıkla parmak bastığı, yanlışlıkların, keyfiliğinin, ataletin, suistimallerin ve benzeri hepsiin başlıca nedeni, siyasette açıklığın gölgelenmiş olmasıdır; bir başka deyişle karar mekanizmalarıyla kitleler arasındaki iletişimini zayıflatması, halkın hayırhah onayım almış karar mekanizmalarının kendilerine kapananak olumsuzluklar için de "müsait bir vasıt" oluşturmalarıdır.

Ama siyasette açıklığın gölgelenmesinin çok daha önemli sonucu, yığınların yaratıcı enerjisinden yeterince yararlanılmamasıdır. Nitekim bugün en hayatı sorun bu noktada düşünenmektedir. Kişi kendisinin yakından ilgilediren kararları olumsuna, bir diğer deyişle toplumun yönlenirilmesine ne ölçüde aktif olarak katılırsa, sosyalizmde tayin edici faktör olan insan üretici gücünün de, maddi-kültürel en gelişkin dünyanın yaratılmasına seferber olması o ölçüde mümkün olur. Bu olgu, "bizim" olanın içerdiği "benim" kavramı ve yeni müllkiyet ilişkilerini kendi vücutundan uzantısızlaşmasına be nimseme sürecini yaşıyan, ama hâlâ daha salt "benim" olanın etkisinden kendini kurtaramamış on milyonlarca emekçi söz konusu olduğunda çok daha hayatı önem kazanır. İşte glasnostu esas bu açıdan değerlendirmek gerekir. Yarının dünyasını yaratan insanlar, işçisiyle kolktif tarım üreticisiyle, entelijansiyasıyla elele verip, toplumun yönlenirilmesine en aktif şekilde katıldıkları ölçüde, karar mekanizmalarından çıkan kararlar, mümkün olabilecek en yığınsal boyutlarda üretildikleri sürece, siyasetteki açıklığın gölgeleyen bulutlar da dağılıp giticek, böylece insanlar kendi dünyalarını daha yaratıcı bir şekilde kurabileceklerdir.

Evet, başlangıçta sadece glasnost vardı. Bir gün gelecek, ondan sonra da sadece glasnost olacak. Çünkü o gün gelince siyaset olmayacak. Siyaset olmayınca da toplumun yönlenirilmesi herkesin işi olacak. Ve "herkesin" olan şey doğal olarak apaçık yapılacak. Böyle olunca da siyasette açıklık diye bir mesele kalmayacak. Ama o günlerde kocaman dünya ailesini, hayatın gelişkilerini kafa kafaya verip elbirliğiyle çözerekleri siyasetlerin yılara dala çok var. Öyle ise glasnosti dört elle sarılmak gerekiyor.

"Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği" Kuruldu.

Nükleer savaş tehlikesi konusunda kamuoyunu aydınlatmak amacıyla Ankara'da "Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği" adıyla yeni bir dernek kuruldu. Çeşitli illerde çalışan hekim, diş hekimi, veteriner hekim, eczacı ve diğer sağlık mensuplarından oluşan derneğin Geçici Yönetim Kurulu Başkanı Onaran Prof. Dr. Leziz Onaran getirildi.

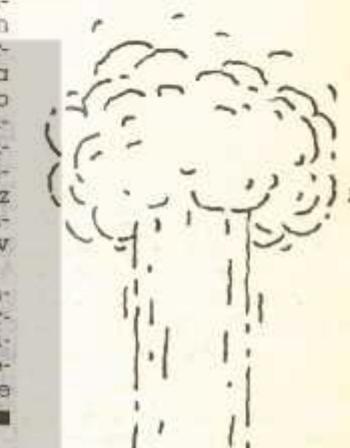
Aralarında Prof. Nusret Fişek, Prof. Metin Özük, Prof. Cumhur Ertekin, Prof. Gencay Gürsoy, Prof. Veli Lök, Dr. İldeniz Kurulan, Dr. Çağlar Kirçak, Doç. Tahir Hatiboğlu, Dr. Uğur Cillasun, Doç. Ataman Tangör'ün bulunduğu 49 kurucu üye arasında yapılan iş bölümünde, Geçici Yönetim Kurulu Başkanı Yardımcılığına Dr. Ali Babaoğlu, Genel Sekreterlikte Dr. Ferhat Yavuz, Genel Sekreter Yardımcılığına Dr. Nurettin Özsuca atandı. Geçici Yönetim Kurulunun diğer üyeleri ise Hemşire Fatma Bayraktar, Doç. Selçuk Aslan, Dr. Yavuz Erkoçak, Dr. İldeniz Kurulan, Dr. Uğur Cillasun, Prof. Gencay Gürsoy ve Eczacı Dr. Akin Çubukçu'dan oluşuyor.

Dernek Yöneticileri, yaptıkları açıkladı. ABD'nin Boston kentinde 1980 yılında kurulan "Nükleer Savaş Önləmə İstəkliliğinin" amaclarını benimsediklerini ve aynı amaçlar doğrultusunda ülkemizde bağımsız olarak etkinlikler göstereceklerini belirttiler. Biliñdi gibi Nükleer Savaş Önləmə İstəkliliğinin (IPPNW), tarihi politik sistemlere sahip 41 deðişik ülkeden 146.000 hekimin üye olduğu bir meslek kuruluşudur. Başkan-

lıklarını ABD'den Dr. Bernard Lown ve Sovyeler Birliği'nden Dr. Jevgeni Thchakov'un yaptığı IPPNW'ye nükleer savaşın önlenmesi yolunda yaptığı eylemlerden dolayı 1985 yılında Nobel Barış Ödülü verilmiştir.

IPPNW'nin Federal Almanya'nın Köln kentinde yapılan 6. kongresine katılan 52 ülkeden 3000 hekimin 1 Haziran 1985 günü yayınladıkları tulu "Tıbbi Reçete" söyletti: "Tıbbın nükleer savaşın dehşeti karşısında yapabilecegi anlamlı bir şey yoktur. Ama hekimlerin bugünden yapabilecekleri bir ve tek şey vardır. Bu nihai salgının, nükleer savaş tehlikesinin önlenmesidir." Nükleer Savaş Önləmə İstəkliliğinin Hekimler Derneği Geçici Yönetim Kurulu Başkanlığına getirilen Prof. Leziz Onaran, derneğin kuruluşu ile ilgili olarak basına şu açıklamayı yaptı: "İnsanın ve toplumun sağlığını korumak, geliştirmek ve iyileştirmek, dolayısıyla ortalamayı ömrünü uzatmakla görevli olan biz tip mensupları, bugün dünyanın gündemindeki birinci madde olan nükleer silahsızlanma ve giderek gezegenimizin tüm siyasi hizmetlerden arındırılması konusuna ilgisiz kalmamızdır. Şu anda dünyada 150 bin den fazla tip mensubu, bu kutsal görev için örgütlenmiş bulunmaktadır."

"Çağımız demokrasilerinde, örgütlenmemiş bireylerin, ne denli iyi niyetli olursa olsunlar, tek başlarına seslerini duyurabilmeleri olsanlı değildir. Bu nedenle, tüm tip mensuplarını, Derneğimize katılmaya çağırıyoruz." ■

Yenen Filistinliler'in "Eti" dir!

Şubat ayının gazete sayfalarına yanan en dramatik haber, hiç şüphesiz Şii Emel milislerince Erbil ayından beri abluğa altında tutulan Burç-El-Barajî ve Şatilla Filistin kamplarındaki açık ve bu kamplarda yaşayanların, ölü eti yemek için Kudüs müftüsünden fetva istemeleriydi.

Bazları fetva isteğini "politik bir eylem" olarak nitelendirdikten, kampları ziyaret eden bir din adamı annelerin sütü kesildiği için sekiz çocuğun olduğunu, evlerde tuz bile bulunmadığını, insanların hindiba, kişiñ, karaağaç yaprakları ve otaları karınlarını doyurmaya çalıştığını söyleyordu.

Filistin halkın kendi vatanlarına kavuşmak için sürdürdükleri mücadele neredeyse yarım asra yakaþıyor. Bu yarım asır, görünüşte Filistin davasını destekleyen rejimlerin, hükümetlerin, siyasi hækkelerin maskelerinin birer birer düşmesine neden oldu ve bir halkın kurtuluş davasında İslamiyet veya Araplık gibi "ortak" bazların pek bir değeri bulunmadığını tanıtlık etti. Filistin halkı bu süre içinde sadece Ürdün'ün, Mısır'ın, Şii din kardeşlerinin hançerlerine maruz kaldı. Aynı ülküyü paylaþlığı kendi evlatlarından bir bölümünün de İhanetyle karşılaþtı.

Cünkü Filistin halkın kendi topraklarında kendi devletini kurması ne ABD emperyalizminin ne siyonist devlet İsrail'in, ne de bölgedeki Arap rejimlerinin işine geliyordu. Emperyalist siyonist çırkalarla Arap milliyetçiliğinin "ulusal" çırkalarla Filistin davasıyla çeliþiyordu. Em-

peryalizmin ve siyonizmin çatılarıyla nüye çeliþtiği çok açık. Bölgedeki diğer rejimler ise, ya monarşik yapılarının geleceği açısından, ya da Arap halklarının en ileri birikimlerini bunyesinde taşıyan Filistin halkın bir yurda, bir devlete sahip olmadan sonra kendilerini ihdit edebilecek dinamizminden korktular. Kurtuluş mücadelesini kazanan bir halkın tüm Ortadoğu'yu sarsacak gelişmeler yaratılacağından endişelendiler. Arap forumlarında Filistinlilerin sırtını sıvazlayan eller genellikle bir hançer gizliyordu. Yüzleri maskeleyen "sıcak" tebessüm, gergin bir ruh halini örtmeye çalışıyordu.

Filistin halkın asıl dostları emperyalizmden ve başlarındaki rejimlerden çekmediği kalmayan mazlum halklardır. Dünyanın her yerinde emperyalizme karşı yürütülen mücadeleleri büyük bir fedakarlıkla destekleyen sosyalist ülkelerdir. Ama Filistinliler dünyanın oyle bir yerindeler ki, bu halkın kendi güçlerinin dağılımı oyle özellikler taşıyor ve Arap emekçilerinin başları kendi rejimlerinden oyle sıkıntılı altında ki, Filistin halkın acılarını hafifletmek mümkün olamıyor.

Mücadeleyi müteci olarak bulunan topraklardan kendi yurduna taşımak, Filistin halkın iç dinamiklerini harekete getirmek ve ulusal kurtuluşu esas olarak emekçi halk güçlerine dayamak gerekiyor.

Yoksul emperyalist-siyonist düşmanları bir yandan, Şii-Müslüman-Arap dostları oður yandan, Filistin halkın "ethni" yemeye devam edecekler. ■

“KADIN KURTULUŞUNU DÜZENE KARŞI SAVAŞIMDA ARAMALI...”

Ezilen sınıfın kadını iki kat sömürü ile karşı karşıya: hem sınıfının ezilmişliği, hem erkek karşısındaki ezilmişliği.

Her yılın Mart ayının sekizinci günü, 1910 yılından 1975 yılına dek “Uluslararası Emekçi Kadınlar Günü” olarak kutlanır. 1975 yılında Birleşmiş Milletler bu günü aldı ve tüm kadınları kapsamasına karar verip, “Dünya Kadınlar Günü” ilan etti. Nedenleri çeşitli: Özellikle Batı ülkelerinde, hele hec Amerika, İngiltere, Fransa gibi ileri endüstri toplumlarında değişik kanallardan seslerini duyurmaya çalışan kadın hakları savunucuları, feministler, bu yıllarda neredeyse bir yüzyılı bulan kavgalarını iyice kızıştırmışlardı. Birleşmiş Milletler'in “Dünya Kadınlar Günü” nü saptamak zorunda kalması, şarttan, New York'taki dev binanın beton duvarlarından sızmayı başaran çığlıkların basıkları da taşıyordu.

İşte 1975'den bu yana, tüm dünya, 8 Mart'ta kadın haklarını, eşitlik için savasım veren birçok kadın örgütünün taleplerini, kadınların toplumsal yapılarındaki yerini bir kez daha gözden geçirme gereksimini duyuyor. Her “ilan günü, falan günü” gibi, bu gün de bazı ülkelerde öteki 364 günün rahat geçirilmesi için bir bahane sayıyorrsa da... kutlamıyor.

Biz, böyle bir günü düşünerek, bir yanından çalışan kadının, öte yandan da Türkiye'deki kadının sorunlarını bilen iki kadınla söyleşi yaptık. Bunlardan biri, Cumhuriyet Gazetesi yazarı Şükran Ketenci, öteki de Türkiye'nin ilk kadın sendika başkanı, Banks Sendikası başkanlığım halen de yuritten Meral Ekim. Oldukça “kadın kadına” süren bu söyleşi söyle cereyan etti:

► İsterseniz önce “Kadın hakları”nın anlam ve önemini güncelleştirmek ve yaşadığımız ülke çerçevesinde bir düşünelim.

Meral Ekim: Toplumsal olarak bakalım ve egemen sınıfta ezilen sınıf içindeki kadını farklı noktalarda ele alalım diyorum ben. Yani egemen sınıfındaki kadının ezilmesi ile ezilen sınıfındaki kadının bir ikinci ezilmesi olayı var. Hem bir sınıfın ezilme döngüsü içinde hem de kadın olmasının getirdiği, cins ayrimının getirdiği bir ezilme içinde. O sınıf içinde bulunduğu için zaten eziliyor, artı toplumun getirdiği geleneğ, örf, adet ve erkek üstünlüğü tavrı nedeniyle de eziliyor. Yani bence olayı bu iki yönü ile ele almak lazım.

► Yani sizce, egemen sınıflardaki kadınla, ezilen sınıfların kadını arasında hem ezilme, hem de doğan ya da doğmayan haklar farklığı var. O farklılığı belirleyebilir misiniz?

M. Ekim: Egemen sınıf içinde kadın bir takım sorunlarını halletmiş durumda. Hatta erkekle eşit görüyor kendini; aydın sınıf içinde bu böyle. Ancak hemen gözledigimiz, yakının de bildiğimiz bir gerçek var: Bütün bu yasalardan ya da bilinçten kaynaklanan, eşit olduğumuz yolundaki bir takım iddialara rağmen, cins ayrimı gözetmeyen iddialarımıza rağmen bir de yaşamız var, evde geçiriyoruz. Kadılığımızdan gelen anneliğimiz, eş görevimiz, evde bir takım sorumluluklar tamamen bize yüklenmesi ya da bizden beklenmesi. Belki aile içinde bunları halletmiş aileler var; bu da eşin anlayışına bağlı bir şekilde gelişiyor.

► Ayrıcalık.

M. Ekim: Tabii bu da ayrıcalık. Mesela yine bir burjuva kadını ele alalım. Bu kadının eğitimi, gittiği okullar, gördüğü terbiye yurt dışı seyahatleri, kültür ve sanata yönlenmesi, bütün bunlar ezilen bir sınıf içindeki bir kadına göre çok farklı. Yani bir işçi kızıyla da dar gelirli bir vatandaşın çocuğu, çok nadir büyük bir piyanist olmuş, büyük bir ressam olmuş ya da balerin olmuş, heykeltaş olmuş. Binalar, dikkat edilirse, o üst sınıf içindeki oluyor, çünkü onların imkanlarıyla elde edilen bir takım şeyler. Ben ezilen sınıf içinde bu tip çocukların olmadığını ya da bu gelişmeyi gösteremeyecek kızlarımızın olmadığına inanıyorum; sebebini bir fırsat eşitsizliğinde aramak istiyorum.

inanıyorum; sebebini bir fırsat eşitsizliğinde aramak istiyorum.

► Meral Hanım, dediginizden şu çıkıştır ki, gerek burjuva sınıfında olsun, gerek işçi sınıfında olsun bir cins ayrimı var. Fakat sınıfların kendi ekonomik özellikleri nedeniyle, bu ayrim ekonomik imkan arttıkça daha az belirgin hale geliyor.

M. Ekim: Görünürde öyle.

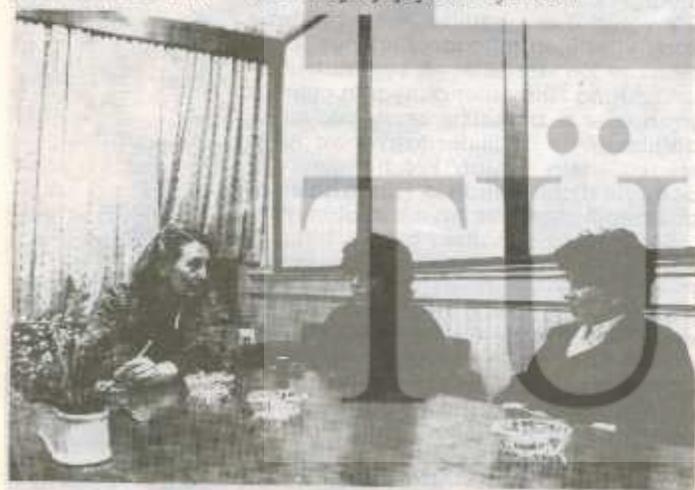
► Görünürde öyle. Bir iddiaya göre de, mesele burada yatıyor. O ekonomik sınıf özellikleri taşıyan erkek de aynı şekilde sıkıntı çektiği için diyelim...

M. Ekim: Aslında ben oraya gelmek istiyorum. Ezilen sınıf içindeki kadının iki kat ezildiğini söyledik. O sınıf içinde erkek de bütün bu rahatsızlıklarını duyar. Fakat kadın göre, çalışan bir kadın alın gene ele, orda en azından sınıfının getirdiği rahatsızlıkların üstünde bir de, kadının artı sömürüsü var; erkek tarafından bir sömürüsü var. Bilincsizce yapılan bir sömürü...

► Şükran, sen ne düşünüyorsun bu iki yönlü ezilme konusunda?

Şükran Ketenci: Kadının siyasi, iktisadi ve özgürlük haklarını bence, kendi sınıfı içinde, öteki cinsle bir bütün olarak düşünmek gerekir. Kadın sömürüğünün dünya çapında daha yillarca sürecekini, kadın hakları için savaşının belki yüzüller sonra kesin sonunu verebileceğini kabul ediyorum. Bir de Türkiye özelinde bakmak gerek. Genelde haklarını kullanabilen insanlarla kullanamayanlar arasında kadınların ezilimligi boyutunda büyük farklılıklar var. Koşuları elverişsiz olan toplum katmanlarına inildikçe, kadın sömürüsüne başka sömürüler de ekleniyor. Kültür düzeyinden ötürü, kadın-erkek ilişkisindeki sömürü boyutu büyüyor. Yalnızca ekonomik farklılık değil bu, bilinç düzeyi de farklı. Diyalim Mustafa Kemal devrimleriyle Türkiye'deki kadın birçok başka ülkeyden önce bazı haklar elde etmiş... Ama yasalardaki bu hakları kullanabilen kadın grubu çok sınırlı. Oda eğitim görmüş, ekonomik koşulları oldukça elverişli kadınlar. Demiyorum ki, eğitim görmüş kadının sömürüsü bitmiştir. Hayır, o da devam ediyor ama onun yasalardaki haklarını kullanabileceğini otekilere göre çok geniş. Ama eğitim

▼ 8 Mart. Şükran Ketenci, Zeynep Avcı ve Meral Ekim.

görmemiş kadının bu hakları kullanma alışkanlığı olmadığı için, toplumun da baskısıyla birlikte bu kadının sorunları katlanarak büyüyor. Ben Türk toplumundaki kadını sömürge açısından birkaç gruba ayırmamın doğru olduğunu düşünüyorum. Bir kırslık kesimdeki kadınlar. Bu kadın, hem bedenen en ağır yükü taşıyor hem de aile reisinin erkek olması nedeniyle yaratılan değerlerin kullanımında söz sahibi olamıyor. Yani tüketiyor ama tüketimde sözü yok. Ama üretimdeki katkısı nedeniyle belirgin bir saygılılığı da var. İkinci grup diye biliceğim kasabalarda, büyük kentlerin gecekondu kesimlerindeki kadınların kişiliğinin sömürülmesinde başka bir olgu çıktıktır karımıza. Orada kadın bedenen çok yorulmuyor belki ama kimlik olarak çok sömürülüyor. Daha fazla aşağılanıyor, çünkü orada üretkenliği aile bütçesine ekonomik bir katkı getirecek biçimde değil. Yani evde çalışıyor, para getirmiyor, para kazandırmıyor. Kişişi bu yuzden ağır boyutlarda eziliyor. Çalışan, eve para kazanan kadın o nedenle, bu kesimde belirli bir saygınlığa kavuşabiliyor. Üçüncü tip olarak tanımlayabileceğim bu kadın, yani hem evin çalışansı, hem dışında çalışan kadın ise başka bir çevresinin içine düşüyor. Sorumluluklarının, geleneksel değerlerimizden, sosyo-ekonomik yaşama biçimimizden ötürü hiç değişmemesi, hemen hemen aynen devam ediyor olmasından ötürü, yaptığı işler yine katlanıyor. Biraz köydeki kadına paralel bir konuma geliyor. Üretimde çok fonksiyonel, çok etkili, nedenle kimliği var, saygınlığı köydekinden daha fazla, ancak bedenen çok fazla yoruluyor.

Bir dördüncü tip kadın var. Bunu ben sadece egemen sınıfın kadın olarak ayırmam; çünkü egemen sınıf kadın içinde üretken olan kadın var. Kültürel olup, fonksiyonel olan kadın var. Ama bir de bir dördüncü tip var ki bu hem üretken değil hem de yaratıcı hiçbir değer yok. Tüketici durumunda.

Savaş kime açılır? Düşmana açılır. Demek ki erkek düşmandır; böyle bir mantık getiriyor. Böyle bir mantığı tartışmak ister misiniz?

Ş. Ketenci: Ben düşüncemi söyleyeyim. Haklar için savaş açmaya varım ama erkek düşmanımızdır sentezinin yanlış olduğu kanıtlıyorum. Kadının sömürüsü olayında erkeğin ne kadar bilinçli ve kadının ne kadar sorumluluğu olduğunu tartışmak gereklidir. Bence kadın-erkek ilişkisindeki kadın sömürüsü iki tarafın neredeyse eşit sorumluluğunda var olan, karşılıklı bir ilişki biçimini benimsedikten gelen bir olay. Doğadaki iki ayrı cins olgusunu reddetmeye vardırın bir savaş, biri olmadan diğer olamayacağına göre, yok edeceğiniz sizin bir parçasınız. Bir bütünün parçası olduğumuz inancındayım. Kadınla erkek bütünleşirse ancak insan olabilir ve insanın gelişimi devam edebilir. Düşman olmaları, savaşmaları, bu anlamda mümkün değil. Ama anlaşmanın yollarını bulmaları gerekiyor. Anlaşma için savaş tamam. Ama reddetme için savaşa karşıyım.

Öncelikle şuna inanıyorum ben; feminist hareketler bütün yanlışlarına rağmen kadınların hak elde etmesinde çok önemli rol oynamışlardır. Sorun yanlışların nerede olduğunu görmekte ve ne kadar ağır bedellere mal olacağını görebilmekte; yani körük körüğne savaş yapmamak ve Don Kişotça savaş yapmamakta. Erkeğe kızarak kadın hakının alınabileceğine inanıyorum. Tam tersi erkeği tanıyarak, erkeği severek ve özdeşleşerek toplum boyuttunda çözülebilecek bir sorun bu. Çünkü erkek de uslunda kadını sömürürken mutlu bir noktada olmuyor.

► Tabii senin çizdiğin tablo tamamen hoşgörülü, iyimser, bağıslayıçı olgun bir kadın gözüyle. Baktığın yerde sen kadınısın; onun için böyle bakıyorsun. Bir erkekle tartışıyor olsam ben şimdiden böyle cevap alımm. Bana belki söyle dersin: "Savaş açmak istiyorsa açsınlar, ne savaş açıyorlar" Tepki totali algılayıcı değil, gene de dilimin öteki tarafından bakıcı bir tepki olur; çünkü demin dediğin gibi, o, her zaman güçlü, oylulara hakan, zaten olayı götürün bir adamdır. "N'oluyor?" diyeciktir...

Ş. Ketenci: Şimdi ben diyeceğim ki, ezilen olarak kadın ezildiğinin bilincinde, erkek ezdiğinin bilincinde değil genellikle. Demek ki ezilen ve ezildiğinin bilincinde olan kadına, ezmenin bir nitelik ya da bir şey kazandırıcı nitelik olmadığı, tam tersi çok seyler kaybettirdiğini erkeğe gösterme görevi de düşüyor.

M. Ekim: Mücadele biçimini düzene olmamalı mı? Kısaca sormak istedigim bu. Yani erkekle değil de, düzene...

Ş. Ketenci: Ben orada hemen bir şey eklemek istiyorum. Bu kesinlikle çok doğru ve katlıyorum, fakat orde bir sorun var. Ezilen ve ezenin eşit hakları olduğu zaman, ezen bu hakları elinde tuttuğu için ezilenin bu hakları kulanması söz konusu olamıyor. Hakların çeşitli kullanılabilmesinin bir tek yolu var. İki güç dengesi arasında bir mücadele söz konu-

su olduğunda, halkın gerçekten eşit kullanılabilmesinin tek koşulu, zayıf olanı güçlüğe karşı korumaktan geçiyor. Sosyal devlet kavramı gibi. Nasıl ki sosyal devlet kavramında, işveren karşısında ezilen işçi sınıfının özel silahlara örneğin bir grev hakkıyla, bir sendikalaşma hareketiyle güçlendirip, işveren karşısında eşit güç haline getirme çabaları varsa, çağdaş toplumun da, çağdaş devletin de, erkek karşısında ezilen kadını koruyucu önlemler almak yükümlülüğü var.

Ancak korunursa kadının bu hakları kullanması söz konusu olabilecek. Yani bunu çok basit bir örnekle söyleyeyim. Kadının çalışma yaşamını sürdürmesi, çocuğu doğuran olarak ve sorumluluğu içgüdüsel olarak erkektan daha fazla duyduğu için, çocuğun bakımının devlet tarafından üstlenilmesi sorumluluğunu getiriyor. Devlet kadını, içinde bulunduğu koşullardan kurtarmak için koruyucu önlemler alırsa, çağdaş topluma doğru geçiş çok daha yavaş olacaktır.

M. Ekim: Düzenin içinde aramamız gerek bir derken bunu ifade etmek istiyordum. Yani kapitalist düzen içinde bu mümkün değil.

Ş. Ketenci: Düzenle kadın hakları arasında çok net ilişki var. Ülke düzeyinde ekonomisi en gelişmiş bir ABD'de başka boyutlarıyla çok ciddi bir kadın sömürüsü olayı var. Ama daha çok kimlik açısından kadının sömürüsü olayı var, kişilik olarak, insan olarak ezilmesi olayı var. Ama Amerika'da bütün bu zenginliğe rağmen paylaşımında büyük farklılık görüyorsunuz. Bir ülkede sosyal devlet kavramı ne kadar gelişmişse ve gelir dağılımındaki dengesizlik oranı azalmışsa buna paralel olarak kadın sömürüsünün azaldığını görüyoruz. Ülkemizde ise kadının kapitalist toplumdaki acımasız sömürüsüne ek olarak az gelişmiş ülke insanların sömürüsü var. Buna kültür düzeyinden gelen sömürük katılıyor ve sınıf atlayabilmek ya da eğitim olanaklarından yararlanabilmek, kadın sömürüsünde büyük farklar, lehte farklar yaratıyor.

Bu nedenle özellikle zaten kavganın geçerli yolu Türkiye'de feminist pek olmuyor. Çünkü moral sömürünün ağır bastığı ülkelerde feminist hareketin vereceği kavganın işlevi daha boyutlu oluyor ama sömürünün ekonomiye, kültüre, eğitim olanaklarına dayalı ağırdayalı ağırlıkları olduğu ülkelerde ise, düzenin değişmesine yönelik kavgalar kadın sömürüsünü azaltmadan daha etkili olabiliyor. Bence, bizim ülkemizde kadın haklarının ana uğraş alanı, düzene karşı savaşından geçiyor, bu nedenle.

M. Ekim: Aynı yerde birleşiyoruz Şükran'la. Kadın, toplum içindeki yerinin bilincine vararak siyasi iktisadi özgürlüğünü elde edip, ayakları üstüne basıp, düzene birlikte varmak istediği yerde varmak zorunda.

► Fena halde anlaştık, desenize... Konuşacak şey kalmadı gibi...

"Kadınla erkek bütünleşirse ancak insan olabilir ve insanın gelişimi devam edebilir. Kadın sorunu, erkeğe savaş açarak değil, erkeği severek, tanıyarak çözümlenebilir"

Sonuç olarak, kadın hakları kullanımının en gelişmiş örneğini, Mustafa Kemal'in yaptığı yoldaki hakları kullanılamamış ve eğitim görebilmeli, kimliğini koyabilmiş, değerleri bilinçli şekilde gelişen kadın türüne ancak başarılı ve ileri bir noktada olduğumuzu görüyoruz. Ama bu, sayısal olarak Türkiye'deki kadın nüfusunun çok az bir bölümünü oluşturmuyor, %8'ler %10'lari geçmiyor.

► Şimdi burada isterseniz bir ara feminizmin getirdiği bir tartışmaya girelim. Sizin de çizdiğiniz şu tablo, her toplum katmanında kadının belirli ölçüde ikinci sınıf muamele gördüğü sonucunu doğuruyor. Şöyle ya da böyle. Yani ekonomik koşul ne olursa olsun yine de ikinci sınıf muamele. Bunun yanında da, Can Yücel'in dediği gibi "ileri gitmiş kadınlar" diyorlar ki, madem böyledir, o zaman savaş açmak lazımdır. Yani toplumu istер kültürün yapın, istер zengin yapın bu mesele çözülmüyor. O zaman bir savaş açmak lazımdı, tam turnak içinde "savaş".

HAV

KARL MARX İLE BİRKAÇ DAKİKA

*Karl Marx, yenilediği sigarasından derin bir nefes çekti. Yorgunluğu gitmiş gibiydı:
— Benden daha Marksist olduklarını düşünenleri kutlamam gerekiyor... galiba*

Yusuf K. düş göründü. Mithiş bir yazar oluyor, herkesle röportaj yapıyordu. Sra Karl Marx'a gelmişti:

— Kapıyı açık mı bırakmışlar? diye sordu Karl Marx. Sigarasından bir nefes çekti. Oturduğu koltukta sanki biraz önce ölmüştü. Yorgun yorgun bakıyordu.

— Kapıdan geçmedim. Daha gözlerimi güneş yakıyor. Derginin Mart sayısı için sizinle bir röportaj yapmam gerekiyor. Mart ayında olmuşsunuz.

— Öyle oldu.
— Bana yardımcı olacak misiniz?
— Olmamak elimde mi? Düş senin. Ama yeni bir şey söyleyemem ki sana. Ölülerle yasak.
— Galiba dirilere de yasak. Ama alt tarafı düş görüyoruz. Her şey olur düşlerde. Kaldı ki siz ahlıksınızdır yasak çignemeye. Az kural bozmadınız.
— Kuralbozarlık yaşayanların aynı çağıdır.

— Öylese o ayrıcalıktan başlayalım. Dünyayı dönüştürmek için ille de zor mu kullanmak gerekiyordu size? Devrimcilerin böyle bir ayrıcalığı mı vardı?
— Bunu da nerden çıkardın?
— Zor tarihin ebesidir gibi bir söz etmemış midiniz?
— Etmışım. Ayrıca ergeye barışı yoldan erişmenin olanaklı olduğu yerde, zora başvurmanın budalalık olacağım da söylemiştim.
— Biliyorum da...

— Öyleyse neden soruyorsun? O denli tehlükeli biri olmadığını göstermek için mi?

— Böyle bir şeye gerek mi var? Hem soruları da ben soruyordum. Tabii izin verirseniz.

— Peki. Sor bakalım.

— Peki, sorulım bakalım:

— Siz Marksist misiniz?

— Efendim? Soru mu bu?

— Soru. Marksist olmadığınızı siz kendiniz söylememiş midiniz?

— Benim bütün söylemeklerimi böyle anlarsan... Evet, Marksist olmadığımı söylemişim. Fransız hörzozlara kızmıştım da.

— Onu da biliyorum. Ama sizin Marksist olmadığınızı sizden başkası söyleyenler de var. Ayrıca sizin kendileri kadar Marksist olmadığınızı... düşünenler de az değil.

— Ne güzel. Devam et.

— Edeceğim. Marksist olmadığınızı söyleyenler, sizin aslında bir bilim adamı olduğunu, kendinizi herhangi bir "izm"e kaptıracak kadar dar kafalı biri olmadığını anlatmak istiyorlar... galiba. Yani bilim ile ideoloji arasındaki...

— Şimdi oraya girme istersem. Hamamböceği olursun.

Yusuf K. uyanırsa hamamböceği dönuşeceğini de biliyordu. Bir yerde okumuştu. Karl Marx, yenilediği sigarasından derin bir nefes çekti. Yorgunluğu gitmiş gibiydı:

— Marksist olmadığımı söyleyenlere, teveccülerinden ötürü teşekkür etmem, benden daha Marksist olduklarını düşünenleri de, bu başımlarından ötürü kutlamam gerekiyor... galiba. Peki onları dediği ne?

— Sizden daha Marksist olanların dediği... Sizin yaşadığınız dönemdeki koşulların buna olanak vermediğini şey ederek...

— Anlıyorum. Yaşayanların ölüler karşısındaki kaçınılmaz üstünlüğü. Ama yargılarını böyle bir üstünlükle temellendirmenin sonu, sözcüklü Thales'in, örneğin senin okuduğun liselerdeki matematik öğretmeni Sarı Kemal kadar iyi matematikçi, Galileo Galilei'nin fizik öğretmeni Motor Behçet kadar iyi fizikçi olmadığını söylemeye varmaz mı?

— Alçakgönüllü olduğumuzu biliyorduk.

— Sana yardımcı olmak için, listeyle biraz da kuralları zorlayarak verdim bu örneği. Kaldı ki üçümüzün adını yan yana yazma yegənliliğünü gösterenler, benden sonra yaşamak gibi bir üstünlüğün tadını çıkarırlar arasında da vardır belki.

— Kazın geleceği yerden tavuk esirgenir mi? Herneyse görünün şu ki, kimileri Marksizm kötü bir şey olduğu için sizin Marksist olmadığınızı, kimileri de Marksizm iyi bir şey olduğu için sizin kendileri kadar Marksist olmadığınızı düşünüyor. Marksizmin kötü bir şey olduğunu düşünenler, size öbürlerinden daha saygılıymış gibi görünülmüyorkar mı?

— Gene de görünüşe aldanmamalı. Peki soracığın daha ciddi bir şey yok muydu?

— Olmaz mı? Çok. Örneğin son zaman-

larda kapitalizmin bilimsel ve teknolojik devrim sayesinde işçi sınıfını ortadan kaldırır, işçilerin yerini robotların almakta olduğu yolunda ilginç görüşler ileri sürülmüştür. Robotlar da devrim yapamayacaklarına göre... Ne dersiniz, otomasyonun durmadan gelişmesi, bir noktadan sonra işçi sınıfını ortadan kaldırır mı?

— Böyle bir soruyu yanıtlamak için, Aristoteles'ten sonra yaşamış olmak yeterdi. Elbette kaldırır. Aristoteles'in gözünde ilkel dokuma tezgahlarıyla simgelelen üretici güçlerin, üstadın olanaksız gördüğü derecede gelişerek, köleler sınıfını ortadan kaldırıldığı gibi kaldırır.

— İyi de, benim sormak istediğim bu değildi. Daha açık sorayım. İşçilerin yerine robotların geçmesi, kapitalistleri sosyalizm belasından kurtarmaz mı?

— Ha, o mesele. İşcisiz kapitalizm olsaydı, kurtarırdı.

— Yani, halimin sakalları olsayıdı mı demek istiyorsunuz?

— İşcisiz kapitalist olmaz, demek istiyorum. Kapitalizm makineye değil, ücretli cmc'ye dayanır. Kapitalist üretim, herhangi bir değer, hatta herhangi bir değişim değeri değil, kapitalist değişim değeri üretir. Kapitalist değişim değeri üretimi, ücretli cmc'gin, öyleyse işçi sınıfının varlığını öngerektirir. Ücretli emek yoksa, kapitalist değişim değeri de yoktur. Kapitalist değişim değeri üretildiği sürece, hesabını kitabıp yaparak, kendi işyerindeki söz anlamaz işçilerin yerine söz dilleri robotları geçirerek kapitaliste ne mutlu. Ama bütün kapitalistler aynı şey yapsalarlardı, ortada sosyalizm belasından kurtarılacak bir şey de kalmazdı. Bilmem anlatıtabildim mi?

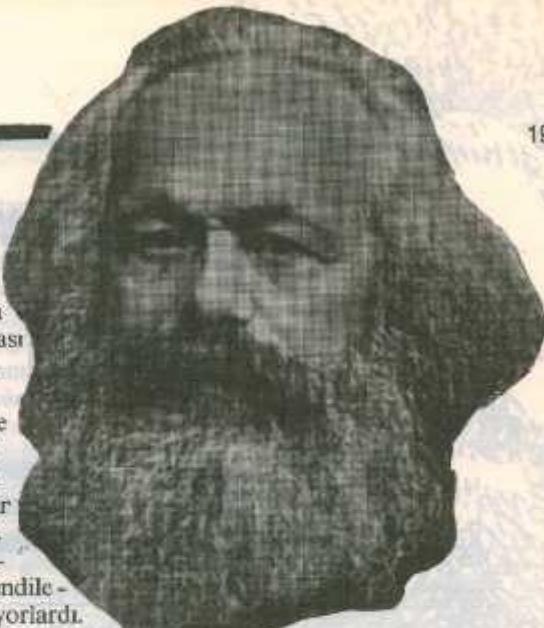
— Kuşkusuz. Ama ben pek anlayamadım. İlimi iktisat için sıkıcı bilim denmişir. Öyle duydum.

— Doğrudur. Biraz sıkır. Bak sana söyle anlatıyorum. Roma İmparatorluğu'nda köleler sınıfı, çocukların从中 başka bir şeyler olmayan en yoksul yurttaşlar sınıfını, proletarius üretimden distalamıştı. Sayısı durmadan artan proletariusun ağırlığı, Roma İmparatorluğunun başhectiği çokus nedenlerinden biri oldu. Robotların işçi sınıfını üretimden distalamaları ölçünsünde, aynı şey kapitalizmin de başına gelebilir.

— Sosyalistlerin de o zamana degen dışlerini sıkımları mı gerekecek?

— Hayır, sosyalistler için canlı emeğin, üretimden belli bir noktanın ötesinde distalanmasını beklemenin gereği yok. O düzeyde bir teknolojik gelişmemenin varlığını öngerektiren bir ekonomik toplumsal kuruluş değildir sosyalizm. Gene de her şey insanlara bağlı. Tarihi insanlar yapar. Ama keyiflerine göre, kendi seçikleri koşullar içinde değil. İçinde yaşadıkları, geçmişten miras kalan koşullar içinde. Paris Komünü'nü düşünsene. 14 Mart benim ölüm günümse, 18 Mart Paris Komünü'nün doğum gündür.

Proletaryanın ilk kez iktidarı iki ay boyunca elinde tuttuğu Paris Komünü...

— Düşünüyorum. Siz sonradan göklere çakardığınız Paris Komünü için, doğumundan dokuz ay önce, böyle bir girişimin umutsuzca bir çılgınlık olacağını yazıyordunuz. Buna göre sizin devrimci kuramınız...

— ... Dünyanın karşısında diz çökeceği yeni bir ilke değildi; dünyanın kendi bağından gelişirdiği ilkelerden oluşuyordu.

— Yani devrimci kuram olmadan devrimci devinim olur mu demek istiyorsunuz?

— Devrimci kuram olmadan devrimci devinim olmaz. Ama devrimci devinim olmadan devrimci kuram da olmaz. Belirli bir dönemde devrimci düşüncelerin varlığı, daha önce devrimci bir sınıfın varlığının öngörür. Devrimci kuram devrimci devinimde içkindir ve devrimci devinime kendi kuramsal bilincini kazandırarak onun turdeşliğini sağlar. Devrimci kuram olmadan, turdeş bir devrimci devinimden söz edilemez.

— Yanlış anlamıyorum, devrimci kurama öngelen devrimci devinim bir şevidir, ama devrimci kuram olmadan olamayacak olan devrimci devinim bir başka şevidir diyorsunuz. Öyle mi?

— Öyle. Devrimci kuram, kendisine öngelen devrimci devinimin betimleyici bir yansısı değildir. Onu bir açıklama ve yönlendirme girişimiştir.

— Peki. Şimdi siz, 18 Mart 1871 gününe degein, Fransız ordusunun 2 Eylül 1870 günü Sedan'da teslim bayrağım çekmesi üzerine, 4 Eylül 1870 günü kurulan yeni hükümete karşı düşmanın Paris kapılarına dayandığı bir sırada girişilecek her türlü devrimci girişimin umutsuzca bir çılgınlık olacağını düşünüyordunuz. 18 Mart 1871'den sonra da, kuramınızın Paris Komünü üzerinde yönlendirici bir etkisi olmadı. O zaman, sizin devrimci kuramınızın Paris Komünü karşısında yaya kaldığı söylemeyecez mi?

— Niyetin üzüm yemek değil. Devrimci kuramın devrimci devinimde içkin olduğunu söyleyen, bilimsel sosyalizmin aşkin ve kapsalı bir dizge olmadığını da anlatmaya çalışıyorum. Bilimsel bir girişim olarak, sönüz bir ardışık gelişme aşamaları dizisi oluşturmayı yeteneklidir bilimsel sosyalizm ve hiçbir gelişme aşamasında da o aşamadaki devrimci devinimlerin içinde sıkışık kalacakları sert ve büyülmez bir kalıp oluşturur. Paris Komünü'nde de öyle oldu. Bizim devrimci kuramımız, Paris Komünü'nden sonra, Komün deneyini de kapsayan devrimci devinimlerin kuramı durumuna evrildi. Komün deneyini de özümlü ve kendi gelişme sürecinin yeni bir aşamasına eritti. Örneğin proletarya diktatorası kavramının Paris Komünü'nden önceki içeriği ile Paris Komünü'nden sonraki içeriği artık aynı şevidi mazdı.

— Siz proletarya diktatorasını Paris Komünü'nden dört yıl sonra, Gotha Programının Eleştiri'sinde, kapitalist toplum ile komünist toplum arasındaki devrimci dönüşüm dönemine karşılık düşen siyasal geçiş döneminde devletin bürüneceği devrimci diktatora olarak tanımlamışınız. Paris Komünü'nden önce geçerli değil miydi bu tânim?

— Geçerliydi. Ama içeriği değişti. Ve bu değişiklik, bizim kuramızdaki tek örnek de olmadı. Örneğin Alman İdeolojisi'nde sözü edilen parti ile, Gotha Programının Eleştiri'sinde sözü edilen parti, artık aynı şevidi

di. Birinde bir sınıfın kendisi, öbüründe o sınıfın siyasal savaşım örgütü söz konusuydu. Örneğin artı-değerin gizini çözmeden önce, yani 1858'den önce kullandığım kimickonomik ve felsefeli kategorilerin içeriği ile, aynı kategorilerin daha sonraki içerikleri aynı değildi. Söz gelimi ücret, daha önce emeğin fiyatı iken, 1858'den sonra emek gücünün fiyatı oldu. Emek ile emek gücü arasındaki fark, yalnızca bir sözcük farkı değildi. Kuramımızın belli başlı her gelişme aşamasında, buna benzer içerik değişiklikleri oldu. Bilimsel gelişme durmayacağına göre, bizden sonra da olmaması için hiçbir neden yok. Umarım olmuştur da.

— Biz gene proletarya diktatorasına dönelim. Değişen ne oldu proletarya diktatorasında?

— Doğrusunu istersen, her zaman Jakoben diktatoradan esinlenmekle birlikte, önceleri proletarya diktatorasını daha çok proletler devletin burjuvaziye yönelik devrimci terörizmi olarak düşünüyordum. Belki bir yerlerde gözüm çarpılmıştır, 1848'in firtinalı günlerinde, her devrimin bir diktatöre, hem de enerjik bir diktatöre gerektireceğini yazmıştım. Ama sonrasında, amaca barışçı yollarдан erişmeyi olanaklı kılan koşulların kimi ülkelerde olumsaya başladığını gördükten sonra, devrimci devlet terörizminin proletarya diktatorası anlayışındaki ayrıcalıklı yeriini koruyamayacağı açık değil miydi?

— Sizi hidayete erdiren Paris Komünü mü oldu?

— Çok hoşuna gideceğe öyle de diyebilirsin. Bak ben Fransa'da İç Savaş'ta Paris Komünü'nü, Fransız toplumundaki bütün sağlıkçılarının gerçek temsili, dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olarak, aynı zamanda emeğin kurtuluşu yönünde savaşım veren bir işçi hükümeti, dolayısıyla sözleşenin tam anlamında uluslararası bir hükümet olarak tanımlarken, bunun bir proletarya diktatorası olduğunu söyleyemiyordum. Anlaşan henüz eski proletarya diktatorası anlayışını aşacak zamanım olmamıştı.

— Sizin söyleyemediğinizi, sonradan Engels söyledi. Ama onu devrimci terörizmden uzak durmakla eleştirmekten de geri kalmadı.

— Aynı eleştiriyi ben de yapmıştım. Amaca barışçı yoldan erişmeyi olanaksız kılan iç savaş koşullarında da devrimci devlet teröründen uzak durmak, büyük bir yücegnüllülük de olsa, eleştirlenmemeli miydi? Ama Paris Komünü'nden sonrası gelişmeler, 1870'li yıllarda başlayarak, hiç değilse kimi ülkeler için, devrimci terörizmi proletarya diktatorasının özsel içeriği olmaktan çıktı.

— Peki geriye ne kaldı?

— Geriye proletler devlet kaldı. Yetmez miydi?

— Belki de fazlaydı. Ama uykuya dalması beklenen bu asla proletarya diktatorası adımı takarak yapılan hayır, ürkütülen kurbağaya değer miydi?

— Sorunun hangi terimlerle konduğu unutulursa, değmezdi. Ama hiçbir sorunun hangi terimlerle konduğunu unutmamak gereklidir. Yalnız bizim gençliğimizde değil, 1870'li yılların ortalarında da, devletin kaldırılmasından başka devrim tanımayan, devrimci devlet değil, devrimci anarşî isteyen, anarşının diktatorasından başka hiçbir diktatöre kabul edemeyeceklerini söyleyen... dostlarımız vardı. Sapi samandan iyice ayırmamız gerekiyordu. Devrimden sonra da bir

devletin olacağını, bunun devrimci bir devlet olacağını, adının da proletarya diktatörası olacağını söylemek, ürkütülecek kurbağaya değerdii. Biz de öyle yaptık. Devleti kaldırımdan başka devrim düşünemeyen anarşistlerimiz... dostlarımız, bu yüzden bize otoriter, kendilere anti-otoriter diyorlardı.

— Merkeziyetçi olduğunuz için.

— Merkeziyetçi olduğumuz için. Biz daha 1850 Mart'ında, gerçek devrimci partinin görevinin, 1793'te Fransa'da olduğu gibi, o gün de Almanya'da, en katı merkeziyetçiliğin gerçekleştirilemesi olduğunu yazıyorduk.

— Jakoben merkeziyetçilik?

— Oyle de diyebilirsin. Biz proletarya diktatorası anlayışımızda Jakoben diktatordan esinlendigimiz gibi, devrimci örgütlenme ilkesi olarak da senin Jakoben merkeziyetçilik dediğin şyden yanındı. 1793 merkeziyetçiliği, Napoléon'un 18 Brumaire'ine kadar süren ve tüm devrim boyunca il, ilçe ve kommunelerin tüm yönetim organlarının, bu kuruluşların kendileri tarafından seçilen yetkililerden oluşturduğu, bu yetkililerin de devlet yasaları çerçevesinde tam bir özgürlüğe sahip bulunduğu bir merkeziyetçilikti. Yerel ve eyaletsel özyönetimi içeren, siyaset ve ulusal bir merkeziyetçilik. Bu merkeziyetçiliğin içeriğini oluşturan ve devrimin en güçlü kaldırıcı durumuna gelen bu yerel ve eyaletsel özyönetimleri, Napoléon 18 Brumaire darbesinin hemen ardından kaldırarak, onların yerine bir gericilik aletinden başka bir şevidir. Merkeziyetçilik denince, antitoriterler işte bu despotik merkeziyetçilikten başka bir şevidir.

— Bugün de merkeziyetçilik denince böyle bir merkeziyetçilikten başka bir şevidir.

— Hegel bütün büyük tarihsel olay ve kilerin sanki iki kez yinelendiklerini yazmıştır.

— Büyük olmayanları iki kezden de çok yineleniyorlar anlaşılan.

Derin bir nefes aldı Karl Marx. Ses çıkmadı.

— Bakın şimdi size son bir soru yönelteceğim. Altıya, üstyapı belirler diyorsunuz siz. Bundan tek belirleyici etkenin ekonomik etken olduğu sonucu çıkmıyor mu?

Karl Marx yanıt vermedi. Engels konuşuyordu:

— Tarihteki belirleyici etken, son kerte, maddi yaşamın üretim ve yeniden üretimidir. Daha çogunu hiçbir zaman ne Marx ileyi sürdürdü, ne de ben. Gene de, bazen gençlerin ekonomik yönü gerektiğinden çok ağırlık vermelerinin sorumluluğu kısmen Marx ile bende olsa gerek. Hâsimlerimizin karşısındada, onlar tarafından yadsınan temel ilkeyi vurgulamamız gerekiyordu ve o zaman...

— Ve simdi calar saat çalışmaz mı olsundu?

Yusuf K. söylenenleri duymıyordu.

— Eğri çubuğu düzeltmek için ters yöne bükme zorunda kaldık.

Peki bunu hangisi söylemiş? Yusuf K.

uyku arasında çıkaramadı. Uyandı.

130. Yazılış Yılı Nedeniyle Marx'ın *Grundrisse*'sinin Günümüzdeki Önemi

"SEN YOLUNDA YÜRÜ VE BIRAK NE DERLERSE DESİNLER"

Grundrisse'de, tüm insanlık tarihini kavramanın en temel anahtarları sergilenir

Animsanacağı gibi, Karl Marx sonradan *Grundrisse* Taslak ya da Ön Çalışma olarak adlandırılan ve yedi defterden oluşan ünlü çalışma notlarını günümüzden 130 yıl önce, 1857 yılı Ekim ayından, 1858 Mart ayına kadar geçen kısa zaman dilimi içinde yazmıştır.

Marx, burada, yıllarca sürdürdüğü çok geniş bir kaynak taramasıyla sonradan kurumunu temellendireceği hemen hemen tüm dünya yazısını incelemiş, notlar almış, özellikle, İngiliz ekonomi politikçileri, Alman idealist düşünürleri ve bu arada Hegel ile son hesaplaşmasını yapmış. Ekonomi politığının temel yasalarını, üretim-tüketicim, paranın dolanımı, artı-değer, sermayenin oluşumu, vb. üzerine görüşlerini derlemiştir.

Karl Marx, bu çalışmalarında Grek sanatından, Moğolların yaşam biçimlerine kadar insanlık tarihinin hemen hemen tüm alanlarını kapsayan özgün düşüncelerini yeniden ve yeniden tartışmıştır...

Ancak, bu ünlü çalışmada, özellikle bizer için, en önemli bölüm, hiç kuşkusuz *Formen - Kapitalist Üretim Öncesi Biçimler* başlığı ile tanımlanan ve dördüncü defterin son, beşinci defterin ilk sayfalarını oluşturan, 2-3 formalık kısımlar oluşturmaktadır.

Marx'ın bu aşamadaki çalışmalarının temel amacı daha çok kendi kendini bilsiglenirmek olduğundan, defterlerini, sağında özgün bir yapıt olarak yayımlamamış. Fakat, burada araştırdığı konuların önemli bir bölümü, sonraki yıllarda yayımlanan *Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı ve Kapital*'nın temelini oluşturmuştur.

Grundrisse'nin, sonradan özgün bir çalışma şeklinde üzerinde ayrıca işlenmemiş bölüm olara belki de salt "Formen" kalmıştır. Ne Marx, ne de Engels, çok istemelerine karşın, yaşamları boyunca, böylesi bir yapıt üretecek zaman ve malzeme bulmada zorluk çekmişlerdir. Ancak, çok çeşitli yazılmalarında bu önemli konuyu sürekli olarak tartışımlardır...

Karl Marx'ın yaşam öyküsü ve diğer tüm yapıtlarında olduğu gibi, *Grundrisse*'nin yazılış öyküsü de dünya tarihindeki büyük dalgaların ve devrimsel kabarmalarla yakın bir yazı birliği göstermiştir.

Marx, 1848 yıllarının büyük devrimsel hareketlerinden sonra ortaya çıkan görevce durgunluk döneminde, kuramsal çalışmalarının yoğunlaşmış, çok çeşitli konularda, sayısız denilebilecek kaynak taramasına başlamıştır... Ancak, 1850 yıllarının ortalarında bir anlamda Kırım Savaşı ile doruk noktasına ulaşan yeni bir dünya krizi görülmüş. Bir yandan İspanya'dan İtalya'ya, Balkanlar'a, Hindistan'dan Çin'e kadar uzanan ayaklanmalar-ulusal kurtuluş savaşları ortaya çıkarken, öte yandan da, başta Londra, Paris, New York olmak üzere, dünyanın başlica büyük kentlerindeki borsaları, sanayi merkezlerini saran ağır ekonomik depresyon ortaya çıkmıştır.

Bu koşullar altında, Marx ile Engels, yeni durumu bir kez daha değerlendirmiştir ve olası bir devrimci kabarmının ön hazırlıklarını yapmaya başlamışlardır...

Bu amaçla, Marx, elindeki tüm olanakları ile, dünya işçi sınıfına, hem ekonomi-politığın temel yasalarını, hem de içinde yaşanan yeni dünya krizinin özgün sorunlarını kapsayan bir çalışma hazırlamayı düşünmüş ve *Grundrisse* böylesi bir tarihsel dönemin ürünü olarak ortaya çıkmıştır...

Grundrisse, bir anlamda Marx'ın yaşamının ve kuramının evrinin dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu nedenle de, bu yapıtin yeteri düzeyde özümlendiği konumlarda, dialektik ve tarihsel materyalizmi anlamının daha bir kolay olduğu bilinir. Ancak yazılış koşulları ve amacı göz önüne alındığında, *Grundrisse*'nin okunması ve anlaşılması çok zor yapıtlardan biri olduğu hep vurgulanır.

Marx, bu defterlerini çalışma notlarını öylesine kendisi için yazmıştır ki, bunlara özgün bir ad bile koymamıştır. Ayrıca, bu el yazması notlarda, yazar tarafından belirlenen hemen hemen hiçbir ara başlık, hatta paragraf ve satır başı bile yoktur...

Elyazmalarının adı, yapıtı ilk kez yayına hazırlayan, Moskova, Marx-Engels-Lenin Enstitüsü tarafından, Marx ile Engels'in çeşitli yazımlarını göz önüne alınarak *Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomie (Rohentwurf) 1857-1858* (Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı) olarak düzenlemiştir. Ayrıca, ara başlıklar ve açıklamalar, dip notları, konuların içeriği dikkate alınarak yine aynı kurum tarafından belirlenmiştir.

Ancak, biraz da kendi kendimize okuma gücü verebilmek için, eklemek gereklirse, bu çalışmanın zor anlaşılırlığı salt bizler gibi sıradan okurlar için değil, Engels için bile kolay olmamıştır. 2 Nisan 1858 tarihinde, okuması ve düşüncelerimi söylemesi için çok kısa bir özetini kendisine gönderten Marx'a, 9 Nisan 1858'de, Manchester'den verdiği yattı, Engels,

"Sevgili Arap,"

İlk yarımda ciddin abstract'ını incelemek çok zamanımı aldı. Gerçekten kisa bir özetten bekleneneceğimizde pek abstract bir abstract ve her türlü soyut düşünceden epey uzak kalmuş olduğum için dialekтиk geçişleri zorlukla izleyebiliyorum..." demiştir.

Grundrisse'nin, dünya kamuoyundaki tartışmaları da, Marx'ın diğer yapıtlarına göre, değişik ve ilginç bir gelişme göstermiş; özellikle çalışmanın odak noktasını oluşturan "Formen" bölümune yaklaşım zaman zaman son kerte öğretici boyutları almıştır.

İlk kez, Stalin döneminde, 1920 yıllarında Çin'de başlayan devrimci ayaklanmalara kuramsal bir engel olur düşüncesiyle, Marx'ın "Formen" bölümünde tartışığı "Dolu toplumları" ve "Asya Üretim Biçimleri" üzerine savlarının yaygınlaşmasını engellemek için, *Grundrisse*'nin yayılmasına oldukça geciktirilmiş, bu çalışma ilk kez, 1939-41 yılları arasında Moskova'da az sayıda basılmış ve çok sınırlı bir okur kitlesinin eline ulaşmasına özen gösterilmiştir... Marx'ın bu yapıtı, ancak 1953 yılında Stalin'in ölümünden ve Berlin'de Almanca basımından sonra evrensel düzeyde okunup-tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca, -bu çalışma yayımlanmadan önce- 1929 ve 1931 yıllarında, Tiflis ile Leningrad'da düzenlenen "resmi" nitelikli kongrelerde Stalin'in, "illetki sınıfsız toplum, köleci, feudal, kapitalist ve sosyalist toplumlar"dan oluşan beş aşamalı ve tek doğrulu-tarihsel evrim savi benimsenmiştir.

Böylece, ünlü Sovyet tarihçisi Yevgeni Varna'nın vurguladığı gibi, Stalin dönemindeki bu tür toplantılarında ve bunları izleyen uzun zaman dilimleri içinde, Marks'ın yapıtlarından çıkarılan alıntılarla, Marks'ın kötü bir Marksist olduğu ve Marksizmi bilmediği kanıtlanması çalışılmıştır.

Ancak, tüm bu zorlamlara karşı "tarihsel evrimin", "tarihin uyguladığı sağlamannın" hangi doğrultularda devindigini, günümüz koşullarındaki Çin deneyinde tartışmak ög-

▼Karl Marx 1872

retici olabilir...

Bugün, Çin'de, 1978 yılından beri uygulanan ve ikinci devrim ya da "Tarihsel Devrim" olarak tanımlanan reformların sonuçları devşirilmeye başlanmıştır; ve verilen bilgilere göre, şimdiye dek alınan sonuçlar beklenenlerin de ötesinde başarılı olmuştur... Tarım ve endüstri kesiminde gayrisafi-brüt gelirlerde % 11-12 bir artış ulaşılmış; 35 milyon insana yeni çalışma olanakları sağlanmış, çalışanların gelirleri, 1980 yılında 762 Yuan'dan, 1985 yılında 1176 Yuan'a yükseldi; aynı dönemde, köylülerin kişi başına gelirleri 191 Yuan'dan, 400 Yuan'a ulaşmıştır... Yöneticiler, reformlarda sağlanan başarıının gizini, tarım ve sanayide pazar gerekliliklerine göre üretim uygulamasının devletçe destekleme yöntemine bağlamaktadır...

Ancak tüm bunlardan, kimi çelişkili sorunların ortaya çıkmasına başladığı da gözden kaçmamaktadır. Örneğin, yöneticiler, kesintili kapitalizme dönüş ya da "Reprivatisierung" yok derlerken, öte yandan, salt sanayi kesiminde-ve 1985 yılında özel sektör işlerinde çalışanların sayısı % 120 artmış ve 17,66 milyona ulaşmıştır... Özellikle konumuz yönünden ilginç olan gelişmeler 1978 yılından beri uygulanan "Devrimsel Tarım Reformları"nda görülmüştür. Burada, toprakların-kimi bölgelerde % 80'ne varan bölümü-kullanım-zilyedilik hakları 15 ile 30 yıl süreyle, köylülere verilmeye başlanmıştır.

Yöneticiler bu topraklardaki kolektif devlet mülkiyetinin sürdürгünü, bunların satılmalarının ve/veya miras yoluyla başkalarına bırakılmasını söz konusu olamayacağını vurgulamaktadırlar. Zilyed hakki ile başlayan bir gelişmenin sonunun nerelese varabileceğinin tartışılmazı konumuz dışında kalmıştır. Fakat, Çin'de, uygulanan -ve bizlere hiç de yabancı gelmeyen- bu yeni tarım reformları ile tarımsal gelirin salt 1985-1986 yılında % 14,2 oranında arttığı da bir gerçekdir...

Burada, giderek güncelleşen bir tanımamayı bir kez daha anımsatsak, gerçekten belki de günümüzün en önemli sorunlarından birini, bir üretimin gücü olarak kişiliğin gelişimi yeterince göz önüne alınmadan verilen kolayına kararlarda, insanların benim olandan bizim olana geçmelerindeki tarihsel zorluk-direnç oluşturmaktadır...

Marx, *Formen*'de, Doğu toplumlardında belirleyici olanın, kolektif toplumsal mülkiyet olduğunu belirtmiş ve özel mülkiyetin ancak özel kullanma hakkı olarak ortaya çıktığını söylemiştir: Doğuya özgü biçimde olduğu gibi komunal toplum üyesi, toplum üyesi olarak, ortak toplum mülkünün bir parçasının zilyedliğini kazanır. Mülkiyetin sadece toplum mülkiyeti biçiminde bulunduğu yerde, üye birey, üye olması sıfatıyla, sadece bunun belli bir parçasının-babadan oğula kalabilen, ya da kalımayabilen-zilyedliğine sahip olur; çünkü mülkün herhangi bir parçası, toplum üyesine asla kendi adına değil, ancak toplumun dolayısı bir uzu olma sıfatıyla ve dolayısıyla ayrı bir varlık olarak değil, ancak toplumla doğrudan birliği içinde ait olabilir. Dolayısıyla birey mülkün sadece zilyedidir. Söz konusu olan sadece ortaklaşa mülkiyet ve salt özel zilyedidir.

"Birey burada hiçbir zaman salt özgür bir emekçi olmanın tek boyutlulığıyla ortaya çıkamaz. Emeğin nesnel koşullarının kendisine ait olması önyarşılığı gibi, örne olarak kendisinin bir komunal toplum üyesi olduğu ve bunu, toprakla arasındaki ilişkiye doğrudan ilişkili olduğu önyarşılığıdır." Marx, ayrıca, "En dirençli ve en uzun süre dayanan biçim daima Asya tarzıdır. Bu, Asya tarzının önyarşılığının, bireyin komunal toplum karşısındaki bağımsızlığını, kendine yeterli üretim devresinin târîm el zanaatlarının birliğinin vb. doğal sonucu..." olduğunu vurgulamış ve... politik üst yapıların pek çok kerelesinde yıklımına karşın, târîm zanaatının bu birbirlerinden ayrılmazlığının kîrsal komunal toplumların varlıklarını hemen hiç değiştirmeden koruyabilmelerini koşulladığını... anımsatmıştır.

Diyalektik tarih anlayışında, tüm Doğu'nun kilit noktasını özel mülkiyetin bulunmaması olusunun belirlediği vurgulandıktan sonra, Doğu toplumlardında, devletin temel gelirini, aynı ödenen toprak rant vergilerinin oluşturmaması ve bunun da sürekli olarak eski üretim tarzını koşullaması ve giderek tüm bunların, toplumsal üretim ilişkilerini olağanüstü durgunlaştırdığının tanımlanması, konunun can ahci noktasını oluşturmaktadır...

Ancak, sorun salt üretim tarzının ve ilişkilerinin aşılmasıından öte, tüm bunların ürettiği öznel-sübjektif faktörün, üstyapı kuruluşlarının tartışılmamasını da birlikte getirmiştir... Bu koşullarda ortaya çıkan ve bizlerin bugün de yakından tamdiğimiz görünüm gerçekten korkutucudur.

Engels de, 1875 tarihinde, *Rus Tarım Komünleri Üzerine* yaptığı bir yaklaşımda, Bakunin ve ardılları gibi anarşistleri eleştirirken bu konuya oldukça ayrıntılı bir biçimde değinmiş ve özetle: Rus köylüsü, kendi topluluğu içinde kapanmış kalmıştır. Geri kalan dünya ancak söz konusu topluluğun işlerine karışığı ölçüde onun için mevcuttur. Bu o kadar öyledir ki, Rusçada "mir" sözcüğü, hem dünya, hem de köyü topluluğu anlamına gelir. "Vyes mir" bütündünya, köyü dilden topluluk üyelerinin toplantı anmasına gelir. Ülkede birbirinin benzeri, ama hiç de ortak olmayan çıkarlar yaratılan toplulukların bu tam yalıtılmış durumu **Doğu despotluğunun doğal temelidir...** Hindistan'dan Rusya ya kadar, bu tarımsal biçimin egemen bulunduğu her yerde, bu temel, despotluğu yaratıyordu ve onda, kendi tamamlayıcısını buluyordu. Yalnız genel olarak Rus devleti değil, ama onun özgürlüğünü olan şartlık despotluğu da havada asılı değildi... diye yazmıştır.

Marx da, tüm güzel görünümlerine karşın -Doğu toplumlardaki- köylerin, Doğu despotizmin temelini yarattığını vurgulamış ve ayrıca, Hindistan üzerine yazdığı ünlü makalesinde, "İngiltere'nin Hindistan'da yerine getirmesi gereken ikili bir görevi vardır, biri yıkıcı, öteki yenileyici-eski asyatik toplumun ortadan kaldırılması ve Asya'da Batı toplumunun maddi temellerinin atılması..." olduğunu belirtmiştir.

Grundrisse'de, salt Doğu toplumlarının değil, tüm insanlık tarihinin kavranmasının en temel anahtarları sergilenebilir. Örneğin: "(...)

Burjuva toplumu, tarihin en gelişmiş ve erkek yolu üretim örgütlenmesidir. Bu toplumun yapısının kavranması ilişkilerini ifade eden kategoriler, bunların dolayı, yıkıntılarının ve öğelerinden burjuva toplumunun kendini inşa ettiği, bir bölge hâlâ dağıtılmamış olan kalıntılarını beraberinde taşıdığı, başlangıçta salt nüanslardan ibaret olan özelliklerini açık bir anlatıma kavuşturduğu vb... tüm ortadan kaybolmuş toplumsal formasyonların da üretim yapı ve ilişkilerini kavramamızı olanak sağlar. İnsan anatomisi de maymun anatominin anahtarıdır. Ama ait hayvan türlerinde gizli, daha ileri gelişme yönündeki imaların anlaşılması ancak daha ileri gelişim aşaması bir kez bilindikten sonra mümkün değildir. Demek ki, burjuva ekonomisi eski çağın vb. anahtarını sağlar (...). Haraç, aşar, vb. toprak rantı bilindiginde anlaşılır (...). Toprak rantı, sermaye bilinmeden anlaşılır (...). Tarihi gelişim ve ilerleme denen nesne genel olarak en son biçimde kendisinden önce gelenleri kendisine doğru tırmalanmakla olacaklar olarak görmesi olusuna dayanır. Bu biçimde ise ancak nadiren ve belli koşullar altında kendi kendini eleştirmesi mümkün olacağının... Aynı şekilde burjuva ekonomisi, feudal, antik Doğu ekonomilerini bir ölçüde anlamayı, ancak burjuva toplumu kendi özeleştirisine bir kez başladıkten sonra başarabilmiştir.

Ozcesi, bir topluluğun, kapitalist, hatta teknik aşamalara gelmesi, onun "yüzkarası" Doğu despotizm-kulluk dönemlerini yadısimasını zorlunu kılmasız. Tersine, kapitalizmin-sermayenin tanınmasından sonra, bu "tarihsel kamburun" etkilerinin daha uzun süreler ve de özellikle türlü biçimlerde taşınaçağının bilinmesi ve buna göre hazırlıklı olunması gerekmektedir.

Marx, daha 25 Temmuz 1867'de, *kapatı*'nın birinci cildinin ilk baskısına yazdığı önsözde, "Biz, (...) salt kapitalist üretimin gelişmesinin değil, bu gelişmenin tamamlanmış olmasının da acısını çekiyoruz. Modern kötüüklerin yanı sıra, dünün mirası olan bir sürü kötüüklerin, çok eski üretim biçimlerinin alttan alta hâlde sürüp gitmelerinden doğan ve bunların kaçınılmaz olarak beraberinde getirdikleri çağdaşı toplumsal ve politik ilişkilerin altında eziliyoruz. Yalnızca yaşayanların değil, ölümlerin de acısını çekiyoruz..." demiştir.

Bizim burada düşüncemiz, Grundrisse'nin yazılmaya başlanmasıının 130. yılında, tarihsel soy ve özgeçmişimizin gerçekçi bir dökütmünü yapabilmemize olanak sağlayacak, sağlıklı, serinkanlı, tarihin çapını kendi çapımızıza uydurmayı çalışmayan, geniş açılı ve derin soluklu bir tartışma ortamının yaratılmasının kaçınılmaz gerekliliğini bir kez daha vurgulamaktır...

Son sözü, Grundrisse yazarına verip konuyu noktalıksak, "Bilimsel eleştiriye dayanan her görüşü memnuniyetle karşılarım. Kamuoyu denilen şeyin hiçbir zaman öden vermediğim önyargılarına gelince, önceden olduğum gibi, şimdi de büyük Floransalının özyeşitimi benimsiyorum: Sen yolunda yürü ve bırak ne derlerse desinler" (Segui ile tuo corso, e lascia dir le genti) Dante, *Tanrısal Komedy*, 'Araf', Şarkı V.

* Arap, Marks'ın yakın arkadaşları, arasında takma adı. Aynı çevre Engels'e de General derdi

İNSAN MARX...

Çocuklarla çok kolay iletişim kurabilen, onların dünyasına kolaylıkla girebilen, saatler boyu çocukla çocuk olabilen bir insandi Marx.

Marx'ın da çocuk olduğunu düşündürün mü hiç? Güçlü kuvvetli, çok zeki, ele avuca sağlam bir oğlan çocuğu. Ablalarına karşı son derece zorba olan bu afacanın en büyük zevklerinden biri, onları kendi yaptığı berbat pastaları yemeğe zorlayarak eğlencemek. Kızlar bu işkenceye gönüllü olarak boyun eğiyorlar, çünkü Karl'ın kendilerini harika masallar anlatarak, nefis oyunları kurarak ödüllendireceğini çok iyi biliyorlar.

Marx'ın da delikanlı olduğu akliniza geldi mi hiç? Üniversite yıllarında ana baba otoritesinden uzak, özgürlükten sarhoş her delikanlı gibi, aşırı para harcamak, kılıç düllosu yapmak, gece sarhos olup okulda gürültü partisi çıkarmak gibi türlü avarelikler yapan bir delikanlı.

On yedi yaşındayken çığınlar gibi aşık olup, sevgilisine "ruhlarını aşkla birləştirdiklerini ilan edebilirse", "o zaman kendisini Yaratın'ın eşti hissedebileceğim" söyleyen bir delikanlı. Aynı delikanlı, henüz yirmi iki yaşındayken, bir hukuk felsefesi oluşturma ya kalkışıp, gece gündüz demeden, yorulmak nedir bilmenden hastalamaya kadar çalışı-

yor. Sonra da, bir gün, kurduğu sistemin tümüyle yanlış olduğunu farkedince, tuttuğu 4.800 kitap sayfası notu çöpe atmaktadır tereddüt etmiyor.

Daha yirmi üç yaşındayken, kendisinden onlarca yaş büyük aydınların yer aldığı bir çevrede saygın bir yer edinip kimilerince çığın en büyük filozofu; Voltaire, Rousseau, Holbach, Lessing, Heine, Hegel gibi dehaları kişiliğinde bütünlüğümüz bir düşünür olarak nitelenmeyi hak ettiğinde de henüz bir delikanlı. Bu sıfatları hak etmenin bedeli olan aşırı yorgunluğu üzerinden atmak ve gevşemek için "tuhaf" eğlenceler bulmada usta. Bir gün, bir arkadaşıyla birlikte iki eşek kiralayıp, zavallı hayvanları kent sokaklarında deliller gibi sürüyörler. Bu arada da, kendilerini izlemekte olanları şaşkınlığa uğratmanın verdiği zevkle olsa gerek, sevinç çığlıklarını atıyorlar. Eşekler ise bu çığlıklarla acı acı anıra- rak eşlik ediyorlar...

Marx hep biraz çocuk kalmış bir insan. Evlenip çocuk çocuğa karıştıktan sonra da, ak sağı, ak sakallı bir dede olduktan sonra da. Hiç başarılı olamadığı satrançta sürekli yenilmeyi, üstelik oyunu kendi elleriley öğrettiği dokuz yaşındaki kızına bile yenilmeyi onuruna yediremeyecek, her oyundan sonra saatler boyu çekilmec bir insan olacak denli çocuk. "Benim en büyük çocuğum Karl" diyen karısı, onu bu oyuna oturtmamaları için arkadaşlarına yalvarmak zorunda bırakacak denli çocuk. Gençliğinde bir iki binicilik dersi almış olduğu için kendisini birinci sınıf bir binici sanacak, eşek üstünde ustası binici numaraları yapmaya kalkışacak ve bunda korkunç bir inatla diretecek denli çocuk.

Cocuklarla çok kolay iletişim kurabilen, onların dünyasına kolaylıkla girebilen, saatler boyu çocukla çocuk olabilen, önce kendi çocukların, onlar büyüğükten sonra da yerlerini alan torunlarının her tür isteğine, kaprisine uysalca boyun egen bir insan olarak kalmasını açıklayan belki de bu özelliği.

Fransa ya ablasının yanına kalmaya gitmiş olan küçük kızına, uzun zamandır hasret kaldığı köpeklerinin, kedilerinin ve kuşlarının her birinin ayrı ayrı "psikolojik" durumlarını anlatan bir mektup yazmak için, yoğun çalışmalarına ara vermektedir. En sevdiği, büyük kızı Jenny'den olan "birincik" torunu Johnny'yi özellikle şımartıyor. O istiyor diye, kendisinin "at arabası", dostları Engels'le Liebknecht'in ise "arabanın atları" olmaya layık görüldükleri bir oyunda, acımasız sürücünün, yanı torunu'nun deh, çüş komutlarına uyarak, ter tırnaklarından damlayana degin evin bahçesinde dört nafa koşturup durabiliyor. Once kendi çocukların, sonra da torunlarının kalplerini, bir de "harikulade" masallar anlatarak fethediyor. Tıpkı küçüklüğünde ablalarına anlatıkları gibi.

On yedi yaşındayken çığınlar gibi aşık

olduğu kadına, yani karısına, otuz sekiz yaşındayken kimbilir kaçınıcı kez yeniden ilân-i aşk ederken, ona kendisini "yeniden insan olarak hissettiğim büyük bir tutku; onu yeniden insan yapanın aşk olduğunu" söylüyor. Hem de Feuerbach'ın insana, Moleschott'un metabolizmaya duydukları, ya da proletarya olan aşk değil, sevgiliye duyulan aşk ve yalmazca ona olan aşkı.

Kuşkusuz dünyada pek çok kadın var ve bunların bazıları güzel. Ama Marx "her çizgisini, hatta yüzünün her kırışıklığı onda yaşamının en tatlı ve en kalıcı anılarını canlandıran bir yüzü başka nerede bulabilir?" Sevgilisinin yüzünde "sonsuz acılar, yeri dolduramaz kayıplar okuyor." Bunların başında, içinde yaşadıkları sefaletin sonucu olarak, üç çocuklarını daha bir yaşama varamadan yitirmeleri geliyor. Ayrıca ölümlerine degin yaşayacağları sürgünluğun acıları. Parasızlık nedeniyle, aile yadigarı birkaç parça değerli eşyanın düzenli aralıklarla tefecilere verilmesi, redingotlarının hepsi rehincide olduğu için soğak çikamadan geçirilen haftalar vb. daha bir sürü acı ve mutsuzluk verici olay.

Marx, yakınlarına çok düşkün bir insan. Onların mutlulukları onun için son derece önemli. Kızlarını analarının yaşamını pâram parça eden acılardan, yoksulluklardan korumaya çalışıyor. Bu yüzden de, aşkin ne olduğunu çok iyi bilmesine karşın, evlenmeleri söz konusu olduğunda "klasik" bir baba kimliğine bürünüyor. Damat adaylarından birine "evlenmemi düşünmeden önce, uygun su davranışlarından vazgeçmesini" istediği, bu arada da ekonomik durumuna, ailesine ilişkin ayrıntılı, aydınlatıcı bilgilere ihtiyacı olduğunu belirttiği sert bir uyarı mektubu yollayabiliyor. Küçük kızının aşık olduğu devrimci gazeteci ile evlenmesini, damat adayının ne tutunacak bir dah, ne de bellii bir işi olduğu, bir ailenin geçimini temin etme konusunda pek şanslı bir insan olmadığı için engelleylebiliyor. Ama sonuçta, kızlarının yaşamlarını sosyalizm mücadelesine adamış öncü siyaset adamlarıyla evlenmelerinden büyük bir mutluluk ve onur duyan da o.

Genellikle bir çağ, bir devrim adımına basan önderler o kadar idealize edilir ki onlarda atan kalp, damarlarında akan kan, heyecanları, tutukları, sıkıntısı ve korkuları unutuluyor. Oysa onlar böyle anıtlamış olarak değil, insan olarak daha güzeldirler. Yaratıkları eserlerin büyülüklüğü, onun altından kalkamamış olduğu unutulmazsa daha iyi kavranabilir.

Marx'in çok sevdigi "İnsanım: İnsana özgü hiçbir şey bana yabancısı değil!" deyişi çok seyarlattır. Evet, Marx insana özgü her şeyi kavramaya, incelemeye, yadırgamamaya hazırıldı. Ve evet, Marx'ta insana özgü her şey vardı.

▼ Karl Marx, Friedrich Engels ve Marx'ın üç kızı Jenny, Eleanor ve Laura 1860-1870 arası

"Zozan"ın Adı ve Ana Dili

"Milli kültürümüze, ahlak kurallarına, örf ve adetlerimize uygun düşmeyen adlar konulamaz"

Savcı dedi, "senin kızının adı Zozan mıdır?"
"Evet" dedim. İnkâr etmedim.
Dedi, "bu neye gelir?"
Dedim, "Efendim biz yazın
yaylaya çekiniz."
"Yaylanın ismi Kürtçe 'Zozan'dır,
Türkçe 'Yaya'dır.
'Orada Allah onu verdi, dünyaya geldi.
'İsmini avratlar bırakmışlar.
'Zozan'."

Cögümüzün bildiği ama basında pek sözü edilmeyen isim değişirilmesi ile ilgili çarpıcı bir örnek, 15 Şubat 1987 tarihli Nokta dergisi tarafından yayınlandı. Bu kez uygulama Bitlis ilindeydi. Emniyet Müdürü, bir rapor hazırlayarak, "gereğinin yapılmasına" isteğiyle Bitlis Cumhuriyet Savcılığı'na sunmuştu. Raporda, "Bu yörede yaşayanların çoğunun bölgesel özelliklerini korudukları ve bölge dilini kullandıkları bu nedenle de çocukların Kürtçe isimler verdiklerinin belirlendiği" ifade ediliyor ve saptanabilen 12 kişinin ismi bildiriliyordu.

Bitis Cumhuriyet Savcılığı, nasıl bir işlem yapması gerektiği konusunda Ankara Cumhuriyet Savcılığı'ndan bilgi soruyor. Ankara Cumhuriyet Savcılığı sorunu İçişleri Bakanlığı'na leftiyor. İçişleri Bakanlığı da Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne hazırlanan bir birlikte raporuna dayanarak, söz konusu isimlerin Türkçe olmadıklarına ve isminin 1587 sayılı yasanın 16. maddesine ve ilgili yönetmeliğin 77 maddesine aykırı olduğunu karar veriyordu. Bu karar üzerine de, Bitlis Cumhuriyet Savcılığı 12 kişi hakkında soruşturmayı başlıyordu. Bitlis'in kısında, Ocak-Şubat aylarında, yıllar önce çocukların koydukları isimler yüzünden mahkemeye gelip giden kederli köylüler, hiç itiraz etmeden isimlerin değiştirilmesini kabul ediyorlar ve "Zozan"lar "Suzan" ya da "Özlem" oluyordu.

Bitis'te bu isim değişikliği davaları görüldürsün. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 22 Eylül 1986 tarihinde, başka bir isim değişikliği davası

konusunda ise şu karar veriyordu: "Nuşin adı, öteden beri Türkiye'de kullanılan isimlerdir. Bunun yabancı bir dilden kaynaklanması, adın iptalini gerektirir, bir neden teşkil edemez"

Bizim ülkemizde adaletin "hikmetinden sua olunmaz", ama anlaşılıyor ki bu garip uygulamanın behindili bir yasal dayanağı var. Türk vatandaşlığı çocuğuna dileydiği ismi koyamaz. Görünüşte, bu ve benzeri yasalar hep "ulusal kimliğimizi ve bütünlüğümüzü korumak" gibi genel bir amaca yönelik. Fakat yasa koyucunun bütün çalışmalarına karşın, bu amacı karşılayabilecek uygun bir formülasyon bulunamıyor. "Zozan" adını Türkçe olmadığı, gerekçesiyle yasaklamaya çalışırken karşımıza Iran kökenli, Arap kökenli ya da kökeni

beili olmayan türlü adlar çıkarıyor. İtade edilemeyecek asıl amaç dile getiriliyor, bu kez de hem resmi ideolojinin, varlığını kabul etmediği bir "antile" resmen kabul edilmiş sayılıyor, hem de Bulgaristan'da Türkçe isimlerin değiştirilmesine karşı uluslararası kuruluşlarda gösterilen haklı tepki boşlukta kalmıyor.

Nitekim raporda sözü edilen 1587 sayılı yasanın 16. madde-sinde de, isim yasaklama işlemi, belirli bir dildeki isimlerin yasaklanması biçiminde değil, her türlü yorumla elverişli olan genel ifadelerle dile getiriliyor. "Çocuğun adını ana ve baba kor. Ancak milli kültürümüze, ahlak kurallarına örf ve adetlerimize uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulamaz."

Bitlis'in gerçekçi Emniyet Müdürü, bütün bu incelikleri düşünmediği için raporda "Bu yörede yaşayanların çoğunun bölgesel özelliklerini korudukları ve bölge dilini kullandıkları, bu nedenle de çocukların Kürtçe isimler verdiklerinin belirlendiğini" açıkça ortaya koyuyor. Demek, Devleti Bitlis'de temsil eden bir resmi görevli, "bu yörede çoğunluğu Kürtçe konuşan" ve çocukların "Kürtçe" isimler koymak bir halkın yaşadığını kabul ediyor ve İçişleri Bakanlığı'na kadar ulaşan resmi bir raporda bunu açıkça dile getiriyor.

Simdi başka bir yasaya geçelim: Adı, "Türkçeden Başka Dillerle Yapılabacak Yayıncılar Hakkında Kanun". Numarası 2932 ve tarihi, 19 Ekim 1983. "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında, yasaklı olan dillerle ilişkin esas ve usulleri 'çözünen' yasanın 2. maddesi aynen şöyle: 'Türk Devleti tarafından tanınmış devletlerin birinci resmi dilleri dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması yasaktır'. Bu yasaklara aykırı hareket edenlere verilecek ceza, 6 aydan 3 yıla kadar hapis ve yüzbin liradan aşağı olamamak üzere ağır para cezası olarak belirleniyor. Yasanın 3. maddesinde ise 'Türk vatandaşlarının ana dili Türkçedir' deniliyor(*)"

I982 Anayasasının 26. Maddesindeki "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında, kanuni yasaklanan herhangi bir dili kullanılamaz" buyruğunun gereği olarak hazırlanın ve dünyada bir benzerinin bulunabileceğini zannetmediğim bu yasanın, önce biçimsel hukuk açısından doğurduğu gariplikleri sonra da özünde taşıdığı akl almaz anlamı gözden geçirelim: Hemizin bildiği gibi Latinice Türkiye'nin tanıdığı hiçbir ülkenin birinci resmi dili değildir. Dolayısıyla bu dilde "düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması" 2932 sayılı yasaşa göre yasaktır. Demek bugün üniversitelerimizin birçoğunda Latinice ders veren, yazılı ve sözlü sınav yapan hocalar, derslere ve sınavlara giren öğrenciler, doktora tezi hazırlayan, makale yazan ve yayınlanan bilim adamları açıkça suçlu oluyorlar. Bitlis Emniyet Müdürü'nün yukarıda sözünü ettiğim raporunda belirttiler doğrusa, o yörede "çoğunluğu Kürtçe konuşan" ve

cocuklarına Kürtçe isim koyan insanlar, çocukların Kürtçe isim koymalarından önce, bu yasak dili konuşurları için cezalandırılmak gerekiyor. Yabancı ülkelerde doğup büyuen, evde Türkçe konuşulmadığı için, bulundukları ulkenin dilini ana dili olarak öğrenen ve hiç Türkçe bilmeyen Türk vatandaşının çocukları, Türk vatandaşlığına geçen yabancıların, uluslararası anlaşmalarla Türkiye'de kendi dillerinde eğitim gören azınlıkların ana dillerini "kanun zoruyla" Türkçeleştirmeleri gerekiyor.

Bütün bu karmaşayı bir yana bırakalım. Ana dillerinin Türkçe olmadığını ve birçoğunun Türkçe konuşmadığını hepimizin bildiği milyonlarca vatandaşımızın "düşüncelerini" kendi dilleryle "açıklamalarını" yasaklamak ne anlama geliyor? Dil ile düşünce arasında, kültürel, sosyolojik, psikolojik ilişkilerin ötesinde, çok daha nesnel düzeyde bağlar vardır. İnsanda bu iki beyin eylemi, dialektik bir bütünlük içinde gelişir. Bu yüzdenki ki insan belirli bir dile düşünür. Birkaç dil bilenlerde bile, çoğu zaman bunlardan en temel ve en ilk olanı, yanı ana dili, düşünce sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Sonradan öğrenilen diller ne kadar gelişirse gelişsin, kişinin ana dilinin yerini kolay kolay alamaz. Belki, öğrendiğimiz yeni bir dile konuşturan, kavram zenginliği ve ifade olanakları bakımından ana dilimize göre bazı konuları daha rahat anlatabiliyor ama, kolay kolay o dilde düşünümez o dilde acı çekemez, sevinmez, ruya görmeyiz. Tek dil konuşan bir insan da ise düşünme eylemi ile konuşma eylemi arasında iki yönlü işleyen tek bir bağlanır vardır. O bağlantının kesilmesi, insanın gelişme düzeyine göre değişen bir oranda, düşünce üretme yeteneğini geriletir ve körletir. Ana dilim olan Türkçe'den başka dil bilmeyorsam ve bu dille düşüncelerimi açıklamam yasaklanırsa, düpədüz benim düşünmem yasaklanıyor demektir. Suç sayılan herhangi bir şey düşünmem değil, doğrudan doğruya düşünmem, yanı insan olmam yasaklanıyor demektir. Biz "düşünme suçları" ile uğraşırken, bu yasa ile yeni bir suç kavramı oluşturmuştur: "Düşünme suçu".

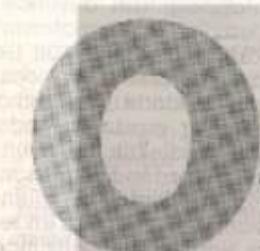
Türkiye'nin ciddi boyutlarında bir doğu sorunu olduğunu biliyoruz. Ama bu soruna Zozanları Suzan yapmak ve insanların ana dilini kanun zoruyla değiştirmek gibi gülünç çözümler aramak, yaşıyan buncu acıyi ağırlaştırmaktan başka neye yarar?

(*) Bu yasa metnini ilk kez Avukat Mehmet Ali Aslan'ın "Sosyalist Parti Tartışması" adlı kitabında gördüm ve şurasını kudurdum. Tanıdığım hukukçu arkadaşlara sundum, onlar da benim gibi böyle bir yaradan haberdar değildiler. İnsan hakları ile ilgili birkaç panelde bundan söz ettim ve bekledim ki uzman birilerin bu hukuk ucubesini enine boyuna inceleyip, birşeyler yazın. Bugüne dek yazan olmanın, eninca, iş benim gibi konunun üzerinde birine kaldı.

Güney Dinç, bireysel başvuru hakkına sahip çıkmak gerektiğini söylüyor

ALDATMACAYI GERÇEĞE DÖNÜŞTÜRMEK

Hükümet tam uyuşmazlıkların olgunlığı sırada, üç yıl için benimsenen yetkiyi yenilemeyecek, araladığı kapıyı kapatmak olağanlığını elinde tutuyor.

tuz üç yıldır politikacıların hiç ilgi duymadıkları bir konu geçtiğimizde kendiliğinden çözüldü. Devlet Bakanı Hasan Celal Güzel düzenlediği basın toplantısında elindeki yazılı metnin dışına çıkmamaya çalışarak Bakanlar Kurulu'nun Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kabul ettiğini açıkladı. Bu durumda Türkiye'deki gerçek ve tüzel kişiler haklarının çoğundan iddiasında iseler, şikayetlerini Avrupa Konseyi'nin bir organı olan İnsan Hakları Komisyonu'na kadar götürebilecekler. Bu hak yalnız yurttaşları değil, ülkemizdeki yabancıları, vatandaşları ve hatta "insan topluluklarını" kapsıyordu. Ancak uluslararası kuruluşa gidebilmek için, bütün iç hukuk yollarının kullanılması, buna karşın uyuşmazlığın davacılardan istemleri doğrultusunda çözülememiş olması gerekiyor.

Türkiye, kurulduğu 1949 yılından beri Avrupa Konseyi'nin üyesi. Bu kuruluşu kimliğini kazandıran asıl önemli belge, 4 Kasım 1950'de imzaya açılan "İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi" dir. Kısaca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi adıyla anılan belgeyi Türkiye, 19 Mart 1954

gündü Resmi Gazete'de yayınlanan 6366 sayılı yasa ile onaylayarak iç hukuk kurallarımız arasına kattı. A.I.H.S.'nın önemi bireyi uluslararası organların korunması altına almıştır. Sözleşme, bu görevi Avrupa Konseyi'ne üye 21 ülkenin birer temsilcisinden oluşan İnsan Hakları Komisyonu ve İnsan Hakları Mahkemesi'ne vermiştir. Bu organlarda Türkiye'nin de birer temsilcisi bulunuyor. Başvurular kanıtlarıyla birlikte Komisyon'a ilettiliyor. Komisyon önce arabuluculuk çalışmaları yapıyor ve dosya çözüm yolları yapıyor. Bu girişimlerden olumlu sonuç alamazsa önerilerini açıklayan raporunu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne veriyor. Kendisiyle yönelen şikayet üzerine Komisyon'un ka-

rarını benimsemeyen devlet, üç ay içinde konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürüyor. Mahkeme kararları kesin oluyor. Kararların zorlayıcı bir yapıtımı yok. Ancak Komisyon ya da Mahkeme kararlarını uygulamamanın ulusal ve uluslararası düzeyde, ağır siyaset sonuçları oluyor. Hiçbir ülke bu kararları yerine getirmezlik etmiyor. Amaç Avrupa hukuk birliğini sağlamaktır. Ülkeler, yanlışlıklarını düzeltip, kendi ellişirle kurdukları Avrupa Konseyi'ni yaşatmak için Komisyon'un veya Mahkeme'nin kararlarını uyguluyor; bunun için gerekirse yasalarını da değiştirmeye. Kararların uygulanması iç politika da önem taşıyor. Avrupa'da İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını yerine getirmeyen hükümetler iktidarda kalamazlar.

Güney Dinç, "Özal'ın amacı zaman kazanmak."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bireysel başvuru hakkı, Türkiye'de çok sözü edilmesine karşın hiçbir dönemde yeterince ciddiye alınmamıştır. En sıcak politik tartışmaların geçtiği günlerde bile, iktidardaki veya muhalefetteki siyasetçi partiler, istemlerini, ellişirlerin altında duran bu belgelere dayandırmamışlardır. Bu ilgisizlik günümüzde de devam etmektedir. YÖK Üniversitelerinin hukuk fakülterelerinden ses gelmemektedir. İki sosyal demokrat parti birbirleriyle yarışmalarına karşın, uluslararası yükünlükler temelinde özgürlük tartışmasına girmemiştir. Hukuk kuruluşlarından bile istek gelmezken Özal iktidarı hangi nedenlerle bireysel başvuru hakkını kabul etmiştir? Avrupa hukuk forumlarında TÇY'nın 141, 142, 163.

maddeleri, ölüm cezaları, tarikatlar, türbanlılar, 1402'lükler sorunları tartışmaya açılmıştır. Türkiye'nin durumu ne olur? Hem bireysel başvuru hakkını benimseyip, hem de kendime özgü uygulamaları bu denetimin dışından bırakacak çekinceler koyabilir miyiz?

Bu konularda, insan hakları üzerindeki çalışmalarını bir de kitapta toplamış olan Güney Dinç'le bir söyleşi yaptık:

► Bireysel başvuru hakkının benimsenmesini nasıl değerlendirdiğiniz?

► "Becerikli, işbitirici" Özal iktidarı, her olayda olduğu gibi, bu konuda da, geleceğin yöneticilerini bağlayan atak bir karar aldı. Uzunca bir süre, halkın özünü işlemeyen duruma getirecek çekinceler koymayan yollarını aradılar. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 25. ve 46. maddeleri "belli bir süre" sınırlamasının dışında bireysel başvuruların kısıtlanması kabul etmiyor. Yani uyuşmazlığın türlerine göre farklı uygulamalar getirilemiyor. Bu durumu gözterek hükümete zaman kazandıracak kestirme bir yol buldular. Ancak bireysel başvuru hakkının kabul cdilmesinden sonra doğacak olaylar, uluslararası organın incelemesine götürülecek. Yani kabul mektubunun Konsey Genel Sekreterliği'ne verildiği 28 Ocak 1987'den sonra bir suç işlencccck, kişi yargılanıp dava sonuçlanacak, temyiz ve karar düzeltme aşamaları da geçtikten sonra Komisyon'a gidebilecek. Ülkemizde yargının işleyiş hızı herkesçe bilinmektedir. Bu koşullarda hiçbir olay, 2-3 yıl geçmeden uluslararası organlara götürülemez. O tarihe kadar yeni seçimler yapılmasa olacaktır. Eğer iktidar değişmezse, tam uyuşmazlıkların olgunlığı sırada, üç yıl için benimsenen yetkiyi yenilemeyecek, araladıkları kapıyı bütünlük kapatmak olağanlığını ellişirlerinde tutuyorlar.

Sıkıyonetim uygulamaları 'bireysel başvuru hakkının dışında bırakılıyor. Sözleşme'nin 15. maddesi, hükümetlere böyle bir olanak tanıyor. Ancak sıkıyonetim mahkemelerinin kararlarını bireysel başvuru hakkı kapsamı dışında bırakan çekincenin geçerli olmayacağı kansımdayım. Askeri mahkemeler sıkıyonetim değil yargının bir parçasıdır. Ayrıca 1402'lükler sorunu, sıkıyonetim süresince bireysel başvurunun kapsamı dışında tutulabilir. Sıkıyonetim kalktıktan sonra, konu, olağan hukuk kuralları içinde çözüleceğinden eski görevlerine alınmayan 1402'lükler bireysel başvuru hakkını kullanabilirler.

"Yurttaşımız Elvan Can, Avusturya'ya karşı açtığı 'savunma hakkının kısıtlanması' davasında hukuksal bir zafer kazanmıştır"

Yurt dışındaki olaylarla ilgili çekincenin de kişisel haklar yönünden geçerli sayılmacağı düşüncesindeyim. Demir Özlu'nun vatandaşlığından çıkarılması gibi kararlar, dış sorunlar değildir. Bu kararlar Ankara'da alınıyor. Hukuksal tartışmayı yaratan olay, Demir Özlu'nun ne yaptığı değil, bir yargı kara-rina dayandırılmışdan ona uygulanan vatan- daslıktan çıkışma işlemidir.

Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne verilen mektupta, "çekince" yerine geçecek bazı yorumlar bulunmaktadır." Komisyon'a tanınan yetki bakımından, Sözleşme'nin 8, 9, 10, ve 11. maddelerinin 2. fıkralarında yer alan 'demokratik bir toplum' kavramının, Türk Anayasası'nın başlangıç ve 13. maddesinde yer alan ilkelerle uyum içerisinde olduğu anlaşılmalıdır." deniyor. Böylece, 1982 Anayasası'nın özgürlükleri kısıtlayan kurallarının, A.I.H.S.'ye uygun bulunduğu, ön koşul olarak ileri sürülmüştür. Aynı durum, örgütlenme, dernek kurma, sendikal haklar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili Anayasa'nın 33, 52. ve 135. maddeleri için de öne sürülmüştür. Bu açıklamalarla, T.C. Hükümeti, belirtilen konularda A.I.H.S.'deki 'demokratik toplum' kavramıyla çelişmeyeceğiz güvencesini verirken, Komisyon'dan da, amalan maddelerin Sözleşme'ye aykırı olduğu biçiminde değerlendirmeler yapmaması isteniyor. Yani kısaca, temel hak ve özgürlükleri ilgilendiren konular, bireysel başvuru hakkının kapsamına alınmakla birlikte, 1982 Anayasası'na uygun düşen kısıtlayıcı önlemleri, A.I.H.S.'ye aykırı bulacak değerlendirmelerin benimsenmeyeceği bildiriliyor. Türkiye'deki demokrasının enini-boyunu saplayan iktidar, Komisyon'dan bu koşullarda görev yapmasını istiyor.

Bireysel başvuru hakkının içeriğini boşaltan öneriler, bir yerde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nu, kendi kuruluş gereklilikleriyle çelişen bir düzleme çekiyor. Avrupa Konseyi organlarından, topluluğun genel ilkelerinden ayrılarak, Türkiye'ye özgü ölçüler içinde çalışması isteniyor. Bu tasarımlar, elbette olacak şeyler değildir. Komisyon'un ve İnsan Hakları Mahkemesi'nin daha önceki kararlarında yinelentiği gibi, „devletlerin kendi koymukları yasa ve tanımların ancak göreceli bir değeri vardır.“ Avrupa Hukuk Birliği'ne varmak için, topluluk ilkeleriyle çelişen uygulamalar, yerel yasalara uygun düşse bile, İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda, önerilen çekince niteliğindeki koşulların geçerli sayılamağacığı inancındayım.

Bütün eksiklik ve yanlışlara karşın, atılan adım son derece önemlidir. Kendilerine sosyal demokrat adını yaktıranların, ne iktidarda, ne de muhalifette iken ilgi göstermedikleri bir alanda, Özal iktidarı çok önemli bir adım atmıştır. İktidarın amacı, ülkemiz insanların özgürlüklerini geliştirmekten çok, Avrupa'ya daha sevimli ve yakın görünümeliydi. Özellikle DISK davası sonuçlarının, Barış Derneği davasının yarattığı olumsuz izlenimleri, Avrupa Konseyi dönem başkanlığı yapacağımız bir sırada yarımalmaktır. Onların bu güdülerle başlattıkları girişim, kamuoyunun konuya sahip çıkmasıyla olumlu bir yöne ötürülebilir.

► Bireysel başvuru yolu açılmış ICY'nin 141, 142, 163. maddelerine dayanılarak uygulamalar, ölüm cezaları, din eğitimi ve türban sorunu gibi konuların nasıl bir değişim içine girecektir?

► Avrupa'da düşünce ve örgütlenme suçu yoktur. TCY'nin 141, 142, 163. maddeleinin ve benzer suçların Avrupa İnsanları Sözleşmesi ile bir arada yürütülmesi olanaksızdır. Bu tür yapay suçların bir an önce kaldırılması gereklidir. Sosyal haklar konusunda yetersiz ve eksik bir belge olan A.I.H.S. geneliksel demokratik haklar yönünden çok önemli güvenceler getirmektedir. Bu haklar anayasalarıyla da koruyan Avrupa ülkerinde insan haklarının yaşatılması önemli bir sorun olmaktadır. Türkiye ise gelişmelerin dışında kalmış ve Avrupa hukuku ile aramızda derin uçurumlar açılmıştır. Vakit geçirmeden hukuk reformu gündeme getirilmeli ve bu farklar kapatılmalıdır. Temel amacı Avrupa Birliği'ni sağlamak olan Avrupa Konseyi'nde yürürlükteki yasalarımızla, insan hakları ihlallerine neden olan uygulama alışkanlıklarımızla, seçkin bir yer edinemeyiz. Avrupa'dan çiçe standart beklemek ise hem yurttaşlarımızın çıkarlarına hem de topluluğun amacına ters düşer. Bireysel başvuru hakkına çekinceler konamazken, devletler, İnsan Hakları Sözleşmesi ni geliştiren ek sözleşme ve protokollere çekinceler koymayıbiliyorlar. Hatta bunları hiç imzalamayanlar da olabiliyor. Örneğin 28 Nisan 1983'te imzaya açılan ve bugüne kadar 16 ülkenin benimsediği 6 numaralı ek protokol ile Avrupa'da barış koşullarında ölüm cezalarının kaldırılması kararlaştırıldı. Ancak Türkiye bu protokolu onaylayıp imzalamadı. Bu durumda ülkemizde ölüm cezaları ile ilgili yasal düzenlemelerde önemli değişimler beklenemez. Ancak Avrupa ile yakınlama çabaları içindeki Türkiye'nin 6 numaralı ek protokolu benimserek ölüm cezasını kaldırması gereklidir.

Ögrenim hakkı 1 numaralı ek protokol ile kabul edilmiştir. Türkiye bu protokolu onaylarken "tevhidi tedrisat" kanunu hükümlerini saklı tutmuştur. Bu durumda, laik eğitimle bağıdaşmayan istemlerin bireysel başvuru hakkına konu yapılmasına olanak yoktur. Yuritçiler, ancak bu yasanın kapsamındaki dışında kalan öğrenim özgürlüğüne ilişkin istemlerini son çözüm olarak komisyonla görüşebilirler.

► Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na
ve Mahkemesi'ne şimdide kadar başvuran

► 1983 yılında 14, 1984'te 9, 1985'te 15 yurtaşımız Konsey üyesi çeşitli ülkelerin ola uyumazlıklarının çözümü için Komisyon'a başvurmuşlardır. Aynı yıllarda Türkiye'ye yönelik 21 yakınma dosyası açılmıştır. Ancak yurtaşlarımıza bireysel başvuru haka tanınmadığı için bu dilekçeler üzerine herhangi bir karar alınamamıştır. A.I.H.M., 1960 yılından 85 yılının sonuna kadar 116 davayı sonuçlandırmıştır. Bu davaların 7'si Avrupa'daki çeşitli ülkelerdeki kamusal uygulamaların yakınında yurtaşlarımızın açtığı davalarıdır. Onlar hukuksal destek görmeden kendi çabaları ve Avrupalı hukukcuların yardımları ile tüm davalarдан olumlu sonuç almışlardır. Abdülbaki Öztürk, Arif Koç dindaki yurtaşlarımız Federal Almanya'ya karşı açmış oldukları davalarla yabancı sahnelerden muhkemelerde çevirmen ticeri olamayacağını kararla bağlamasını sahip-

Lütfü Pakelli Türkiye'de bulunduğu sırada yaptığı başvuru sonucunda F. Alman Yarbaylarındaki duruşması için kendisine ücreti evlete ödenen bir avukat atanmamastının, avuktına güvenç sine avukut olduğu muhalefet

ettirmiştir

Bekir Balkandalı adındaki yurttaşımızı
çi Sohayir Balkandalı'nın açtığı dava sonu-
cunda, İngiltere'nin göçmen işçiler ayrıca
İkili uygulama yaptığı saptanmış ve giderek
bu ülke Göç Yasası'ni değiştirmek zorunda
kalmıştır.

En son örnek ise Elvan Can'ın Avusturya'ya karşı kazandığı hukuksal zaferdir. Bu dava sonunda Avusturya hükümeti yurttaşımıza yükümlü bir tazminat ödemek zorunda kalmış, ceza yargılama yasasını değiştirmiştir. Elvan Can davası, bütün Avrupa Konseyi ülkelerinde tutuklu sanığın cezaevinde avukatı ile görüşürken savcılığın bir gözleme bulundurarak onların konuşmalarını dinlemesini, savunma hakkım kısıtlayan bir uygulama olarak kabul etmiştir. YurttAŞlarımızın adıyla anılan bu davalar tüm Avrupa ya örnek olmuş, yalnız kendilerinin değil, aynı koşullardaki insanların sorunlarına çözüm getirmiştir.

BİREYSEL BASVURU'NUN ABC'SI

Hakları korunması süreci

- E- A.D.H.K.'na Başvuru
Başvurumun 90. Jüdelemesi
■ Başvuru reddedildi ► Duyya kapatıldı
■ Başvuru İhbar edildi**

Ketogenic diet in acne

Dreßungs- und Ausstattung

**Ayruju İstatistik Hakkında Komisyonumun Görüşü
Önerilerinin İncelemesi Raporu**

Rapor Bakanlar Kurultayı'na verildi

On arrival by plane. See page 1.

Begib Deinen wünschenswerten
ALFAMAR-Neugut -Wunsch

卷之三

"Yurt Dışında Türkiye'nin Aleyhine Çalışmak" Suçlamasını Şiddetle Reddederim

12 Eylül müdahalesinden yaklaşık bir yıl önce, genel başkanı olduğum TÖB-DER'in faaliyetleri Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından durdurulmuştu. Biz TÖB-DER yöneticileri, daha önce Sıkıyönetim Komutanlığının izni ve gözetimi altında Ankara'da yaptığımız bir şube başkanları toplantısından ötürü, tutuklu olarak yargılanmaktaydık. 12 Eylül hareketinin ilk bildirilerinden, açıklamalarından Derneği hakkındaki yeni suçlamaların hazırlanmaktadır olduğu açıkça belli olmuştu. Nitekim ben ve bazı yönetici arkadaşlarım, hareketten hemen sonra gözaltına alınmış ve bir ay sonra serbest bırakılmıştık. Fakat her an yeniden tutuklanabildik. Çünkü Anayas'a yürürlükten kaldırılmış parlamento kapatılmış, parti dernek ve sendikaların tüm faaliyetler durdurulmuştu. Bu koşullarda yurt dışına çıkmak zorunda bırakılmıştınız.

Yurt dışına çıktıktan kısa bir mürdet sonra da "Yurda dön" çağrısına muhatap oldum. Doğrusu o zamana kadar yurtaşlık haklarına el uzatılabileceğini düşünmemisti. "Yurda dön" çağrısi üzerine zamanın Genelkurmay Başkanı'na basına açık bir mektup yazdım, kendi yöntemleri ve İcraatlarını hukuk ve meşruiyet açısından değerlendirdikten sonra bu çağrıya uymayaçığını bildirdim. Esasen o zamanki mevzuattı bizim durumumuzda olanların yurtaşlıkçı çıkarılmasını mümkün kılabilecek bir huküm

YİNE YURTTAŞLIK HAKKI

Alında Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzası bulunan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 15. Maddesi'nde şunlar yazılıdır:

► Herkesin bir uyruklu hakkı vardır.

► Kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz. Kimsenin uyrukluğunu değiştirmeye hakkı yadsınamaz.

Oysa 12 Eylül 1980'den itibaren birçok yurtaşımız, uyruklu, yanı vatandaşlık haklarından mahrum bırakıldı (söz konusu yurtaşlarımızın Resmi Gazeteleri tarayarak gördüğümüz tam listesini bu sayılarında bulacaksınız). Geçen sayımızda, değerli yurtaşlarımız Melike Demirag ve Şanar Yurdatapan'ın dergimize yerlədiği mektupları yayınlamıştık, bu sayımızda da Sayın Gültəkin Gazioglu ile Sayın Kemal Daysal'ın mektuplarını yanlıyoruz. Vatandaşlık hakları əllerinden alınan diğer yurtaşlarımızın mektuplarını yayımlamayı sevinçle sürdürdü.

mevcut değildi. Çağndan sonra yurtaşlık yasasında değişiklik yaparak "yurda dön" çağrısını yinelediler, nüfus kütüğünden kaydımızı sildiler. Herhalde sonrasında bu yolun yurt dışında bulunanlar üzerinde ekti olacağını inanıldı ki, uygulama yaygınlaştırılarak yüzlerce kişisinin yurtaşlık hakları ortadan kaldırıldı. Yurtaşlıktan çıkışma gibi çok özel bir idari tedbir, yurt dışında bulunan muhalifleri cezalandırma biçimine dönüştürüldü. Bununla da kalındı, yurtaşlıktan çıkışıkların mal varlıklarına el konula-

rak, birinci derecede yakınlarına pasaport verilmeyerek eş ve çocukları, hatta akrabaları da cezalandırıldı.

Avrupa'da karşılaştığım birkaç Şili sendikacı meslektaşla, böyle bir uygulamanın kendi ülkelерinde olup olmadığını sordum. "Hayır" dediler. Şili sendikacılar kendi ülkelерinin pasaportlarıyla yaşayorlar, yurtaşlık hakları devam ediyor, fakat şimdilik ülkelere özgürce gitip çıkmayıyorlar.

Yurtaşlıktan çıkışan bizlere yöneltilen "yurt dışında Türkiye'nin aleyhinde çalışmak" suçlamasını şiddetle reddederim. Türkiye'de demokrasinin, insan haklarının, sendikal hakların yürürlükte olmasını istemek, ülkenin aleyhinde çalışmak mı oluyor? Bir kisim basının çirkin bir biçimde katıldığı "kansızlar", "vatansızlar" suçlaması da siyasi mücadelein ve karşılığının asgari seviyesine bile uymaktadır.

Ben ve benim gibi yüzlerce kişi, şu anda yurtaşlık haklarından manrum edilerek, siyasi mülteciler olarak yaşamak zorunda bırakılmış ve başka bir ülkenin yurtaşı olmak için başvuru dahi yapmadı, bıçaklı olarak vatansız (heimatlos) durumuna düşürülüşük, bu kusur bizde aranmamalıdır. Ayrıca bu durum, ülkemizi, insanların sevmemişimiz düşünmediğimiz anımda hiç gelmez.

Sevgili ve güzel yurdumuzda čilekeş ve onurlu insanlarınımız yeniden birlikte yaşamak sürekli dileğimizdir. Saygılarımla.

Gültəkin Gazioglu

YURTTAŞLIĞI KAYBETTİRLİLENLERİN LISTESİ 1980-1986

Türk Vatandaşlığı Kanunu 13 Şubat 1981 tarih ve 2383 sayılı Kanunuyla değiştirilerek, 25. maddeye ünlü "g" fikrası ekleni. Bufikraya göre, "Yurt dışında bulunup da Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış güvenliği ile kanunun suç saylığı şekilde ikişası veya mal güvenliği aleyhinde faaliyette bulunulan veya yuri içinde bu tür faaliyetlerde bulunup da her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkan ve hakkında Türkiye'de bu nedenle kamu davası açılmasına veya ceza kovuşturmasına veya hükmün infazına olanak bulunmayan ve gelmesi için yapılan duyuruya rağmen üç ay içinde, Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bir ay içinde yur-

da dönmeyenler" hakkında Bakanlar Kurulu "Türk vatandaşlığını kaybettiklerine" ilişkin karar verebilir.

Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 37. maddesinin "g" bendine göre de bu kişilerin mal varlıkları tasfiye edilir.

12 Eylül 1980 tarihinden 1986 yılı sonuna kadar Bakanlar Kurulu Vatandaşlık Kanunu'nun 25. maddesinin fikrasına göre 14 kez karar alarak 187 kişisinin Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine ve bu kişilerin Türkiye'de bulunan mallarının hazinece tasfiye edilmesine karar vermiştir.

Yurtaşlığı kaybettirilen 187 kişi, yurt-

taşlığı kaybettirilme sırasında görev şunlardır:

Gültəkin Gazioglu, Behice Hatko (Boran), Yahya Kemal Demirel, Kemal Daysal, Mehmet Karaca, Murat Tokmak, Turhan Ata, Yaşa Arakan, Müslüm Şahin, Aydın Yeşilyurt, Zeki Adısu, Salih Taner Serin, Ayhan Duman, Hüseyin Şemsettin Ercan, Bahtiyar Erkul, Kemal Burkay, Hasan Cingöz, Ali Batman, Hıfzullah Çakırbaş, İlhami Erkli, Selahattin Fazla, Metin Denizmen, Muhtar Cem Karaca, Mehmet Zeki Göktan, Hasan Basri Aydın, Yılmaz (Güney) Pütün, Moiz Fresko, Hüsnü Peköz, Hasan Çongara, Mustafa Güclü, İbrahim Güclü, Reyhan Azak, Paşa Güven, Görgrün Görken, Engin Kaygalak, Mehmet Ali Şeker, Mehmet Emin Turan, Sarıkuray, Hatice Bekdemir, Hatice Naşide Zülal Küçük, Abdulvahap Kümararslan, Feti Yentür, Emrullah Gürsel, Seyfullah Erbil, Halit Erdem, Bakıyev Beria Onger, Vasfi Sav, Nadir Tilkioğlu, Ayşe Melike Yurdatapan, Mehmet Şanar Yurdatapan, İnci Özgürden, Doğangün Özgüden, Şiho Yıldırım, Serapettin Kaya, Enver Altaylı, Musa Serdar Çelebi, Ali Baran, Mehmet Uzun, İsmail Hakkı Büyükkakan, Necati Oktan, Selahattin Eş, Namık Kemal Depren, Veysel Delialioğlu, Yusuf İşık, Hasan Yusuf Küpeli, Abdurrazak Taşbent, Kadir Mısıroğlu, Ahmet Nazmi Canpolat, Osman Müst

suçlama, "ülkenin iç ve dış güvenliğini tehdit" etme olarak gösteriliyor.

Burada, kendi adıma sözü hiç de uzmadan hemen belirtmeliyim ki, böylesi bir suçlamayı asla kabul edemem, reddederim. Benim ve vatandaşından atıldığı ilan edilen diğer yurtseverlerin yurt dışında sürdürdükleri çalışma, "ülkenin iç ve dış güvenliğini tehdit etme" bir yana, tam tersi, ulusal bağımsızlık ve gerçek demokrasiyi hedefleyen, ülkemizin dünya uluslararası arasında saygın bir konuma yükselmeyi amaçlayan, soylu bir çalışmadır.

DISK üyelerinin özgür iradesiyle seçildiğim ve bugün de onur duyarak taşıdığım DISK Yürüme Kurulu üyesi olma suçum nedeniyle sorumlu olduğum bu çalışmaların, kuşkusuz bundan böyle de sürdürreceğim.

Ulkmizin iç ve dış güvenliğini tehdit eden asıl unsurlarımız yurt dışında sürdürmek zorunda kaldığımız çalışmalar değil, son altı yıldır ülkeyi yönetenler tarafından sürdürülür uygulamaların, bugün daha net bir şekilde ortaya çıkan sonuçları olumlu sonuçlardır.

- Demokratik-politik haklar sendikal özgürlükler ortadan kaldırılmıştır.

- En temel insan hakları ağır baskılar altındadır.

- Ülkemiz, gelir dağılıminin en eşitsiz olduğu ülkelerin başında yer almıştır. Son altı yılda, işçi ücretleri, memur maaşları, asgari ücret, reel olarak yan yana düşürülmüştür.

- ABD'nin dayatmalarına boyun eğilerek, ulusal egemenlik haklarından telafi edilmesi zor ödünlere verilmiş, ABD ile yapılan son SIA anlaşması, bırakın kamuoyunu, mevcut parlamentoda bile tartışmaya açılmıştan kabul edilmiştir.

İşte bu ve benzeri uygulamalar ülkemizde kahn bir sis perdesi oluşturuyor. Bu sis dağıtılmadan, sadece günümüz değil geleceğimiz de ipotek ve tehdit altında.

Kemal Daysal

Yalçın, Ümit Şen, Selçuk Aşkın, Mehmet Balcioglu, Mustafa Ergün, Selim Küçet, İsmet Güler, Reşit İlyas, Zafer Bayram, Mustafa Uğur Sülin, Osman Yavuz, Mıgırdıç Şellefyen, Ali İlhan, Semih Sarıkaya, Şevket Sertaç Bucak, Düzgün Taşkıran, Mahir Açıkyürek, Engin Erkiner, Ali Şapan, Ekrem Aydin, Yücel Top, Kadir Yılmaz, Ümrان Zafer Baran, Mehmet Melih Baran, Hüseyin Cahit Konya, Selahattin Yıldırım, Eşref Çelik, Hayati Balmam, İsmet Keser, Cemalettin Aydin, Şerefhan Ciziri, Ali Sönmez, Ramazan Kılıç, Ahmet Baş, Hadi Orman, Hüseyin Obay, Hüseyin Dağ, Salim Gemici, Aydin Ucar, Cemile Dağdeviren, Ali Dağdeviren, Şahdurna Dumluşınar, Haydar İsk, Cemalettin Kaplan, Müzeyyen Baki, Aliabbas Akbal, Hıdır Mak, Yüksel Feyzioğlu, Özcan Sağlam, Refika Belma Gürdil, Necmi Doğan, Mahmut Aşkın Baran, Izet Akay, Dursun Erdoğan, Mehmet Taner Giray, Mustafa Yıldırım Orel, Doğan Karapınar, Hasibe Ayşar, Zülfü Acar, Dilek Aydazer, Hatice Akay, Şakir Akhan, Mehmet Ali Akyigit, Hasan Bağdaş, Salih Bars, Mehmet Emin Bozaslan, Şahabettin Buz, Süreyya Çakır, Abdi Çelik, Yücel Çubukçu, Mehmet Dizin, Hüseyin Erdem, Abuzer Erinç, Durdu Gevher, İlhan Bahri Geçit, İsmail Gökşungur, Ahmet Güç, Abdullah Gür, Abuzer

YURITASLIĞI KAYBETTİRENLERİN SAYISININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

1981	3
1982	15
1983	59
1984	49
1985	39
1986	22

Yukarıdaki listede yer alan Mustafa Ergün ve Yahya Kemal Demirel hakkındaki hükmü, Bakanlar kurulunca kaldırılmıştır.

GELENEK

KİTAP DİZİSİ

TÜRKİYE'DE

GELENEKSEL SOL:

SORUNLAR-PERSPEKTİFLER

• GERİCİLER-İLERİCİLER" ve ZEMİNE YANIT

• TÜRKİYE'DE GELENEKSEL SOL: YÜZ YILLIK REHAVET

• BURJUVA DEMOKRASİ: NEREYE KADAR?

• GERİ İDEOLOJİLER DEPOSU TARİMDA DURUM

• 77 KUŞAĞI ÜZERİNE

• SOSYALİZM MÜCADELESİNE BAZI HATIRLATMALAR

5. KİTAP ÇIKTI-MART 1987

1. KİTAP- KASIM 86

SESENLERDE
DÜNYA VE TÜRKİYE

2. KİTAP ARALIK 86

BİREY
SİYASİ MÜCADELE VE
TÜRKİYE SOLU

3. KİTAP OCAK 87

TEORİDE ÖZNE-YAPI
İLİŞKİ
GRAMSCİ VE
SİVİL TOPLUM

4. KİTAP ŞUBAT 87

GELENEKSEL SOL VE
İŞÇİ SINIFI
HAREKETİNDE
TARIHSEL ÇERÇEVE

DEMOKRATİK ÖĞRENCİ HAREKETİ YOLUN NERESİNDE

Şartlar ne olursa olsun bizce doğru tavrı, öğrenci ve hatta gençlik hareketinin içindeki eğilimlerin, ayrılık değil, birlik noktalarını öne çıkarmalarıdır

eçen yılın son yılında demokratik öğrenci hareketi gerekce bir yükseliş gösterdi. Altı yıl dır üst üste yılanan sorunlarla yoğunlanan öğrenci gençlik 12 Eylülün kendisine çizdiği "oyalama alan"ının sınırlarını zorlamaya başlıyor. 12 Eylül günü teslim alınan bir toplumun gençliği olarak geçirilen altı yıl, Eylül öncesinin politize gençliği ile her türlü köprüyü atılması için gösterilen yoğun çaba, bugünkü gençlerle, 12 Eylül günü yaş olarak gençliğin üst sınırlarında bulunanlar arasında hissedildir bir kopukluğun doğmasına yol açtı.

Ama tüm kesintiye uğratma çabalarına rağmen ilerici-demokrat-sosyalist gençler kendi sınırları geleneklerine tutunarak, ya da çoğu zaman bundan bile mahrum oldukları halde, hem kendilerini hem de çevrelerindekileri daha ileri bir yerlere taşımamın uğraşı içinde çırpinıp duruyorlar. Bu çaba altıstır edilmiş bir toplumu bir daha altıstır etme -ayakları üzerine bastırma- mücadeleşinin bir parçası olmayı başardığı ölçüde maddi bir güç haline dönüşebilir, dolayısıyla sonuç alıcı olabilir.

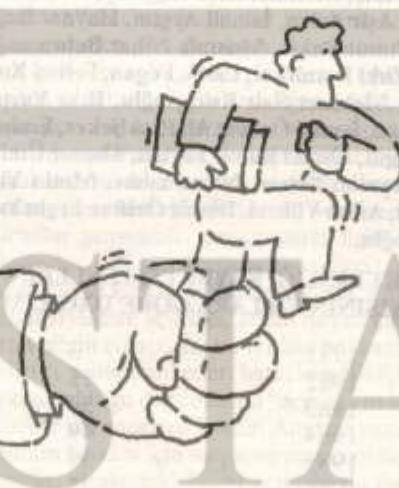
Öğrenci gençlik hareketinin iç tarihi bir çok olumsuzluğu içinde barındırmaktadır. Bunda, öğrenci gençliğin bugüne kadar hep kendiliğinden hareketlenen bir toplum kesimi niteliğinde oluşu ve kendi nesnel şartlarında varolan bir istikrarsızlık tasimasının yanı sıra, bu istikrarsızlığı kısmen önleme yeteneğinde olan sınıfın handikapları da etken olmuştur.

80 sonrası öğrenci gençliğin, içinden gelişmekte olan şartların da dayatmasıyla eski, bildik hastalıklarını tekrarlamamasının maddi zemini bize var gibi görünüyor. Nitelikim 12 Eylül rejiminin son hamleyi yapma imkanını koruduğu bir ortamda akademik-demokratik ve sendikal örgütlenmeler şeklinde oluşturulan öğrenci derneklerini yaşama ve fonksiyonel kılma mücadeleşinin tarzı, önemli ölçüde öngörümüzü doğrular gibidir. Tabii bu noktada sorunlar da vardır ve önemlidir.

Bunlardan birisini öğrenci derneklerinde genel kabul gören ve evrensel bir ilke düzeyindeki demokratik merkeziyetçi işleyiş mekanizmasının uygulanışı konusunda bazı endişelerin öğrenci kitlelerinde mevcut oluşu teşkil etmektedir. Başka bir taraftan ortaya atılan tabandan örgütlenme modeli demokratik merkeziyetçiliğin karşısına çıkarılmak istenmektedir. Oysa hep bilinir ki, gerçekte tabanı kararlara en etkin biçimde katmanın yolu demokratik merkeziyetçi işleyiş mekanizmasını kullanmaktadır. Bazı ön almacı tavırlar yüzünden uygulamada demokratik mer-

keziyetçi işleyiş zaman zaman sevimsiz hale gelmişse de, en küçük parçaya kadar tartışılarak karar alınmasını sağlayan yegâne mekanizmanın demokratik merkeziyetçilik olduğu unutulmamalıdır.

Son zamanlarda öğrenci derneklerinde giderek yoğunlaşan bir şekilde tartışılan bir başka sorun da öğrenci derneklerinin ilkesel düzeyde emperyalizme karşıulp olmayacağı sorunudur. Bizce bu yanlıştır. Bir sendika, üyelerini nasıl yalnızca emperyalizmcı karşılardan seçemezse, öğrenci dernekleri de bu yola gidemez. Bu, öğrenci derneklerinin tüm üyelerinin, hatta dernek başkanlarının anti-emperyalist olmamasını ya da dernek karar organlarından bu karşıtlıklarını dile getiren kararlar çıkaramamasını getirmez. Yalnız burada da dikkat edilmesi gereken nokta, demokratik öğrenci hareketinin bütünlüğünü gözeten, sorumlu tavırlar içersinde bulunulmasıdır. Örneğin bugün kurulabilecek en geniş beraberlik, 12 Eylül felsefesi ne şu ya da bu ölçüde karşı olanların kurabillecekleri bir beraberliktir. Bundan daha geniş bir ortak payda düşünülemez. O yüzden bizce demokratik öğrenci hareketinin güncel vurgusu bu karşılıkta biçimlenmeliidir. Anti-emperyalist bir vurgu, güncel bizce yakalatamaz. Sunu unutmuyalım, demokratik öğrenci hareketi kendi kendisine böyle bir misyon vermez, veremez. Ona bu misyonu kazandıracak olan yiğinlar ve onun yiğinları en geniş ortak payda tünletip, harekete geçirebilme gecidür. İşte tam bu zayıveden soruna bakıldığından görünen demokratik öğrenci hareketinin daha yolun başında olduğunu. Yolun düz olmayacağı, daha yola çıkmaya aşamasında beliren sorunların çokluğu ve karmaşıklığından da bellidir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi dayatan şartlar eski, bildik hastalıklarında çok uzun sürelerle boy vermesine müsaade etmeyecek gibidir. Bu yüzden bizce sorunları fazla küfürsemek de, fazla abartmak da doğru bir tavır olmaz. Kaldı ki şartlar ne olursa olsun bizce doğru tavrı, öğrenci ve hatta gençlik hareketinin içindeki eğilimlerin, ayrılık değil birlik noktalarını öne çıkarmalarıdır. Bu kimsenin kimseyi eleştirmeye hakkını elinden almaz. Hatta eleştirilerin karşılıklı olarak daha derinlere nüfuz etmesini sağlar. Uygun dilden uzaklaşmadıkça ve tartışma, sağlar diyaloguna dönürtülmekçe karşılıklı eleştiri, eleştiriyi alanların kendilerine çeki düzen vermelerini de sağlar inancındayız. En azından biz eleştirilerimizi ayrı ayrı bazlarda demokratik öğrenci hareketinin ve sosyalist gençlerin birliğine hizmet etsin diye yapacağız, ayrılmına değil.

Beyhan Sunal ile Söyleşi

"ÖĞRENCİLERİN POLİTİZE OLMALARI KAÇINILMAZ"

Geçen yıl öğrenci dernekleri açısından bir çok önemli gelişme oldu. Öğrenci hareketinin yükselmesiyle yaşanan bu canlılık, beraberinde dernekler üzerinde yoğunlaşan bir baskıyı da getirdi. Önceleri dernekleşme faaliyetleri yasal olmayan yollarla engellenmeye çalışılırken, bu kez baskilar gözaltı ve işkenceye dönüştü. Gün geçmiyor ki bir öğrenci gözaltına alınmasın ve işkenceye maruz bırakılmasın.

Beyhan Sunal da gözaltına alınan öğrencilerden, Kendisi SBF III. sınıf öğrencisi, aynı zamanda SBF-ÖD üyesi ve Yarın dergisi haber sorumlusu. Kendisine sorduk:

► Son gelişmeleri nasıl değerlendirdiyorsunuz?

► Aslında öğrenci dernekleri üzerindeki baskilar yeni değil. Son gözaltına almalar çok daha farklı, çok daha önemli tabii. Derneklerin varolmasını önlemek için yapılan keyfi uygulamaların çok daha önemli. Yani derneklerin kiteselleşmesi açısından, derneklerin öğrencilerin akademik-demokratik haklarına ilişkin yeni kazanımlar elde etmeleri, yeni adımlar atmaları açısından önemli. Bu gözaltına almalar özellikle YÖK'ün 44. maddesinin değiştirilmesi için öğrenci derneklerinin imzaya açıktır ve öğrencilerin imzadıkları dilekçelerin TBMM'ye verilmesinden sonra başlıdı.

► Gözaltına alınmanızla birlikte kamuoyunun ilgisini bu yöne çekmek için bazı önemli girişimler oldu. Öğrenciler de açık grevleri yaptılar. Gözaltında kaldığınız sürede bu gelişmeleri izleyebildiniz ya da hissedildiniz mi?

► Dışarıyla ilişkilerimiz kesik olduğu için insanların işleri Bakanı ha, siyasi partilere gittiklerinden haberimiz olmadı. 29 Aralık Pazartesi günü, savcının karşısına çıkacağımız gün, bize gazeteci gösterdiler. Günlerden sonra dışarıdan haber almak, üstelik bizim düşüncelerimize benzer gelişmelerin olması hepimizi çok sevindirdi. Sevincin de

Dünyanın En Gelişmiş En Ekonomik Elektronik Yazı Makinası

7 Değişik Modelde

NAKAJIMA

BİLGİTAŞ A.Ş.

İSTANBUL

Barbaros Bulvarı 133/B Esentepe
Tel: 172 95 12-172 80 82
172 79 62-167 05 69
Telex: 23711 Osei Tr. Fax: 172 84 66

İZMİR

861 Sokak 72/101 Jüt Han Konak
Tel: 13 23 24-25 17 01 Fax: 13 23 24

ANKARA-KOPIFAKS

Küçükçatal Cad. 39/A
Tel: 17 02 96-17 02 97 Fax: 25 90 43

ADANA

Kızılay Cad. 13/B
Tel: 22 533-13 358 Fax: 13 162

ANTALYA

Ali Çetinkaya Bulvarı 1/25
Tel: 16 341 Fax: 16 341

ötesinde bir duyguydu, günler suren sorulardan, yalnızlaştırma, yıldırmaya çabalarından sonra insan kendini gücü hissediyor. Oradakilerin bu olaydan tedirgin olduklarını da gördük. Dergi çalışamı olduğumuz için, "bizim hakkımızda ne yazacaksınız?" diye soruyorlardı. Bize karşı davranışlarında, hatta oradaki insanlara karşı davranışlarında da değişiklikler olduğunu hissetti.

► Öğrenci örgütlenmelerinin üzerinden ekşili edilmeyen baskilar derneklerin kiteselleşmesini olumsuz yönde etkiler mi?

► Öğrenci derneklerinin arkasında süreli yasa dışı örgütler olduğunun ileyi sürülmüş çok insanı etkileyebilir. Size yapılan baskilarla tepki gösterdiğinizde, yaşadığınız sorunlar için kamuoyu oluşturmaya çalışığınızda bu tedirginliği açıkça görebiliyorsunuz. Öğrencileri desteklemesi beklenen pek çok kesimde bu kuşku hissedildi. Ancak yürüyüşeyle, oandan sonra gelişen açık grevleri bence insanların üzerindeki bu etkiye büyük ölçüde sildi. Öğrencilerin tepkilerinin haklılığı, yasallığı ve meşru zeminlere dayanıyor olması kamuoyunu da önemli ölçüde etkiledi. Bu açıdan öğrencilerin birlikte davranışlarının gereğini anlamaları, akademik demokratik sorunlarının öğrenci dernekleri aracılığıyla çözümü kavuşturabilecekleri göremeleri, kendilerine yapılan baskilarla birlikte tepki göstermeleri öğrenci derneklerinin kiteselleşmesini beklenenin tersine engellemeyecek, artıracaktır diyebilirim.

► Önümüzdeki dönemde dernekler açısından amaç ne olmalı? Dernekleri militanlaştmak mı, öğrenci gençliği politikleştirmek mi?

► Öğrenci dernekleri bir bakıma öğrencilerin sendikal örgütlenmeleridir. Amaç hiçbir zaman öğrenci derneklerinin militanlaşması olamaz. Öğrenci gençliğin sorunlarına köklü çözüm YÖK'ün kaldırılması ve özerk ve demokratik bir üniversitenin kurulmasıyla bulunacak. Bu da ülkenin tüm demokrasi güçlerinin birlikte verecekleri demokrasi savasını ile olanaklı. YÖK politikadan soyutlanamayacağına göre öğrencilerin politize olmaları kaçınılmaz. Ancak bu hiçbir zaman öğrenci derneklerinin militanlaşması ile karıştırılmamalı. Son açık grevleri buince ayrılmış iyi bir örneğini oluşturuyor. Öğrenciler "işkenceye karşı" değil, "öğrenci derneklerine yapılan baskilara ve öğrencilerde yapılan işkenceye karşı" eylem yapmışlardır. Bu ince ayrılmış öğrenci derneklerince ne denli iyi kavrandığının somut bir örneğidir bu eylem.

Musa Ceylan

**BİLGİTAŞ VE KOPIFAKS ŞİRKETLERİ
ÖNSEL A.Ş. GRUBUNA DAHİLDİR.**

Yine Gelir Dağılımı Üzerine

UÇURUM DAHA DA DERİN

Türkiye'de gelir dağılımı anketlerde ortaya çıkan daha bozuktur. Bunun en önemli nedeni de, yüksek gelirli ailelerin gelirlerini gizlemeleridir.

T A B L O 1

Ailelerin gelir payları

Araştırma	% 5	% 20	% 5	% 20	Gini oranı	Ömek hacmi
DPT (1963)		4.5		57.0	0.55	
Boratav (1963)		4.2		61.0	0.557	
Bulutay ve Diğ. (1968)	0.4	3.0	32.3	60.0	0.5648	2511
DPT (1973)	0.4	3.5	28.7	56.5	0.51	4658
DIE (1973-4: Kırsal kesim)		2.46	20.59	49.05		
DIE (1978-9: Kentsel kesim)		6.3	19.85	46.6		
Celasun tahmini 1973		2.82		55.08	0.5126	
1978		2.87		54.67	0.5083	
1983		2.67		55.79	0.5206	
TÜSİAD (1986)	0.4	3.9	28.7	55.9	0.50	1444

Türkiye'nin en bozuk gelir dağılımına sahip ülkelerden biri olduğu öteden beri bilinen bir gerçektir. Ancak, bu bozuk dağılımin 1978 sonrasında hızla enflasyon ortamında ve özellikle 1980'den sonraki toplu sözleşmesiz dönemde daha da kadar bozulduğu günümüzde en çok merak edilen konularдан biridir. TÜSİAD'ın 1444 gibi çok küçük bir örnek hacmine sahip yeni çalışmazı ne yazık ki gelir eşitsizliğindeki artışı ortaya koyamamıştır. Oysa surp DPT ve DIE gibi hükümetin etkisinden bağımsız olmayan kuruluşların verilerine bakarak bile bu kötüleşmeye açıkça görebilmekteyiz. Bu kısa yazımızda mevcut gelir dağılımı anketlerinin bulgularına bir göz atacak, sonra 1978'den bugüne ortaya çıkan bozulmaya ışık tutacak bir kaç istatistik vereceğiz. Son olarak da Türkiye'de gelir dağılımının aslında anketlerde ortaya çıkan daha da bozuk olduğu yönündeki kanımızı belirteceğiz.

Mevcut anketler

Türkiye'de ulusal gelirin aileler (haneler) arasındaki dağılımı üzerine ilk çalışma Devlet Planlarına Teşkilatı'ndır (1963). Bu çalışmamızın verilerini Profesör Korkut Boratav yeniden değerlendirerek ayrı bir tahmine ulaşmıştır.

Daha sonraki anket çalışmaları 1968 ve 1973 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nce yapılmış bu anketler Tuncer Bulutay ve Diğerleri (1971) ve DPT (Oktay Varlıer, 1976) anketlerinin esasını oluşturmuştur. Daha sonra DIE, 1973-74 için bir Kırsal Kesim ve 1978-1979 için de bir Kentsel Kesim Gelir ve Harcama Anketi düzenlenmiştir. En son çalışma TÜSİAD (1986) anketidir. Bu saha çalışmalarının dışında gelir dağılımı üzerine bir çok masabası çalışması da mevcuttur: Celasun (1986), Süleyman Özmuçur'un çalışmaları gibi.

Bu çalışmaların temel sonuçlarını Tablo 1'de özetleyebiliriz.

Tablodan izleneceği üzere, tüm çalışmalarla Gini katsayısi 0.50'nin üzerinde çıkmıştır. Bilindiği gibi bu katsayı 0 ile 1 arasında

da değişmekte, gelir dağılıminin bozukluğu ile orantılı olarak yüksek değerler almaktadır. Bir çok ilkedede bu katsayı 0.30 ile 0.45 arasında tahmin edilmektedir. İzlenen diğer bir özellik, en bozuk dağılımin 1968 anketmasında, en iyimser durumun ise DIE anketlerinde ortaya konduğunu konur. Ailelerin en zengin % 5'lik kesiminin gelirden aldığı pay 1968 anketmasında % 32.3 olarak tahmin edildiği halde, DIE anketlerinde % 20 civarındadır. DIE anketleri dışındaki çalışmalar dayanarak en zengin % 5'in gelirin % 30'u civarındaki bir kısmını aldığı öne sürübiliyoruz. En zengin % 20'lük kesimin gelir payı % 55-60, en yoksul % 20'lük kesimin gelir payı ise % 3-4 civarında tahmin edilmektedir. Öte yandan, örnek hacmi bakımından en tatmin-kâr çalışma 1973 anketemasıdır. Gelir dağılımında zamanla nasıl bir değişim meydana geldiğini bu anketlerden çıkarmak pek mümkün değildir. Ancak, Celasun (1986), 1973-78 arasında dağılımda ufak bir iyileşme, 1978'den 1983'e ise yine hafif bir kötüleşme tahmin edilmektedir.

1977 Sonrasındaki bozulma

Tüm resmi istatistikler 1977 sonrasında emek gelirlerinin payının düşüğünü, buna karşılık emek-disi gelir paylarının arttığını, özellikle 1980 sonrasında yeni dönemde faiz gelirlerinde büyük bir artış olduğunu, hatta bazı sanayi kollarında faiz maliyetinin ücretleri yakalayıp geçtiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, DIE verilerine göre imalat sanayiinde ücretlerin katma değer içindeki pa-

rı 1977 sonrasında Tablo 2'deki seyri izlemiştir.

Gördüğü üzere, özel kesimde 1977'den itibaren, kamu kesiminde ise 1979'dan itibaren ücretin payı azalma sürecine girmiştir ve % 23'lere kadar gerilemiştir. Batı ekonomilerinde bu oranın % 50'nin üzerinde olduğunu anımsatmak sanırımyla Türkiye'de gelir dağılımının de denli eşitsiz olduğu konusunda bir fikir verebilir.

Aynı gerilememeyi reel günlük ücretlere bakarak da görebiliriz. Reel ücretler ve adam başına reel gayrisafi milli hasıla 1975'ten beri Tablo 3'teki gibi gelişmiştir.

Tablo 3'te görüleceği gibi, son on yılda sabit fiyatlarla kişi başına GSMH % 19 arttığı halde işçi ücretleri ya kamu kesiminde olduğu gibi işsiz çıkışlarla çok az artabilmış, ya da özel kesim ücretleri ve memur maaşlarında gözleendiği gibi düşüşler kaydetmemiştir. Özellikle memur maaşlarındaki gerileme çok çarpıcıdır. Yenmeye hazır pasta % 19 büyürken memura düşen pasta diliyi hemen hemen yarı yarıya azaltmıştır.

Ücretli kesim genellikle toplumun alt gelir gruplarını: kâr, faiz, kira gibi emek-disi gelir sahipleri ise genellikle üst gelir gruplarını oluşturdukları için, toplumda sınıfsal gelir dağılımının emek aleyhine, sermaye lehine bozulması aksıktır ki kişisel gelir dağılımında da bozulmaya yol açacak. Gini katsayıını yükseltecektir. TÜSİAD anketmasının bunu ortaya çıkaramaması (belki de küçük örnek hacmi yüzünden) ters bir durumdur.

"Son on yılda, yenmeye hazır pasta yüzde 19 büyürken, memura düşen pasta birimi yarı yarıya azaldı"

Gelir dağılımı daha da bozuk

Gelir anketlerinde işçi ve memur kesim gelirlerini genellikle tama yakın hatta bazen olduğundan da fazla beyan ettikleri halde, yüksek gelir gruplarında noksancı beyan hemen hemen kuraldır. Yüksek gelirli ailelerin gelirlerini gizlemlerinde pek çok etken rol oynamaktadır. Bu etkenlerin en önemli sanırım işyerlerinin çifte hesap esasına göre çalışmasıdır. Küçük ve orta sanayide, ticarette, serbest mesleklerde vergi kaçaklığının ne denli yaygın olduğunu herkes bilmektedir. Bir kişiye geliri sorulduğunda doğaldır ki maliye beyan ettiğinden daha fazla bir gelir söylemeyecektir.

Gelir anketlerinde düşük gelir tahminlerine yol açan diğer bir etken örneklem ile ilgilidir. Yeterince büyük örnek hacmi alınmadığında ya da iyi bir tabakalaşma yapmadan örnek seçildiğinde toplumun en zengin kesimlerini gerektiği gibi araştırma kapsamına almak mümkün olmayacaktır.

İşte, gerek zengin grupların noksancı beyanları, gerekse bu grupların örnek içerisinde yeterince temsil ettirilememesi gelir araştırmalarında toplam gelirin DIE milli gelir rakamlarından daha düşük tahmin edilmesine yol açmaktadır. Örneğin 1968 araştırmasında anketten türetilen ulusal gelir tahmini DIE tahmininin yüzde 77'si kadardır. Bu oran 1973 araştırmasında tarım-dışı kesim için % 80.5, TÜSİAD (1986) araştırmasında ise, eğer tasarrufları dışlamazsa % 65'tir. Demek ki, anket çalışmalarında gelirin % 20-35 arasında değişen önemli bir kısmı tahmin edilememekte, noksancı beyan ve veya sağılsız örneklem ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geliri gizleme eğilimi daha zengin kesimlere doğru gidildikçe artma göstermektedir. TÜSİAD (1986) araştırmasında bu konuda ilginç bir tablo yer almaktadır. Bu ve bununla ilgili bizim bazı hesaplamalarımız Tablo 4'tedir.

Ekonomimizde % 10'un üzerinde bir özel tasarruf oranı söz konusu olduğuna göre söz konusu tablo ailelerin gelirlerini noksancı beyan ettikleri anlamına gelmektedir. Bu "noksancı beyan" düşük gelir grubunda % 6'dan başlamakta, orta gelirlilerde % 19, yüksek gelirlilerde % 27 ve nihayet en yüksek gelirlilerde % 34'e ulaşmaktadır. Bu oranların üzerine % 10'un üzerindeki tasarrufları da koyunca en yüksek gelirlilerde gelirin hemen hemen yarısının, ortak ve yüksek gelirlilerde gelirin üçte biri civarında bir kısmının saklandığını görürüz.

Buradan çıkan sonuç, araştırmalarda 0.50-0.56 arasında tahmin edilen Gini oranının ashında daha da yüksek olduğudur. Yukarıdaki "geliri gizleme oranları"ni dikkate alarak milli gelirin ankette noksancı beyan edilen kısmını kesimler arasında dağıtılmışında en zengin % 20'lük grubun gelir payı % 60'ın üzerinde çıkmaktadır.

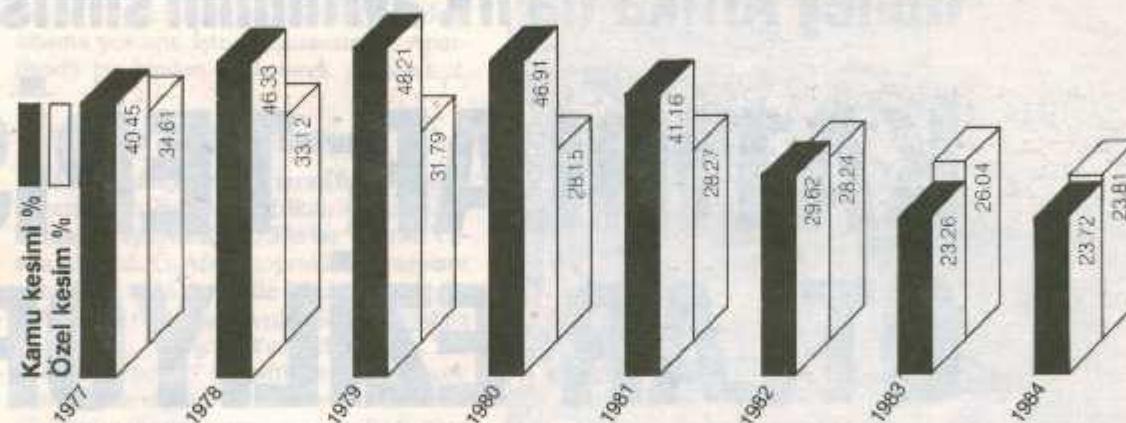
Bulutay, T., Timur, S., Ersel, H. (1971), *Türkiye'de Gelir Dağılımı 1968*, SBF yayınları, Ankara.

DPT (1976), *Gelir Dağılımı 1973*, Sosyal Planlama Dairesi, 1976, Ankara.

TÜSİAD (1986), *Türkiye'de Hane Geliri, Hane Halkı Harcamaları ve Hayat Standartları*, Cilt II, 11 Aralık 1986.

Celasun, M. (1986), "Income Distribution and Domestic Terms of Trade in Turkey: 1978-1983", ODTÜ Gelişme Dergisi, Cilt 13, sayı 1-2.

T A B L O 2

T A B L O 3

	Kamu kesimi reel işçi ücretleri	Özel kesim reel işçi ücretleri	Ünvansız memur bordro derece ortalama reel ücreti	Kişi başına reel GSMH
1975	100.0	100.0	100.0	100.0
1976	116.29	108.59	94.03	105.71
1977	119.34	118.53	96.51	107.58
1978	129.78	104.92	81.16	108.40
1979	122.23	96.28	82.94	105.76
1980	106.14	81.86	59.46	102.49
1981	138.10	92.08	55.70	104.16
1982	120.02	75.45	53.14	106.22
1983	120.69	84.99	53.15	107.04
1984	124.87	84.85	57.47	110.61
1985	117.58	97.22	57.48	113.36
1986	108.00	98.39	60.07	119.21

Kaynak: DPT, 1987 Yılı Programı, s.16 ve 305. Ücretler İstanbul Geçim Endeksi ile reel hale getirildi. Planlamaların ücret serileri vergi iadelerini de içermektedir.

T A B L O 4

Ekonominin düzeyi	En yüksek	Yüksek	Orta	Düşük	En düşük	Genel ortalama
Toplam yıllık harcama (Bin TL)	2.714 den fazla	1.740-2.714	1.190-1.740	780-1.190	780 den az	
Ekonominin guruplarının toplam ailelere oranı (%)	15	20	20	15	30	
Beyan edilen gelir- harcama farklı ortalaması (TL)	-1.711.480	-445.904	-200.729	-46.316	+87.127	-482.069
Gelirin üzerinde harcama oranı (%)	34	27	19	6	-23	27

(x) Bu sütunlar, TÜSİAD (1986), Tablo 2.12'den yararlanarak biz tahmin ettilik. Bu tahminlerin çok kaba ve yaklaşık değerler olduğunu belirtelim.

Güney Afrika'da ırk ayrimının sınıfal kökeni

KATIRLAR TEPIŞİRKEN, OTLAR EZİLİYOR

Güney Afrika'yı ve inanılmazlıklarını anlamak istiyorsak, işe Hollandalıların Ümit Burnu'nu sömürgeleştirmelerinden başlamak gerekiyor.

Beyaz ancak beyaza uçakur çözübilir." Yetmiş yılın başında Türk gazetelerinin birinci sayfadan verdikleri bir haber oldukça dikkat çekmişti: "Güney Afrika'da bir Türk Gençinin Hintli Kızla Evlenmesine Engel Olundu".

Yabancıya kız vermenin değil ama, yabancıdan kız almanın -hele bir de müslüman yapılsın- oldukça makbul olduğu Türkiye için bu haber garip gelmişti. Gariplik yazının ayrıntısı okununa daha da artıyordu. Çünkü Güney Afrikalı yetkililer kimbilir orada ne yapmakta olan bizim delikanlıyı Avrupah sayıkları için "ırksal saflığının" bozulmasını istememişler ve 1949'da yazılı hale getirilen bir yasa uyarınca evliliği engellemişlerdi. Aslında bizim genç gene de ucuz atlatmış sayılabildi; çünkü bir yıl önce bir İngiliz profesör melez bir kadınla değil evlenmeye kalkmak, cinsel ilişkide bulunduğu için 5 yıla çarptırılmıştı. Ülkeye yalnız maceracıların değil, beyaz kadınların da toplu olarak yerleşmeye başlamalarından sonra daha

1685'te uygulamaya konan (çünkü, sömürgecilik tarihinde, beyaz kadınların normal sayıya ulaşmasından önce ırklararası ilişki yasağına rastlanmaz) bu yasak, ülkenin resmi politikası Apartheid'in (Afrikaans dilinde: "Ayırım") temel direklerinden biriydi. Bu yasa siyahların gitgide şiddetlendişen eşitlik savaşmasına karşı bir "ödün" olarak kaldırıldı. Fakat, Güney Afrika'yı ve inanılmazlıklarını anlamak istiyorsak, işe başından, Hollandalıların Ümit Burnu'nu sömürgeleştirdikleri 1652 tarihinden başlamak gerekiyor.

Afrika'nın Avrupa tarafından sömürgeleştirilmesi üçlü bir şema izlemiştir: Önce "putperestlerin ruhlarını kurtarmak, onları Hristiyanlığa kazanmak" için misyonerler gider; onların evvela haritasını çikardıkları,

sonra da dil ve din öğretimi yoluyla hazırladıkları toplumsal yapıya ticaret şirketleri ve belki de beyaz kolonlar yerlesir; nihayet emperialist Avrupa devleti sonuru yapar.

Güney Afrika'da ikinciden başlandı. Hollanda Doğu Hindistan Kumpanyası, gemileri için yarı yolda bir iskeleye muhtaçı. Burası Ümit Burnu oldu. Arkasından, gemilerin gereksinimleri için gerekli malzemeleri üretmeleri amacıyla Hollanda'dan köylüler (Hollanda dilinde köylü Boer, "buur" okunur) getirildi. Bunlar, yayılabilikleri kadar kuzeye yayılarak ve Xhosa yerli halkın toprazlarını zaptederek yerleştiler.

▼Kör beyazın rehberi. Siyah adama yaklaşmamak için sopa kullanan beyazın davranışındaki sınıfal kökeni bilmek gerekiyor.

İngilizler Geliyor

Hollandalı Boerler (hadi, Türkçe'de yerleştiği biçimde kullanmaya devam edelim) Afrikahılar'ı köleleştirerek çahıtra dursunlar, merkantilist sömürgeciliğinin ikinci dalgası olarak İngilizler geldi ve Ümit Burnu'nu Hollandalılar'dan kaptı. Onlar da, Hindistan yolunu sağlamaya başlama peşindedeydi.

Hollandalılar'dan farkları, emperializmin daha ileri bir aşamasında olmalarıydı. İngilizler hem kendi mallarına alım gücü yaratmak, hem de koloninin masrafını çıkaracak olan ticari çiftçiliği geliştirmek için köle-

"İngiliz emperializminin gelmesinden sonra elmas ve altının bulunmasıyla başlayan madencilik olayı, bugünkü düzenin de temellerini attı."

lığı 1838'de yasakladılar. "Dinsizin hakkından imansız gelir." örneği, ortalığa İngilizler egemen olunca, Boer'ler 1830'larda kuzeye doğru göçe başladılar. Cape sömürgesini bırakarak Transvaal ve Orange Free State sömürgelerini kurdular. Bunlara "koloni" değil, doğrudan doğruya "sömürge" demekte hiçbir bilimsel sakınca yok; çünkü, buralarda esas olan gerçek kolonizasyon (yerleşme) değil, sömürüydü.

Ata sözlerinin sonu yok. Hollandaca'dan bozma Africaans dilini konuşan Boerler Kuzey'e çıkış oradaki zenciler köleleştirildiler ama, bu arada Güney Afrika'da mührüs bir olay patladı. Elmas bulunmuştu. Bunun üzerine "It ite, it de kuyruğuna" örneği işledi ve İngilizler daha kuzeye ilerleyip Boer'leri gene ittiler. Altın bulununca, bu olay bir daha, bir daha yinelendi. Ingilizler Hollandalılar'a, onları da gene daha kuzeye çıkış siyah yerlileri vurdular. İşte, lise tarih kitaplarında "Boer Savaşları" (1899-1902) diye okuduğumuz olay, Avrupa kapitalizminin mercantilist aşamadan emperyalist aşamaya dönüşürken yaşadığı bu sancıların sonucudur.

Madenciliğin getirdikleri

Fakat, biz lise tarih kitaplarını bırakıp, bugünkü Apartheid'i ("aparthyad" okunur) anlama çabalarına söylelim tekrar. Çünkü elmas ve altının bulunmasıyla başlayan madencilik olayı bu konu açısından çok önemli oldu. Bu önem, o zamana dek bir türlü tam denetim altına alınamayan siyah direnişinin alelacele (ve "makinalı tüfek" sayesinde) 1868-1881 arasında ortadan tamamen kaldırılmıştır. Bugünkü düzenin de temellerini attı. İlk kez G. Afrika'ya geniş ölçüde yerleşen kapitalist üretim biçimini (başa sonuçlar dışında) konumuz açısından önemli bir sonuç yaratır: Dünyada sabit kalan altın fiyatı karşısında, yapılan çok pahalı yatırımların sermaye birikimi meydana getirilmesi için üretim harcamalarının minimumda tutulması, yani işçi ücretlerinin mümkün olduğu kadar az olması gerekiyordu. İşte bu nedenle, dünyanın başka yerinde görülmek oranda bir sömürü ve baskı rejimi kuruldu. Bugünkü Apartheid'in temelini oluşturan göçmen işçi sistemi, pasaport yasaları, renge göre iş kuralı, ırksal işbölümü, ve yerli işçi gettoları gibi kurumlar hep bu dönemde oluştu. Bu kurallar sayesinde Afrikah işgücünün kentlere hücumunu denetim altına alındı, işverenler arasında rekabet önlemedi, işçi aileleri kursal bölgelerde topraktan geçinebilecek durumda tutulup işçinin yanına yollanmayaarak işçi ücretlerinin çok düşük kalması sağlanıldı; ustabaşlarının beyaz, işçilerin de siyah renkten olmasını sağlayacak kurallar kondu. Bunlar yapılrken de, beyaz sermaye ile beyaz işgücü birlikte hareket ettiler.

İrk ayrimını kurumlaşmasının yanı sıra, G. Afrika'da madenciliğin gene konumuzla yakın ilgili bir etkisi daha oldu. Maden sabit yatırımları çok pahalı olduğundan bu alanda İngiliz ve diğer yabancı sermayenin tam bir tekeli söz konusu oldu. Bunların çıkarları, ister istemez, toprak rantiyesi Boer'ler'inkileyle çatışacaktı. Zaten Boer Savaşları da bunun sonucu çıkmamış mıydı? Dahası, gittikçe daha kuzeye giderek kurdukları yeni "devlet"lerden İngilizleri ve tekeli maden sermayesini uzak tutmak isteyen Hollanda kökenli Afrikaner'lerin (Boer'lerin) girişikleri bu savaşlar sonucunda İngiliz toplama kamplarında 20.000'i aşkın Boer kadın ve

çocuğu öldü. Bu olay Afrikaner'lerin "İngiliz emperyalizmine ve onun diğer yüzü tekeli kapitalizme" büyük kin duymasına ve dolayısıyla bir Afrikaner "milliyetçiliği"nin doğmasına yol açtı. İşte Afrikanerler'in Apartheid'i bu kinden beslenerek gelişecektir.

Tarımda Kapitalist Gelişme

Madencilik büyük bir tarım ürünleri talebi yaratmıştır. Bu talebi Afrikali üretici karşılaştırmaya başlayınca, 1913'te bir Toprak Yasağı çıkarıldı. G. Afrika topraklarının toplam yüzde 8'i (1936'da yüzde 13 oldu) Afrikali'ye, gerisi beyazlara ayrıldı. Siyahlar yalnız yüzde 8 içinde toprak edinebiliyor. Yasa ayrıca, "beyaz" bir çiftlikte oturabilecek Afrikali aile sayısını da sınırlayarak hem Afrikali'lerin üretim yapmasını engelledi, hem de madenlere işçi akımını sağladı. Afrikali'ler kendi toprakları üzerinde kiracı ve işçi oldular. Kredi, fiyat saptaması ve pazarlama gibi alanlarda yapılan yasal düzenlemeler tarımda kapitalistleşmeye güçlendirdi. Bununla birlikte bu gelişme, beyazlar arasında ırkçı çatışma yaratacak, endüstri ve tarım kesimlerindeki beyazlar özelliği tarıma sübvansiyon konusunda birbirlerine gireceklerdir. Bu da, konumuz Apartheid açısından büyük önem taşıyacaktır.

Tarımda kapitalistleşme birtakım beyazlarla toprakları yitirerek kentlere hücum etmeleri ve buralarda "fakir beyaz" kesimi oluştururları sonucunu doğurdu. Bu da, parteid'in beslendiği köklerden biri olacak.

Endüstrinin durumu

Madenciliğin gerektirdiği imalat sanayii, I. Dünya Savaşı'nın gerektirdiği kısıtlamalar sonucu gelişme göstererek 1910-1920 arasında büydü. 1924'teki Milliyetçi Parti-İşçi Partisi koalisyonundan sonra hızla makineleşerek gittikçe artan sayıda Afrikali işçi kullanmaya başladı (1939'da 800.000). Bu durum, beyaz proletaryayı gittikçe artan bir biçimde siyah karşıtlı olmaya götürecek.

Özet olarak, II. Dünya Savaşı gelip çatışmadı, gerek madencilik, gerek tarım ve gerekse endüstriye kapitalist üretim biçimini egemendir. Sermaye birikimi çok düşük ücretler ve Afrikah işgücünün çok sıkı biçimde denetim altında tutulması sonucu sağlanmıştır. Siyahlar kentlere ancak "beyazların gerekligi ölçüde" getirilmekte, "bu gereklilikler bitince" çıkarılmaktadır.

Eğemen beyazlar arası çelişkiler

Apartheid'i iyi anlamak açısından, G. Afrika'daki beyazlar arasındaki çelişki ve çatışmaları iyi kavramak önemli oluyor. Madencilik bir yanında, tarım ve endüstri diğer yanında olmak üzere, böyle bir çelişkiden söz etmiştik. Gerçekten, bunlardan birincisi (madencilik) İngiliz ve diğer yabancı kaynaklardan beslenen yüksek oranda sermaye kullanıyor ve gene yüksek oranda ücretli işçi çalışıyordu. İkinci grupta durum farklıydı. Sermaye "yabancı" değildi. Üretim teknelleşmemiştir. Tarım da endüstri de ancak gümüş duvarları sayesinde ayaktaydı. Tabii bu gümüş kumarları ve sübvansiyonlar madencilerin cebinden çıktı.

İşçi arzı ve fiyatlar/koruma önlemleri gibi sorumlarda gelip odaklısan bu çelişkiler, en sonunda Hollandalı kolon ile İngiliz emperyalizmi çatışması üzerine oturdu. Boer Savaşları'nın sonucu dört koloni 1910 yılından

▲ Kana bulanan elmas. Geçen yüzyılda, Kimberley'de elmas ocaklarının işletilmesi, Güney Afrika'nın bugünkü sorunlarının temelini attı.

da birleşip de İngiliz tacı altında kendi kendini yönetir bir Güney Afrika Birliği haline dönüştükten sonra olaylar hızlandı. Madencilik "serbest ticaret"i, ikinci grup ise devletin koruması ve karışmacı politikasını istedti. Afrikaner sermayesi bunlardan yalnızca tarım içinde başıttı. Oysa tarım, 1939 yılı gelip çatışmadı gayri safi ulusal hasıla açısından en zayıf kesim haline gelmişti. Madencilikte Afrikanerlerin payı yüzde 1 imalatta yüzde 3, finansmanda yüzde 5, ticarette de yüzde 8 den fazla değildi. Gerisi İngiliz kökenlerin elindeydi. Fakir beyazların tümüyle Afrikaner olması bir yana, Afrikaans konuşanlar en kötü işlerde az kazanan beyaz kesimi oluşturuyordu. Bu insanlar, 1940'larda gelişen ve "yabancı" (yani İngiliz) kapitalizmin bütün Afrikaner'leri mülksüzleştirdiği ve "sömürge" nü ileri süren Afrikaner "milliyetçiliği"nin tabanını meydana getirdiler. Bu "milliyetçi" ideoloji kurtuluş yolunu, siyahların daha yoğun sömürülmesini sağlayacak "devlet denetiminde bir özel girişim" sistemi olarak ilan edecekler.

İste, Apartheid'in yeryüzünde eşi menendi olmayan bir ırkçı nitelik göstermesi de bu sınıf temelinde aranmak zorunda.

G. Afrikali azınlık beyazlar arasında coğulluğu oluşturan Hollanda kökenler siyahları yalnızca klasik sömürü ve ırkçılık bağlamında ezmiyorlar. Bir de işin içine, zaten iktisadi açıdan iktidarda olan İngilizce konuşanlara siyasal iktidarı da kaptırma korkusu giriyor. Bu korkuya, durmadan, beyazların siyah coğulluğu duyduğu korku ve nefret karışıma vurgu yapıyor, bu duyguları faşist yöntemlerle ayakta tutmaya çalışıyorlar.

Hollanda kökenli beyaz iktidarın bu çabasında en temel destek, tabii ki, "fakir beyaz" dan geliyor.

Oldu olacak, bir atasözüyle daha bitirelim: Güney Afrika'da katırlar tepisiyor, ara- da otlar eziliyor.

Reform Ekonomisi'nin Programını Yerleştirme Doğrultusunda

DEMOKRASI İÇİN KOLLARI SIVAŞMALI

"Reform ekonomisi"nin başlıca uygulama konuları, Özal'ın temsil ettiği zümrənin çıkarlarına ters düşecek, ama demokrasi güçlerinin alternatif olacaktır

► Ekonominin dış güdümden kurtarılması

Hayat pahalılığını ve işsizliği sürekli artıran "24 Ocak ekonomisi"dir. Ekonomideki bunalımı da kronikleştiren aynı ekonomidir. Bu ekonomi politikasını Türkiye'ye kelimesi kelimesine dayatan ise, hep bilindiği gibi Uluslararası Para Fonu'dur, bu kuruluşun iplerini elinde tutan ABD yönetimiştir.

ABD'nin ve onun yönetimindeki kuruluşların istediği, geri ve bağımlı ülkelerin bu konumlarının sürgüt devamıdır. Onun içinde bu ülkelerin ayaklarını yorganlarına göre uzatmaları istenir. Bu politikanın Türkiye için somut ne anlama geldiğini bir başka yazıda kısaca dejinmiştim (*).

Türkiye'nin ekonomik problemlerine çareyi IMF'nin ve benzerlerinin bulamayacağını, bulmayacağına son 7 yıllık uygulama göstermiştir. Bugün dış borç ödemelerinin yıllık tutarı, temin edilen kredileri aşmıştır; dış borç ödemesinin ihracata oranı ise % 50'yi geçmiştir. IMF'nin ve onun yeşil ışığıyla harekete geçen çevrelerin sağladıkları "imkanlar" in Türkiye ekonomisini daha da batağa götürdüğü kesinlik kazanmıştır. Türkiye IMF'ye rest çektiğinde kırmızı ışığının yanar ve dış kredi musluğu kapanmış! Bu düşündür bloftür. Peru örneği bunun kanıdır.

"Reform ekonomisi"ni uygulayacak rejimin yeniden düzenleyeceği dış politika, Türkiye'ye IMF'nin sağladığından daha fazla ve elverişli imkanlar sağlayacaktır. IMF katalıyla sağlanan kredilerin geri ödeme şartları çok ağır olduğu için Türkiye'nin dış borç yükü büyük bir hızla kabarmaktadır. Ayrıca buradan sağlanan imkanlar genellikle üretken olmayan alanlarda çarçur edilmekte veya Türkiye'nin montajcı yapıdaki sanayinin bu yapısını daha da pekiştirecek şekilde kullanmaktadır. Sonuçta Türkiye ekonomisinin yabancı paraya bağımlılığı gitgide artmaktadır. Oysa bağımsızlıkтан yana barışçı bir dış politika izleyen Türkiye, geri ödeme şartları çok elverişli, montaj sanayiye hizmet edici değil, sanayii ihtiyacı olan başlıca ham madde ve ara malları üreten dış kaynaklı yatırım projeleri sağlayabilir. Ayrica aynı dış politika, bugün girilmesi bir hayli

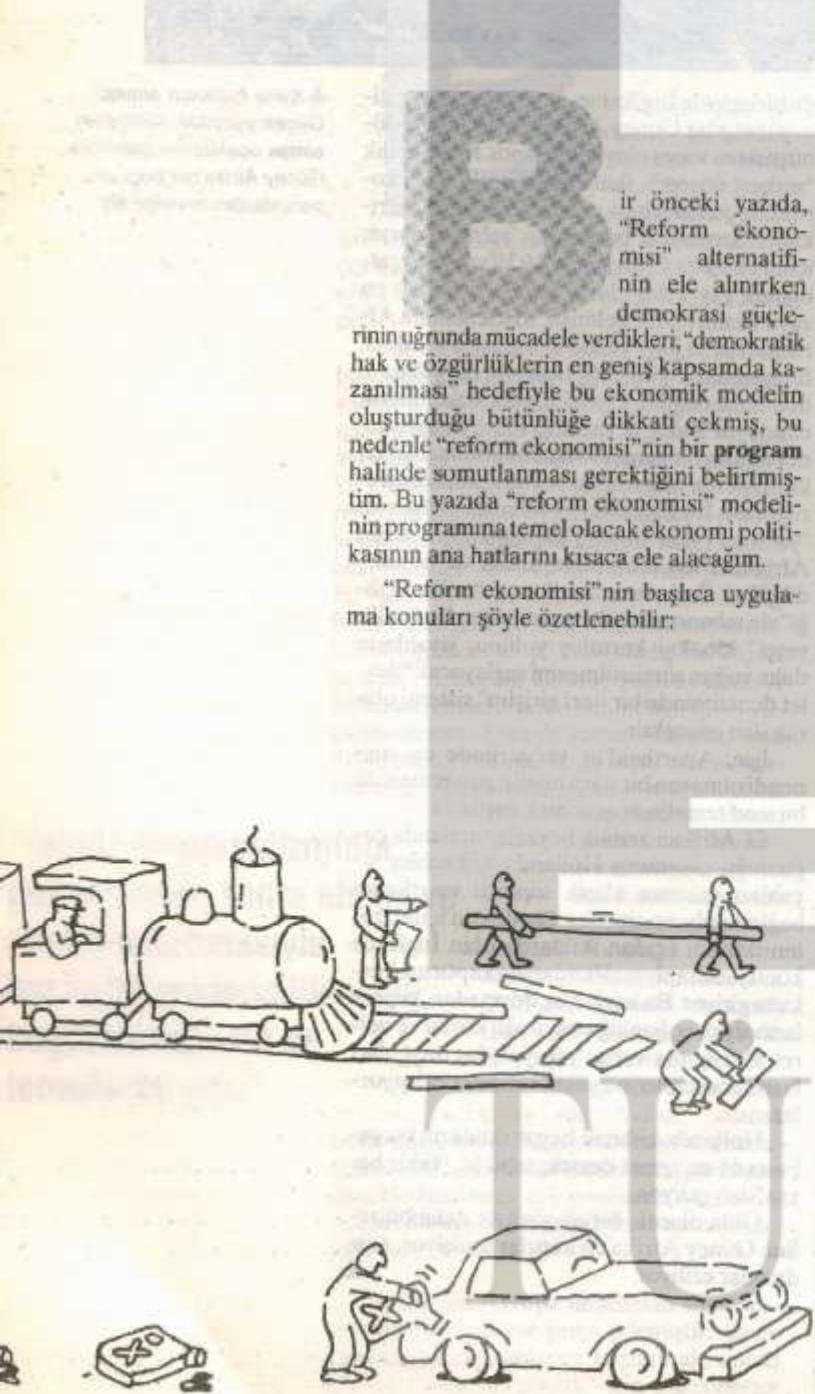
müşkül olan bir kısmı dış pazarlar için çok daha elverişli şartlar yaratır.

Bugün Türkiye yılda yaklaşık 5 milyar dolar dış borç ödemektedir. Bunu da yeni den borçlanabilmek için yapmaktadır. Borçlanma arttıkça da yıllık geri ödemeler hızla yükselmektedir. Bu gidişin sonunun olmadığı besbellidir. Oysa Türkiye'nin bulunduğu ve bulabileceği başka imkanlar, IMF'ye mahküm duruma son vereceği için dış borç ödemelerinin yeniden düzene konması imkâna da yolaçacaktır. Dış borç ödemeleri, diye lim ihracatın belirli bir yüzdesiyle sınırlandırıldığından, yatırımlar için başlıca dış kaynak olma özelliğini her zaman koruyacak olan döviz giderlerinde önemli bir yükselme sağlanacak, böylece yatırımların daha da artırılmış ekonomik büyümeye ivme kazandırılması mümkün olacaktır. Ayrıca IMF küstürülsürse, kredi vermek için onun yeşil ışığına bakanların da Türkiye'ye tümdeğer şart çevirecekleri doğru değildir. Metropollerde biriken dolarların gözü her zaman geri ülkelerdir. Ve istedikleri yegane güvence de kâriyla, faiziyle geri dönebilmektir. Türkiye ekonomisinin bu şartları sağlayacağına kanaat getirdiklerinde IMF'nin kırmızı ışığının fazla bir önemi kalmayacaktır.

► Tekelciliğin sınırlanılması

Hayat pahalılığının başta gelen nedeni, pek çok malda fiyatların tekelci piyasa şartlarında belirlenmesidir. Tekelci yapı varlığını koruduğu sürece bu fiyat mekanizmasının genel işleyişini değiştirmek mümkün değildir. Ancak bu mekanizmaya müdahale etmek ve fiyatlardaki tekel rantlarını aşağı düzeye indirmek mümkündür. Böylece en lütfen geçim araçlarının -kiralar dahil- ucuzlatılması ve fiyatların belirli seviyelerde sınırlanıp bu sınırların korunması imkanına girer.

Fiyatlara müdahale edince tekelci çevreler direniş gecer, üretimi kısar, talebin arzın çok üstünde olmasına yol açar, böylece karaborsa canlanır, tekellerin istediği fiyat seviyeleri bu yoldan bir başka biçimde gerçekleşmiş... Bugün için böylesi ihtiyaller düşünülebilir. Ancak unutmayalım ki "reform ekonomisi", geniş emekçi yiğinlarının katili-

miyla gerçekleşmiş, demokratik hak ve özgürlüklerin bütünüyle geçerli olduğu, yiğinlar hakları konusunda duyarlı kazandıkları ve örgütlü davranışları bir rejimde uygulamaya konulacaktır. Yani tekelci fiyatların sınırlanması ve kontrollü sadece bir asayı, bir belediye zabıtası konusu olmaktan kaçacak, yiğinsal gözetim altına girecektir. Genel greve varana degen her türlü grevin serbestçe yapılabildiği, gereken durumlarda bir kısım tüketim mallarına karşı boykotların düzenlenebildiği bir ortamda tekelci çevrelerden gelecek direnişlerin boşça çıkarılması çok olasıdır.

Tekelciliğin günümüzdeki egemen konumda, sanayi sermayesi ile içe-geçmiş olan finans sermayesinin de önemli rolü vardır. Devlet bankalarının büyük sermayeyi palazlandıran politikasına son verilmesi, özel bankaların kredi kullanımının yeniden düzene konulması halinde tekelci çevrelerin egemenliğine önemli bir kısıtlama konmuş olacaktır. Böylece banka tasarruflarının bir bölümünün orta ve küçük boy sermayeye, küçük üreticilere kanalize edilmesiyle tekel dışı fiyat mekanizmalarının da daha geniş ölçüde devreye sokulması sağlanabilecektir.

► Vergi reformu

Bugün Türkiye, dünyada "vergi yükü"ünün en düşük olduğu ülkelerden birisi haline gelmiştir. 1979'da % 18,4 olan vergi yükü 1985'te % 13,7'ye düşmüştür ve düşüş devam etmektedir. Oysa Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin hemen tamamında vergilerin -sosyal sigorta primleriyle birlikte- gayri safi milli hasıla oranı % 30'un altına düşmemektedir. Örneğin 1980 verilerine göre bu oran İsveç'te % 52,5, Fransa'da % 41,3, İtalya'da % 31,4, İsviçre'de % 30 olmuştur(**).

Vergi reformunun esas amacı Türkiye'deki vergi yükünü "çağdaşlaştmak", yani asgari % 30'lara erişirmek olmalıdır. Vergi kaçaklığını önleyecek tedbirler ve uygulamalarla vergi yükünde azımsanmayacak yükselmeler sağlanacağı kesindir. Ama daha önemlisi kârların ve yüksek gelir gruplarının adil bir şekilde, daha yüksek oranda vergilendirilmeleridir. Bugün % 10'luk en yüksek gelirli aileler grubu, toplam gelirin yarısından fazlasını ele geçirmektedir. Çok iyimser bir tahminle vergi yükünün yarısının bu kesimden geldiğini varsayırsak geriye % 43'lük bir gelir payı kalır. Diyelim bu % 43'un % 13'lük bölümü vergi olarak alınsa bu kesimin refahında pek bir eksilme olmaz. Ama vergi yükü ikiye katlanmış olur.

Vergi yükünün artırılmasıyla şunlar imkan dahilinde girer:

a) Bütçenin denkleştirilmesi sağlanır. Böylece enflasyonun "zapt-ü rapt" altına alınmasında dolayısıyla hayatın pahalılığının önlenmesinde en önemli adım atılmış olur.

b) Yatırımlar için kaynak sağlanır.

c) Toplam vergi içinde dolaylı olarak vergi oranının yükselmesi sonucu vergi adaletsizliği bir ölçüde giderilmiş olur.

d) Çalışanların real gelirlerinin artırılmasını mümkün kılacak uygulamalar için düşük ücret ve aylıklara zam, ıssızlık sigortası, tarımdaki küçük üreticilerin, zanaatkâr ve esnafın sübvansiyonu, vb.- fon bulunmuş olur.

► Yatırımların artırılması.

Türkiye ekonomisinin en can alıcı konusu budur. Ekonominin büyüməsindeki düşük tempomin bir numaralı sorumlusu yatırımları devamlı azaltan özel teşebbüsür. Bu mu, iş çevrelerinin başlıca mazeret olarak önce sürdürükleri kaynak kılığı ile açıklamak mümkün değildir. Gelir dağılımının mevcut yapısı bu iddiayı tüneyle bozmaktadır. Sermaye sahibi, hem ekonominin geleceğine güvenmediği için, hem de ürettiğini massedecék pazar bulamadığından, yatırım yerine servet biriktirmeyi ve aşırı lüks tüketimi seçmektedir. Bu durumda yatırımların artırılması devlete düşmektedir. Vergi reformu sonucu sağlanacak fon, yatırımların başlıca iç kaynağını oluşturmaktadır.

Türkiye ekonomisinin geri seviyesi, özellikle teknolojideki gerilik, yatırımlar için dış kaynak teminini son derece kritik duruma getirmektedir. Türkiye ekonomisi uluslararası finans kuruluşlarının, bu arada özellikle Uluslararası Para Fonu'nun güdümünden çıkarıldığına ve "reform ekonomisi"ni uygulayacak rejim Türkiye'nin dış siyasetini bağımsızlıkta yana ve barışçı bir anlayışla yeniden düzen koyduğunda, yatırımların dış kaynağının bulunması meselesinde çok elverişli imkanlar ortaya çıkacaktır. Geçmişte de görüldüğü gibi, örneğin karşılık mal ya da TL ile ödenebilecek kredilerin yeniden devreye girmesi, yatırımların dış finansmanında hatırı sayılır bir dış kaynak yaratacaktır.

Yatırımların artması ıssızlığın azaltılmasında en sağlam ve güvenilir yoldur. Bir kişilik yeri iş yeri yaratmak için astronomik yatırım maliyetleri gerektiği yolundaki, ıssızlığa gerekçe bulma çabaları inandırıcı değildir. Kalıcı ki yatırımlarla yaratılan yeni iş imkanları demek, iç pazardaki talebin artması demektir. Çalışan kitlelerin gelirlerindeki iyileşmelerin de aynı sonucu vereceği açıklıktır. İç pazardaki talebin yükselmesi ise, sanayideki düşük kapasitenin yükselmesine, dolayısıyla yeni iş imkanlarının yaratılmasına ve ıssızlığın düşürülmeye imkan sağlayacaktır. Böylece iç pazardaki talep ne kadar yükselirse ekonominin de o ölçüde canlanacağı kesindir.

Yatırımların artması birlikte meydana gelecek bütün bu gelişmelerle, Türkiye ekonomisinin, geçmişte hiçbir zaman rastlanmadık oranlarda büyümesi imkan dahilinde girecektir.

► Devlet sektörünün planlanması.

Toplumun demokratikleşmesini hedefleyen bir ekonomik modelde yatırımlara fon ayırmak kadar yatırımların nasıl, hangi önem sırasına göre yapılacağı da önem kazanır. Kapitalist yapı ağır bastığı sürece ekonominin bir bütün olarak planlanması imkanıdır. Ancak devlet sektörüne bir çeki-düzen verilmesi mümkün değildir. Şimdiye kadar devlet sektörü, kapitalizmin gelişip konsolide olmasına hizmet eden, sermaye sahibi sınıfının çırparlığını kollayan bir işlev görmüştür. "Reform ekonomisi"nin uygulanacağı rejimde, devlet sektörü, halkın bellî başlı ihtiyaçlarının giderilmesine hizmet edecek doğrultuda

yeniden düzenlenebilecektir. Bunun yanı sıra özel sektörde finans kapital zümresinin imtiyazlarına son verilmesinin yanı sıra küçük ve orta boy sermayenin de, sağlanacak kredi, teşvik, vergi indirimleri vb. kolaylıklarla belirli ölçülerde yönlendirilmesi imkan dahilinde girecektir.

► Toprak reformu.

Sadece topragın yeniden dağıtımını olarak düşünülmemelidir. Kırlık yerlerde demokratik hak ve özgürlüklerin kitlelere kolay malolamamasının başlıca sebeplerinden birisi, topraksız ve az topraklı köylünün bağımlılığı ve ezilmeşliğidir. Bu kesimin yeterli toprağa kavuşturulmasının demokrasi açısından hayatı önem olacağının besbellidir. Ancak işlenebilir toprak sınırlıdır ve son kertesine kadar kullanılmaktadır. Üstelik kırlık yerler nüfusu mutlak olarak devamlı artmaktadır. Bu durumda toprak dağıtımının, tek başına çözüm olamayacağı besbellidir. Bunedenle tarımın bir bütün olarak ele alınması zorunludur.

Tarımda esas yapılacak olan üretimi artırmak, bunun içinde verimliliği yükseltmek tır. Artan üretimin daha fazla sayıda nüfusu besleyeceğini, böylece şehrلere akımın yavaşlayacağını, bunun da ıssızlıkla mücadelede katkıda bulunacağını düşünmek hem yarlıltıcıdır, hem de muhafazakâr bir görüşe denk döner. Tarımda verimlilik yükseldikçe kır nüfusunun sayıca azalması kaçınılmazdır. Böylese de çalışan insanların yararınadır ve toplumun demokratlaşmasına hizmet eder. "Reform ekonomisi"nin yapacağı, önce gördüğümüz yollardan yaratacagi yeni iş imkanlarıyla, kır nüfusu fazlasını massetmektedir.

"Reform ekonomisi" ana hatlarıyla böyle olacaktır. Bu modelin mevcut şartlara ve verilere dayanarak detaylandırılması, uygulanmaya hazır, uygulanabilir bir program haline getirilmesi ve kitlelerin, demokrasi güçlerinin görüşüne sunulması, ayrıca gereklidir. Ne ki, bunun yerinin bir derginin sayfaları olmayacağı besbellidir.

"Reform ekonomisi", hemen görüleceği gibi Başbakan Özal'ın alternatifinden hâliyle farklıdır. Ve bu ekonomik modelin uygulanabilmesi için siyasi şartların da bundan türümle farklı olması gereklidir. Özal kendisindeninkinden başka alternatif olmadığı iddia ederken, mevcut rejime ancak 24 Ocak modelinin tekabül edebileceğini kastedmektedir ve bir gergiye parmak basmaktadır. Bu nedenle Özal'ın ekonomide şu, şu hataları yaptığı söyleyerek ona doğru yolu göstermek, suda delik aymaktır. Özal temsil ettiği zümrenin çırparları neyi gerektiriyorsa -bir hayli karakuş metodlarla ve beceriksizce de olsa- onları yapmanın peşindedir. Dolayısıyla "reform ekonomisi" modelinden yana olanların, yani demokrasi güçlerinin, Türkiye yi ve halkı Özal alternatifinden kurtarmak istiyorlarsa, yapacakları ilk iş demokratik hak ve özgürlüklerin bütünüyle geçerli olacağı bir siyasi demokrasi doğrultusunda kolları sıvamak ve güçlerini birleştirmek olmalıdır.

(*) "24 Ocak Ekonomisi'nin Rasyoneli", Görüş, Sayı 1.

(**) 1982, Zahlen zur Wirtschaftlichen Entwicklung, s.81

"Her türlü grevin serbestçe yapılabildiği, tüketim mallarına karşı boykotların düzenlenebildiği bir ortamda, tekelci çevrelerden gelecek direnişlerin boşça çıkarılması çok olasıdır"

Devlet Mezarlığı'na Gömülmesi Öngörülen Bir İstiklal Harbi Kahramanı!..

SAKALLI NURETTİN PAŞA

Nurettin Paşa, yetkisi dışında halktan bazılarının hukukuna tecavüz ettiği için,

1921 yılı sonunda Meclis tarafından azledildi

Devlet Mezarlığı Kanunu'na göre kurulacak Devlet Mezarlığı'na gömülmesi öngörülen İstiklal Harbi Komutanları (Kahramanlar) arasında yer alan ve "Atatürk Araştırma Merkezi" şeref üyesi sayılan Nurettin Paşa (1), Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekillерini, cylemleriyle uzun süre uğraştırdı. Meclis'in 1922 yılında yaptığı bir çok gizli oturumda Nurettin Paşa'nın eylemleri ve kendisi tartışıldı. Tarih ve Toplum Dergisi'nin Ocak 1987'de yayınlanan 37. sayısında "Şapka Kanunu Aleyhindeki Takrir" ile gündeme gelen Nurettin Paşa'nın Meclis'in gizli oturumlarında nasıl görüldüğünü ortaya koymak ilginç olacak.

"Tüyüleri ürperten mezalim"

Koçgiri ve Umranıye'de bazı kişiler ayaklanmış, soygun yapmış, adam öldürmiş, askeri birliklerle çatışmıştır. Olay, bir iç aşıyışızlık olayıdır. Olayın bastırılması amacıyla hükümet kuvvetleri müdahale etmiş, ancak bu kuvvetlerin olayların boyutuya hiç de uyumlu olmayan ölçüde ağır önlemler aldığı, bu arada bölgede yaşayanları kışkırtıcı tutum içine girdiği ileri sürülmüştür. Konumuz, olayların ayrıntısını ortaya koymaya çalışmaktan çok Nurettin Paşa'nın olaylar karşısındaki tutumunu ve rolünü belirlemektr.

Merkez Ordusu Komutanı Nurettin Paşa, İçişleri Bakanı Refet Paşa'nın deyimlemeyle "orada fena seyler yapmış" cezalandırılmış, ileriye gitmiştir." Erzincan Milletvekili Emin Bey'e göre, "orada öyle bir mezalim icra edilmişdir ki tüyleri ürpertir." Üstelik de bu mezalim Türkiye Büyük Millet Meclisi adına yapılmıştır.

Erzincan Milletvekili Emin Bey'in ağzından olayların gelişimi şöyledir:

"Emin Bey (Erzincan)- Umranıye meselesi söyle olmuşur. Karaca Ören nahiyesinde öteden beri bilinen on sekizinci yirmi kişi şaklik yaptıklarından ötürü bir kaç kez mahküm

olmuşlar. Hükümetçe bilinmelerine karşın yeniden şakilik yapmaya çıkarlar. (...) Alişir bu adı şakilige siyasal bir renk vererek, bundan yararlanmak amacıyla kendisi de işin içinde ortaya atılmıştır. Fakat kalemi ile atılmıştır. Sivas ili olayı bilindiğinden İzzet Bey'i göndermiştir. Bu kişi jandarma tabur komutanıdır."

"(...) Bu şakilerin cezalandırılamaması kendilerini daha çok şımartarak bir takım çapulcu adamlar da bunlara katılmış ve sayıları gittikçe büyümüşür. Şimdi Tortum Kaymakamlığı'na atanmış olan o zamanki jandarma kaymakamı Umranıye'de Haydar Bey'in konagina gitmiştir. Alay, Umranıye'de, çeşitli yollarda, kırkar, ellişer, yirmibeşer olmak üzere bölünmüştür. Ben bunu gözümle gördüm. Martın içinde oradan geçtim. Ben gelmeden evvel Zara Kaymakamıyla Tortum Kaymakamı Şakir Bey ve merhum Halis Bey, Haydar Bey'in konagina gitmiş. Akşam üzeri keyif sırasında elini cebine sokup bir kağıt çakarmıştır ve demiştir ki, sizin idam fermanınız benim elimdedir. Bu söylendiği zaman, Dersim'den de her zaman Koçgiri'ye gelen giden olurdu. Nitekim Erzincan'dan bir ağa konagunda misafir oluyor. Burada misafir olarak ve Dersimliler'den de bir çokları varken işte sizin idam fermanınız; siz Ermenilere benzetiş ve siz tamamıyla imha ederim. İstemczsem size bir şey olmaz, dedığını ifade ediyorum." "Fakat bunu söylememesinden dolayı Kurtlerin çoğuluguunda tabii bir galeyan başlamış ve bizi Ermenilere benzetmek ne demektir demisler ve Umranıye'ye bir saat uzakhtı Hacer köyünde oluşturdukları askerle erattan bir kaç kişi adı ağzı kavgası yaparlar. Bunun üzerine asker gönderilir. (...) Burada genel bir sorun olur. Burada önemli bir olay oluyor ve Halis Bey burada şehit oluyor. Kurtlerden de askerden de ölenler oluyor. Bunun üzerine Sivas Valisi Cemal Bey (...) Şefik Beyi nasihat için gönderir. Tabii askere yapılan tecavütler, asker ölümesi, adam ölümesi filan buraya akseder ve Nurettin Paşa'ya verilen emir meselesini incele diye Vali daha önce Şefik Beyi gönderir. Şefik Bey bir kişi ile birlikte bunları içine girer. Gereken öğütleri verir ve hükümetin teklifini yapar ve teklifler şudur diye söyler. Sonra Umranıye ahalisindeki, yanı Koçgiri aşiretindeki silahlıların hükümete teslimi ve asker kaçaklarının da tamamen teslimi ve daha animsamadığım bir kaç şeyi söyler. Bir de Karaca Ören kâriyesinde bulunan asilerin teslimini söyler. Peki derler, asilerin dordu orada imiş, yakalayıp Şefik Bey'e teslim edi-

lir. (...) Fakat maalesef o sırada Cemal Bey meseleyi Cemal Paşa'ya söylüyor ve diyor ki mesele bitmiştir, bir askerin geleceği iş kalmamıştır ve size düşecek görev kalmamıştır. Nurettin Paşa da Milli Savunma'ya yazıyor. Ve Şefik Bey de Cemal Bey'e yazıyor. Cemal Bey de Nurettin Paşa Milli Savunmaya ne biçimde yazmışsa dört gün sonra Cemal Bey de mesele kalmamıştır diye yazıyor ve yine dört gün sonra cevap alıyor. Şimdi rica ederim. Así diyoruz ve üzerine askeri kuvvet gönderiyoruz. Onlar Hükümetin tüm isteklerini kabul etmiş bulunuyorlar. Nurettin Paşa'nın deyimince ben bunları çember içine alıktan sonra Hükümetin önerilerini daha sağlamlaştıracağım diyerek, çember altına aldım diyor ve tuttuğunu öldürmeye, ırzlara geçmeye, namuslara taarruz etmeye kalkıyor. Rica ederim hanginiz bu facialar karşısında sabredibilirsiniz? Buna üç yaşındaki çocukların bile tahammül edemezler ve böyle bir şeyle karşılaşığınızda, rica ederim, nasıl karşımıza çikanlara kurşun atmazsınız?" "Refahîye'de bir arkadaşım vardır, onu tanık göstererek yirmi sene önce buraya yerleşmiş, evlenmiş bir Türk, servetine göz dikilerek, karısı zorda alınmış ve sen Alevisin diyerken herif malları yagma edildikten sonra öldürülmüştür. Efendiler, dünyanın hangi yerinde böyle bir hareket görülmüştür ki babasını bir evladın elinde bir ip, öbür evladın elinde bir ip olarak çektirilecek tam altı saat içinde bu şekilde feci olarak öldürülülmüşür? Rica ederim efendi sen bu durum karşısında así olmaz musun?"

"Hacı Ahmed Efendi (Muş) - Gerçekten buraya gelirken uğradığım yerlerde bizi de Ermeniler gibi kesecekler diyerek dalgalandan bu haber Dersim'e kadar gitmiştir."

"Emin Bey (Devamlı) - Ve Umranıye'de olan ve cezalandırma denilen bu sevin Afrika barbarlarının bile kabul edemeyecek derecede olduğunu görünce Dersimliler korkmuşlardır. İşte örneği budur demişlerdir."

"İçişleri Bakanı Refet Paşa, "ortada şenlik ve kabahat yoktur diyen yoktur" demekte ve Nurettin Paşa ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Refet Paşa-Bir ordu kumandanı kendisi bütün bütün başka fikirlerle itham etmek istemiştir. Halbuki bu mesele onun hatasıdır. Benim elimde Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelmiş gazeteler vardır. Bunların bazılarında Meclis Başkanlığı'na onaylanmış açıklaması vardır. Yani Nurettin Paşa'nın gazetelere verdiği açıklama Meclis Başkanlı-

"Bir ordu kumandanının bu kadar suistimaline şahit olduğunuz. Ne için atadığınız gibi görevden almayıorsunuz?"

ğında onaylanmıştır, biçimindedir (...) Mese-
lenin şekli budur. Mamafı İçişleri Bakanlığı
Selahaddin Beyefendinin bizi uyardı-
şırine kendisine yazılmıştır. Sonuç olarak den-
miştir ki İrade-i Milliye ve Yozgat gazetelerin-
de şu şekilde ibare kaydı görüldü. Her halde
bunda bir yanlış olasılığı vardır. Aksi yapılmış
ise ne için yapılmıştır. Bundan dolayı
Meclisçe onaylanmayan bir şeyi yayinallya-
rak duyurmaya çalışacak kadar akılda mah-
rum olduğuna kanaat getirttiyor. Çünkü
minare kilifa sızmaz."

Umranije ve Koçgirit olayları üzerine 3-4 ve 5 Ekim 1922 günleri yapılan gizli oturumlar sonucunda, olayların incelenmesi için bir Meclis Komisyonu oluşturulmasına ve olay verine gönderilmesine karar verilmiştir.

Samsun olayları

Samsun olaylarının gelişimini ve Nurettin Paşa'nın olaylardaki rolünü İçişleri Bakanı Ali Fethi Bey gizli oturumda söyle anlatmaktadır.

"Ali Fethi Bey (İstanbul) - Samsun'da ve Karadeniz sahilindeki Rumların içeriye yollanmaları için Bakanlar Kurulu tarafından alınan karardaki Rumlar deyimininden esinlenerek merkez ordusu kumandanı, bu tanımı kadınları, çocukların ve düşününleri de katmış ve doğal olarak haklı olan oradaki ahalii, kadınların ve çocukların ve ihtiyarların da içeriye yollanması halinde memlekette karışıklık olacağını ve hatta Yunan donanımının oraya gelerek bombardıman edebileceğini ve bu suretle memleketin harap ve perişan düşeceğini zannetmişler ve bu önlemin memlekete zarar vereceğini düşünerek hükümetten rica etmişler; bir telgraf vermişler ve bu telgrafname dikkate alınmış ve Samsun'da bulunan kadın ve ihtiyarların içeriye yollanmasından vazgeçilmiştir. Bu telgrafnameyi imza edenler 56 kişidir. Bu telgrafname yapıldıktan sonra Samsun'da bulunan Rum ve Ermeni ihtiyar ve kadınları yerlerinde bırakıldıktan sonra Nurettin Paşa bir takım şüphe hata düşmüş ve hakkındaki bir takım ithamlar, ihbarlar ve söyletilerin sevkıyla soruşturmeye başlamıştır; bu adamları izlemeye girişmiştir. Buradaki açıklamasında belirttiği gibi bunların Rum dostu ve hatta Pontus Hükümeti'nin danışmanlığını övünerek kabul ettiklerini ileri sürmüştür."

İçişleri Bakanı'nın kısaca yukarıdaki gibi özetlediği olaylar, milletvekillerince, Lazistan milletvekilleri Ziya Hürşit ve Osman Beylerin İçişleri Bakanı hakkında verdikleri bir genel görüşme önergesi üzerine, ayrıntılı olarak anlatılmış ve eleştirlenmiştir.

"Ziya Hurşit Bey (Lazistan) - Geçen sene
Merkez Ordusu Kumandanlığı kuruldu ve
Nurettin Paşa bunun başkanlığında geçirildi.
Bölgesinin her tarafında o zavallı halkın,
o şehirlerin, o köylerin zarara uğramasına
neden oldu ve Umranîye, Koçgiri olayı oldu.
Bir çok Müslüman köyleri yendi." Nurettin
Paşa'nın Samsun'da Rum tchciri (göç ettirme)
sırısında da Rumlar dağlara çıktılar.
Tam o zamanda Nurettin Paşa'nın idaresizliğinden
ve takibatı idare edememesi yüzünden bu Rumlar Müslüman köylerine saldırdılar.
Şimdide kadar otuz kadar Müslüman köyü yanmıştır."

"Demekki bu adam B.M.M.'nin üstündeleri ve kendisi orada bir aile hükümeti oluşturmuştur. (...) "Nurettin Paşa bu olağanüstü yetkisi nereden aldı? Savcılara, komiserler-

le uğraşır. Ordu kumandanı sıfatıyla en küçük ayrıntıya karışır. Bu nedenle Yüce Meclis bu adamı derhal görevinden atmahdır."

"Nazif Bey (Canik) - Bugün Yunan ordusunun ülkede yaptığı zulüm aynen Samsun çevresinde yapılmıştır."

"Hafız Mehmet Efendi (Trabzon)-Fakat asıl mesele Nurettin Paşa kendinden başka kimseyi dinlememek kabiliyetinde bir adam olduğu için, bugün Samsun ve Havza dahilindeki müslüman ahali, orada biriken 5-6 bin Rum eskivasının saldırısına uğramaktadır."

"Osman Bey (Lazistan) - Bunlar (56 Samsunlu yurttaş) doğrudan doğruya Hükümet Başkanı Paşa hazretlerine başvuracak diyorlar ki: Bunları da buradan sürersek Samsun'un baskına uğraması ve Yunan donanmasının bombardıman etmesi olasılığı fazladır. Bu bir düşüncedir. Doğru olsun, olmasın bu başka bir meseledir. Doğru da olabilir, doğru olamaz da. Her bireyin kanun, hukuk açısından hükümet başkanına başvurusu olur, ya kabul edilir veya reddedilir. Bunların bu suretle başvurusu sonucunda Bakanlar Kurulu erteleme kararı verdi. Fakat merkez ordusunda kumandan bulunan Nurettin Paşa hazretleri bunlara diyor ki siz şehirbentsiniz. Yani Hükümet Başkanı Paşa Hazretlerine başvuran ellî altı kişiye şehirbentsiniz, hiç bir yere gidemezsiniz, yani Samsun'dan başka bir yere gidemezsiniz diyor. (Gürültüler) Rica ederim zihniyete bakınız. Siz beni çigneerek Paşa Hazretlerine başvurduğunuz, ben de sizi böyle vaptım diyor."

"Fethi Bey (Dahiliye Vekili) (İstanbul) - Nurettin Paşa'nın ordunun kumandanlığı dolayısıyla mülkiye memurlarına ve idareye müdahale olmuştur. (...) Bendeniz'in vicdanı kanım bu kumandanın değiştirilmesinden başka care yoktur."

"Hüseyin Avni Bey (Erzurum) - Bir sual. Efendim, Dahiliye Vekili Beyefendi Bakanlar Kurulu adına açıklamalarda bulundu. Bir ordu kumandanının bu kadar kötülüklerine, suistimaline tanık oldunuz. Bunun görevden alınmasını Büyük Meclis'ten istiyorsunuz. Ne için atadığınız gibi görevden alımıyorsunuz?"

Nurettin Paşa'nın yarattığı olaylar üzerinde yapılan tartışmalar ve soruşturmalardan sonucunda alınan karar, İçişleri Bakanı Ali Fethi Bey tarafından söyle açıklanıyor:

"Ali Fethi Bey (Dahiliye Vekilli) (İstanbul) - Nurettin Paşa'nın Samsun'da 56 kişi hakkında yaptığı muamele keyfidir. Kanuna aykırıdır. Bu keyfi ve kanuna aykırı muamelesini düzeltirmesini kendisinden rica ederim: Fakat ısrar ve sebat ediyor. Bunun için Bakanlar Kurulu'na, değiştirilmesini istemiştim ve bunun üzerine mescde Mcclis'te söz konusu oldu ve bilinen hareketi tartışma sonucunda Nurettin Paşa'nın azıyla birlikte yargılanmasına ilişkin karar verildi."

Nurettin Paşa bu karar üzerine Meclis'e telgraflar çekerek kendisini savunur. Konu yeniden Meclis'e gelir. Meclis'te, Mustafa Kemal Paşa, "Nurettin Paşa hakkında ceza uygulanmasını uygun gördünüz ve verilmiş olan karar da kendisinin yargılanmaya alınmasıdır. Yüce kararınız Hükümetçe tüm olarak yerine getirilmiştir. Kendisi işten el çektiğimizdir ve yargılanmak üzere merkeze alınmıştır" dedikten sonra, "Bendenizde oluşan kani şudur ki, Yüce Kurulunuzca verilmiş olan bu karar biraz ağır bir karar olmustur"

▲ Sakallı Nurettin Paşa 1925
Mustafa Kemal Paşa onu
Meclis'te savundu Nutuk'da
eleştirdi

diyerek sonuçta yargılama kararının Meclis-
ce kaldırılmasını sağlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'da (2) bu olayı şöyle anlatıyor: "Nurettin Paşa merkez bölgesinde bir seney aşıkın görev yaptı. Fakat, yetkisi dışında, halktan bazlarının hukukuna tecavüz ettiği hakkında mebusların ortaya çıkan şikayetleri ve İçişleri Bakan'ından açıklama istemeleri ve Bakanlığın da yakınları doğru bulması üzerine, Meclis'in istemiyle Ekim 1921 sonunda azledildi. Meclis, Nurettin Paşa'nın yargılanmasına karar verdi. Bu konu, benimle Bakanlar Kurulu arasında da bir sorun çıkışmasına neden oldu. Ben Nurettin Paşa hakkında uygulanması istenen muameleye katılmadım. Fevzi Paşa Hazretleri de benim düşünceme katıldı. İki misle Bakanlar Kurulu arasında çıkan uyuşmazlık Meclis'ce çözümlendi. Meclis'te, Nurettin Paşa'yı savundum. Ağır muameleye uğramaktan kurtardım."

Meclis'te Nurettin Paşa'yı yargılamaktan kurtaran Mustafa Kemal Paşa'nın daha sonraki değerlendirmeleri ise şöyle (3): "Nurettin Paşa'yı düşmanı yenen kişi olarak göstermek, olsa olsa, kendisiyle alay etme amacıyla yönelik olabilir. Yoksa Nurettin Paşa, büyük zaferin şerefine en az katılmaya hakkı olanlardan biridir."

"Dumlupınar'dan Uşak'a giderken, yolda Nurettin Paşa'nın önlemlerindeki eksikliği hissedip, Nurettin Paşa fırkalarına bizzat emir vererek önlem almamasayıdım Trikupis'in esareti mümkün olmayabilirdi."

"Siyaset ve ulyanlık iddiasında bulunan Nurettin Paşa'nın İzmir'de resmi yabancı memurlarla zapta alınmış görüşmesini bizzat düzeltmemeseydim, İzmir'e girmekten elde edilen genel sevincin yok olmasını gerektiren durumlardan kaçınmak belki de mümkün olmayacaktı."

İşte, Atatürk Araştırma Merkezi şeref üyesi, Devlet Mezarlığı'na gömülmesi yasayı onaylı olmuş olan Nurettin Paşa, bu Nurettin Paşa'dır.

(I) "Nurettin Paşa'nın 12 Eylül Atatürkçiliği", *Tarih ve Toplum*, Ocak, 1987, s.37, s.9-12

(2) Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.2, s.630, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü yayını, İstanbul 1961.

(3) TBMM *Gizli Celse Zabıtları*, C.2, T.15 Bantı: Kültür Yayınları, Ankara, 1985'in 248-250, 272-287, 403-409, 434-422, 622-630. sayfalarından yapılmıştır.

ÖRTÜNMEMEK YA DA ÖRTÜNMEMEK...

Kadın için örtünmek, doğuracağı çocuğun raşitik olmasını göze almak demektir

Besinler, bedende yakılarak insanın yaşamı ve çalışması için enerji oluşturur. Enerjinin yan ürünü ısıdır. Beden hareketi arttıkça daha çok besin yakılır ve daha çok ısı oluşur. Beden mikrop girdiğinde de ısı oluşumu artar.

Bedenin düzenli çalışması için fazla ısının atılması gereklidir. Bedende oluşan fazla ısı en çok deri ve az miktarda da solunum yoluya olur. Beden çalışması için en uygun sıcaklık ortamı 36.5°C dir. Sıcaklığın, bunun izevine çıkışması ve altına düşmesi, bedenin çalışma düzenini bozduğundan hastlığın işaretini sağlıyor.

"Sıcak havalarda tamamen örtünmek, ısının bedenden atılmasını engeller ve yaşamalsal tehlike oluşur"

Beden ısısının denetiminde giysinin önemi büyükür. Bedenden ısi kaybının çok olduğu soğuk hava koşullarında kalm ve yünlü giysilerle yahut kanlık sağlanarak gereğinden çok ısı kaybı önlenir. Bedende çok ısı oluştugu durumlarda ve çok sıcak nemli hava koşullarında ise, ince ve geçirgenliği fazla olan pamuklu giysiler kullanılarak bedendeki fazla ısının atılması gereklidir. Aksi takdirde beden ısısının çok yükselmesi yaşamı tehlikeye sokar. Çok sıcak ve nemli havalarda kalın ve geçirgenliği az giysilerin giyilmesi, ısının buharlaşmaya bedenden atılmasını engellediğinden yine yaşamalsal tehlike oluşur.

Güneş ışınılarıyla temas

Bedenin, kemik ve dişler gibi sert dokuları, kalsiyum, fosfor, magnezyum ve fluor gibi mineralerin kristalleşmesi sonucu oluşur. Bu mineralerin en önemli kalsiyumdur. İnsan kalsiyumu besinleriyle alır. Kalsiyumun en zengin kaynağı süt ve süttür. Yerli yiyecek ve içeceklerdir.

Besinlerdeki kalsiyumun sindirim kanallarından kana emilmesi, diş ve kemiklerde yerleşmesi D vitamini tarafından denetilir. D vitamini olmadığından süt ve diğer besinlerdeki kalsiyumdan insan yararlanamaz.

İnsan, günlük tükettiği besinlerle, bedenin gereklimesi olan D vitamini alamaz. Bunun yanında, insan bedeninin derisinde

D vitaminin ön öğesi bulunur. Güneş ışını doğrudan derile temas ettiğinde, bu ön öğeden D vitamini oluşur. Oluşan D vitamini kana geçerek sindirim kanalından D vitamininin kana emilmesine ve kemiklere yerlesmesine yardımcı olur. Başka bir deyişle D vitaminini olmadan bol süt alınması diş ve kemik gelişimini sağlayamaz.

Güneş ışından yararlanamayan insanların kemikleri iyi gelişmeden, bacaklarda çarpıklıklar, kalça kemiklerinde darlıklar, kafa ve göğüs kemiklerinde bozukluklar olur. Bu durum "raşitizm" hastlığı olarak adlandırılmıştır.

Raşitizm, ülkemizde çocukların görülen en önemli beslenme yetersizliği hastahlıklarından biridir. Sık sarılan, güneşten yararlanılmayan ve bebeklikten itibaren uygun miktarda D vitamini verilmeyen çocukların görülür. Çocuklukta oluşan kemik bozuklukları, sonrası yaşlarda sakatlık olarak ortaya çıkar.

D vitamini güneşe temas eden deride ilk 15 dakika içerisinde oluşur. Daha uzun süre güneşe kalmanın D vitamini açısından yararı olmadığı gibi, deri kanserleri riskini artırdığı için zararlı olabilir. Bu nedenle, D vitamini gereksinmesini karşılayabilmek için uygun hava koşullarında sürekli olarak güneş ışınlarıyla doğrudan temas etmek gereklidir. D vitamini sağlamak için bedenin her tarafını açmaya gerek yoktur. Baş, el, yüz ve kolların güneşle sürekli temasıyla günlük D vitamini gereksinmesi sağlanır.

D vitamininin karşılanması özellikle büyüğe çağında büyük önem taşır. Bebek, anrahminde annesinin güneşle teması sonucu bedeninde oluşturduğu D vitamininden yararlanır. Doğuktan sonra da yine annesinin bedeninden sütüne geçen D vitamini alarak büyüp gelişir.

Gebe ve emzikli kadın başını bir kaç kat örtü, bedeninin diğer taraflarını uzun giysilerle kapattığında güneş ışının deri üzerinde teması çok azalır ve bedende yeterince D vitamini oluşamaz. Nitekim, sürekli kapalı dolanın kadınların kamunda normalin altında D vitamini olduğu belirlenmiştir. Kanında yeterince D vitamini olmayan anne bir yanından karundaki ya da emzirdiği bebeğe gereğinden daha az D vitamini sağlar, diğer yanından kendi kemiklerinin yenilenmesini yeterince sağlayamaz. Bunun sonucu olarak bebekte daha hızlı "raşitizm" hastlığı olur. Kadının kemikleri de zamanla yumuşadığından "osteomalasiya" denen kemik bozuklukları görülür.

Bu sorun gebe ve emzikli olmayan kadınlar için de önemlidir. Kemiklerdeki kalsiyum durağan değildir. Kan kalsiyumu ile sürekli değişim içersindedir. D vitamini olmadıgında, kemikler direncini artırır. D vitamininin yetersizliği sonucunda erken yaşlarda kadınların bacakları eğrilir ve dinamik görünüm yerine, çöküntü görülür.

Hareket de önemli

İnsanın sağlıklı olarak uzun süre yaşamayı sürdürmesinde temel koşullardan biri yeterli ve dengeli beslenme, digeri de hareketsizlikten kaçınmadır. Hareketsizlik üç yönden sağlığı olumsuz etkiler. Bunlardan biri, hareketsizlik anında kemiklerden kalsiyum çekilerek kemiklerin yumuşayıp bozulması; digeri, bireyin oksijen alma yeteneğinin azalması; üçüncü de besinlerle aldığı enerjiyi bedeninde yakamadığından şişmanlaşmasıdır. Bu olumsuz faktörleri önlemek için insanın her gün düzenli olarak beden hareketi yapması zorunludur.

Beden eğitimi dediğimiz faaliyet bu bakımından sağlıklı yaşamda önem taşır. Düzenli idman için özel araç ve gereç şartı değildir. Hızlı yürüme, yerine göre düzenli koşu, ev ve bahçe işleri yapma da bir tür idman olabilir. Amaç, bedeni mümkün olduğu kadar hareket ettirmektir.

Ağır ve uzun giysiler, özel içgelerle tutturulmuş başörtüleri insanın hareket yeteneğini azaltır. Ayaklara kadar uzanan bir giysi ile hızlı yürüme, koşma pek kolay olmadığı gibi, özel jimnastikler ve spor faaliyetlerinin bu tür giysilerle yapılması da olanaksızdır. Bu nedenle bedenin her tarafının giysilerle çok sık kapatılması doğal olarak insanın beden hareketlerini sınırlar. Kapalı giyinmenin, evlerinde zaman ayırip belirli süre idman yapmaları gereklidir.

Göründüğü gibi, insanın, iklim koşullarına uygun, beden hareketini azaltmayacak ve bedenin bir bölümünün (baş, saç, el, kol ve yüz vb.) sürekli güneş ışından yararlanacak şekilde giyinmesi sağlık açısından önem taşımaktadır. "Güneş giren eve doktor girmez" özdəyişinde bu çok güzel açıklanmaktadır. Ancak, pencere camları ve giysiler, güneşteki, bedende D vitamini oluşmasını sağlayan, ultraviyole ışını kestiği için güneşin insan bedenine doğrudan ve sık aralıklarla değmesi gerekmektedir. Bunun yanında, bedenin, özellikle günlük yaşamda kapalı olan bölümünün, uzun süre yakıcı güneş ışına maruz bırakılması da aynı şekilde sağıksız bir uygulanmadır. Her şey yerinde ve dengeli olmalıdır.

30 GÜNLÜN İÇİNDEN

39

İnsan Hakları-Baskınlar

22 OCAK İşkenceci komiser Ümit Baybek hakkında 10 yıllık mahkumiyet kararını veren mahkeme hedefi tehdit etti.

► 20 sanıklı ikinci TKP davası İzmir DGM'de başladı.

► Kürşat İstanbullu'nun Gözaltunda Kaybolanlar isimli kitabı toplattı.

► ABD İşçi Sendikalar Konfederasyonu Genel Başkan Yardımcısı ve Öğretmen Sendikası Başkanı Albert Shanker, öğretmenlerin hiçbir örgütlenmesinin bulunmadığı bir ülkeyi ilk kez duyduğunu söyledi.

► Sürçün cezasının kalkmasına "sürekli izlenmesi gereken suçlular olduğu" gerekçesiyle İşçileri Başkanlığı karşı çıktı.

25 OCAK Yürürlüğe giren yeni Askeri ceza ve tutukevleri yönetmeliğine göre, hükümlü ve tutuklu erler yol yapımı gibi ağır işlerde çalışımlabilecekler.

29 OCAK Dışişleri Bakanı Halefoglu, bireysel başvuru hakkını tam帝igimizi Avrupa Konseyi'nde resmen duydurdu.

31 OCAK Gözaltında bulunan 8 öğrenciden Turan Doğu ve Kamuran Bayhan DGM'ce tutuklandı, diğerleri bırakıldı.

► Gökyüzü Dergisi Yazı İşleri Müdürü Deniz Öğüt gözaltına alındı, ertesi gün serbest bırakıldı.

2 ŞUBAT Nükleer Savaşın Önlenmesi için Hekimler Birliği Ankara'da kuruldu.

3 ŞUBAT Yeni Türk Ceza Kanunu ön taslağı tartışılmaya açıldı.

► İlhan Selçuk'a "Hüle Partisi" yazısında MGK üyelerini kötülemekten dava açıldı.

13 ŞUBAT İnsan Hakları Derneği'nin raporuna göre Türkiye'de işkence sonucunda 149 kişi öldü, çok sayıda insan sakat kaldı ya da delirdi.

15 ŞUBAT DYP Genel Başkan Yardımcısı, eski askeri savcı Baki Tuğ, İnsan Hakları Derneği'nin işkencede ölüm listesinin "abartılı ve maksatlı" olduğunu ileri sürdü, "polisimiz eksiği, soyguncuya nasıl konuşacak?" dedi.

► Tunceli'ye bağlı 234 köye Orman Genel Müdürlüğü'ne göç emri verildi.

Dünyadan

16 OCAK Yunanistan'da, iki büyük milyon kişinin katılımı 24 saatlik genel grev yapıldı.

► Fransa'da demiryolları grevi döndürdü. Küçükler nedeniyle sona erdi.

► Cenevre'de ABD ile SSCB heyetleri arasında 7. tur silahsızlanma görüşmeleri başlıyor.

24 OCAK El Salvador'da Duarte'nin solcu getillalara karşı mücadele için fon sağlamak amacıyla getirdiği "savaş vergisi"ne karşı 24 saatlik genel grev yapıldı.

► İspanya'da kolejlere giriş sınavlarının kaldırılması ve okul takisitlerinin azaltılmasını isteyen öğrenciler boykot ve gösterilerinde polisle çatışma çıktı. ▼

26 OCAK Federal Almanya'daki seçimlerde CDU/CSU oy kaybetti ama iktidarnı korudu, FDP ile Yeşiller oy oranını yükseltti.

27 OCAK Arjantin'de hükümetin izlediği ekonomik politikayı protesto amacıyla 24 saatlik genel grev yapıldı.

► Winnie Mandela ve kızı, ırkçılık aleyhinde konuşma yaptıkları için gözaltına alındılar.

Lübnan'da son iki hafta içinde kaçırılanların sayısının 26'ya yükseleni üzerine körfez savaştı tırmanıyor. ABD'nin iki uçak gemisi Orta-doğu'ya gönderildi.

► Güney Kore'de muhalif milletvekilleri, Parlamento İnsan Hakları Komisyonu'nun ülkeyedeki insan haklarının çiğnenmesi konusunda geniş soruşturma yetkililerle donatılmış için süresiz oturma grevine başladılar.

12 ŞUBAT Yunanistan'da, İşçi Senikaları Konfederasyonu ve Devlet Memurları Sendikası'nın "daha fazla kemer sıkma hayır" sloganıyla ilan ettiği genel grevler yüzünden yaşam durdu.

Ekonomi

24 OCAK 24 Ocak kararlarının yıldönümü: 7 yılda fiyatlar ortalama 18-19 kat, ücretler ise 4-6 kat arttı.

1 ŞUBAT 4 kişilik ailenin mutfağın gideri ocak ayında yüzde 4,3 arttı.

Istanbul'da ekmek 100 lira oldu. Elektrik fiyatlarına yüzde 8,9 oranında zam yapıldı.

6 ŞUBAT Meyduat faiz oranları düşürüldü. Faizlerde yılbaşından bu yana 5 puanlık düşüş oldu.

7 ŞUBAT Reagan, Özal ile yaptığı görüşmede Türk ekonomisini övdü, "biz de aynı şeyleri yapmaya çalışıyoruz" dedi.

8 ŞUBAT Et Balık Kurumu et fiyatlarına zam yaptı.

10 ŞUBAT Dünya Bankası heyeti Türkiye'nin ekonomik büyümeye ve yatırım artışı hızının yüzde 4 ile sınırlandırılmasını istedi.

Filipinler

22 OCAK Manila'da derhal toprak reformu yapılması isteyen çiftçiler Başkanlık sarayına yürüyünce askerlerin aşıkları ateş sonucu 12 kişi öldü.

27 OCAK 12 çiftçinin öldürülüsünü protesto için 15 bin çiftçi Başkanlık Sarayı'na yürüdü.

28 OCAK Marcos yanlış 400 askerin gerçekleştirmek istediği darbe bastırıldı.

30 OCAK Bir TV istasyonunu elinde tutan 245 Marcos yanlış teslim oldu.

4 ŞUBAT Aquino'nun hazırladığı yeniden yapılanmasının oylamasına yüzde 80 civarında 'evet' oyu verildi.

▲ **Filipinler.** Darbeciler kimseye yüz bulamadı.

İşçi Olayları

17 OCAK Philips fabrikasından 7 işçinin çıkartılması üzerine Otomobil-İş sendikası temsilcisi Mehmet Helvacı'nın başlattığı açlık grevine Faruk Saydam da katıldı. İşçiler çay içmemeye ve yemek yememe boykotu yaptılar.

19 OCAK Ümraniye Mustafa Kemal Paşa mahallesindeki Netaş işçilerine dayanışma yemeği verdiler.

1 ŞUBAT Kozlu maden ocağında 8 işçi göçük altında kalarak öldü.

6 ŞUBAT Çorum Dodurga Linyitleri'nde meydana gelen göçükte 3 madenci öldü, 3 ü de yaralandı.

► Aliaga petrokimya tesisleri grev yasağı kapsamına alındı.

SSK istatistiklerine göre madencilik alanındaki iş kazalarında Türkiye yüzde 17 ortalaması ile dünyada önde sırada yer almıyor.

13 ŞUBAT DISK'in 20. kuruluş yıl kutlandı.

▼ **20 yıl oldu.**
DISK kuruldu, gelişti ve...

14 ŞUBAT Laspetkim-İşin Dora'da sürdürdüğü grevde anlaşmaya varıldı. NETAŞ fabrikasından dışarı mal çıkarılmasını önlemek isteyen 6 işçi 24 saat gözaltına alındı.

Düşünüzdeki meyvayı yaratın...

Crosfield

Sectığınız baskı öncesi röproduksiyon sisteminiz daha kendini bile karşılayamadan güncellliğini yürürtse; yapığınız yemek meyva alınmadan kurmuş ağaca benzer. İşte Crosfield kendi kendini hızla finanse edebilme ve gelecekte büyümeye özelliğle siz riskten kurtarıyor. Magnascan renk ayırm 'scanner'ları ve studio kompozisyon sistemleriyle Crosfield, meyvanızı en sağlıklı biçimde alabileceğini sağlıyor... En karışık renk ayırmalarını basit ve hızlı operator işlerleriyle üstelik meyvanız için düşlediğiniz tüm ayrıntılı seçenekleri beraberinde sunarak... en kısa zamanda gerçekleştiren Crosfield her zaman standart sonucu alabilmenize olanak veriyor.

MİHESULLU İTHALAT, İHRACAT VE TİCARET A.Ş.

Yerebatan Cad. Munteşem Efendi Sok. No: 15
Sultanahmet - İSTANBUL

Tel: 511 82 40 Telex: 23153 ofst Tr.

Ankara Bürosu

Konur Sok. 44/7 Bakanlıklar - ANKARA
Tel: 18 03 46 - 17 90 88